

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut sociologických studií

Katedra veřejné a sociální politiky

Andrea Pfeiferová

**Hospodářská politika České republiky
na pozadí politického cyklu**

Diplomová práce

Praha 2013

Autor práce: **Bc. Andrea Pfeiferová**

Vedoucí práce: **prof. PhDr. František Ochrana, DrSc.**

Rok obhajoby: **2013**

Bibliografický záznam

PFEIFEROVÁ, Andrea. *Hospodářská politika České republiky na pozadí politického cyklu*. Praha, 2013. 75 s. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut sociologických studií. Vedoucí diplomové práce prof. PhDr. František Ochrana, DrSc.

Abstrakt

Cílem diplomové práce „Hospodářská politika České republiky na pozadí politického cyklu“ je analyzovat to, zdali jsou velikost státního rozpočtu a příjmy a výdaje ovlivňovány politickým cyklem nebo nikoliv. Hlavním cílem práce je tedy zjistit, zdali je velikost státního rozpočtu a jeho jednotlivých částí ovlivňována politickým cyklem a současně s tím provést také zhodnocení toho, zdali se ve zvolených makroekonomických proměnných probíhající politický cyklus projevuje či nikoliv. Dále budu analyzovat vývoj míry nezaměstnanosti a míry inflace a následně zjišťovat, zdali jsou jednotlivé veličiny ovlivňovány právě kvůli probíhajícím politickým cyklům nebo by jejich vývoj byl srovnatelný, pokud by k fungování politického cyklu nedocházelo.

V diplomové práci budou brány v potaz závěry a výstupy jednotlivých teorií, které se oblastí politického cyklu zabývají. Cílem práce tedy bude potvrdit nebo vyvrátit hypotézu volebního cyklu v České republice a tedy zjistit, zdali zejména v předvolebním a volebním roce dochází k rostoucím deficitům státního rozpočtu, rozsáhlejšímu uvolňování fiskální politiky a zdali jsou rozpočtové deficity přirozeným důsledkem zápasu o hlasy voličů mezi jednotlivými politickými stranami či nikoliv. Vliv probíhajícího politického cyklu na vývoj zvolených proměnných bude analyzován prostřednictvím kvantitativních ukazatelů a dále analýzou stanovisek a dokumentů, které jsou v průběhu jednotlivých volebních období zveřejňovány.

Následně porovnáám vývoj v rámci státního rozpočtu České republiky s vývojem státního rozpočtu Finska za stejné časové období ve vztahu k vývoji hrubého domácího produktu. Poslední částí diplomové práce bude následné vyvození závěrů a možných doporučení pro další rozhodování v oblasti veřejných politik.

Abstract

The aim of the thesis "The economic policy of the Czech Republic in the background of the political cycle" is to analyze whether the size of the state budget and revenue and expenditure is influenced by the political cycle or not. The main goal of this work is to find out whether the size of the state budget and its individual parts are affected by the political cycle and at the same time also make assessment of that whether the current political cycle is manifested in the selected macroeconomic variables or not. Next, I will analyze the evolution of the unemployment and inflation rates and then determine whether the individual variables are affected because of the ongoing political cycles or their development would have been comparable, if there would not be the functioning of the political cycle.

The thesis will be taken into account the conclusions and outcomes of the theory that areas are involved in the political cycle. The aim of this work will be to confirm or refute the hypothesis political cycle in the Czech Republic and to find out whether there is a growing state budget deficits particular pre-election and election year, extensive easing of fiscal policy and whether budget deficits are a natural result of the struggle for votes between political parties or not. The influence of the ongoing political development cycle on the selected variables will be analyzed through quantitative indicators, as well as opinions and analysis documents during each election period published.

Then compare the evolution of the state budget of the Czech Republic to the development of the state budget of Finland during the same time period in relation to the development of gross domestic product. The last part of the thesis will then draw conclusions and possible recommendations for further decisions on public policy.

Klíčová slova

Politický cyklus, hospodářská politika, rozpočtový cyklus, státní rozpočet, Česká republika, deficit veřejných financí

Key words

Political cycle, economic policy, fiscal policy, state budget, Czech Republic, deficit of public finance

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 15. května 2013

Andrea Pfeiferová

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucímu této diplomové práce profesoru Františku Ochronovi za podnětné připomínky, zajímavé komentáře a poskytnuté konzultace, které mi velice pomohly při zpracovávání daného tématu.

TEZE DIPLOMOVÉ PRÁCE

Univerzita Karlova v Praze

Fakulta sociálních věd

Institut sociologických studií

Katedra veřejné a sociální politiky

Název diplomové práce: Hospodářská politika České republiky na pozadí politického cyklu

Autor práce: Bc. Andrea Pfeiferová

Vedoucí práce: prof. PhDr. František Ochrana, DrSc.

Jméno studenta/studentky: Andrea Pfeiferová

Název v jazyce práce: Hospodářská politika České republiky na pozadí politického cyklu

Název v anglickém jazyce: The economic policy of the Czech Republic in the background of the political cycle

Klíčová slova: politický cyklus, hospodářská politika, rozpočtový cyklus, státní rozpočet, Česká republika, deficit veřejných financí

Klíčová slova anglicky: political cycle, economic policy, fiscal policy, state budget, Czech Republic, deficit of public finance

Akademický rok vypsání: 2011/2012

Jazyk práce: čeština

Typ práce: diplomová práce

Ústav: Katedra veřejné a sociální politiky

Vedoucí / školitel: prof. PhDr. František Ochrana, Dr.Sc.

Obor práce: Veřejná a sociální politika

ZÁSADY PRO VYPRACOVÁNÍ:

1. Vymezení předmětu zkoumání, zdůvodnění výběru výzkumného tématu, návaznost na jiné práce

V období deficitů státních rozpočtů v jednotlivých zemích může vyvstat otázka, zdali by tyto deficity nemohly být také zapříčiněny fungováním politického cyklu. V diplomové práci budu analyzovat politický cyklus s jeho následným dopadem na ekonomický vývoj České republiky. Zaměřím se zejména na příjmovou a výdajovou stránku státního rozpočtu v předvolebním roce a poté v roce volebním v rámci voleb do Poslanecké sněmovny České republiky. Následně se soustředím na vývoj bilance státního rozpočtu v letech 1993 - 2011 a jeho vybraných částí, jejichž vývoj je úzce spojen se změnami, které se v rámci politického cyklu odehrávají a jaké oblasti veřejné politiky jsou tedy politickým cyklem nejvíce ovlivněny. Soustředím se na významnost politického cyklu v oblasti mandatorních a nemandatorních výdajů státního rozpočtu a jak velká část těchto výdajů je ovlivňována jednotlivými fázemi politického cyklu. V další části práce se zaměřím na vliv politického cyklu z hlediska míry nezaměstnanosti a inflační míry a v jakém rozsahu se na velikosti těchto veličin podílí politický cyklus. Další částí diplomové práce bude srovnání rozsahu a vlivu politického cyklu na státní rozpočet s další evropskou zemí, ve které jsou efekty politického cyklu odlišné od působení politického cyklu v České republice.

2. Cíle diplomové práce

Cílem diplomové práce je analyzovat příjmy a výdaje státního rozpočtu, které jsou politickým cyklem nejvíce ovlivňovány. Jedná se zejména o výdaje v oblasti sociální politiky, jakým směrem se v důsledku politického cyklu vyvíjí míra nezaměstnanosti a míra inflace a následně zjistit, zdali jsou jednotlivé veličiny ovlivňovány právě kvůli probíhajícím politickým cyklům nebo by jejich vývoj byl srovnatelný, pokud by k fungování politického cyklu nedocházelo. Cílem diplomové práce bude potvrdit nebo vyvrátit hypotézu volebního cyklu v České republice a tedy zjistit, zdali zejména v předvolebním a volebním roce dochází k rostoucím deficitům státního rozpočtu, rozsáhlejšímu uvolňování fiskální politiky a zdali jsou rozpočtové deficity přirozeným důsledkem zápasu o hlasy voličů jednotlivými politickými stranami či nikoliv. Následně porovnáám vývoj vybraných proměnných v rámci státního rozpočtu České republiky s vývojem těchto proměnných ve státním rozpočtu Finska

za stejné časové období. Poslední částí bude následné vyvození závěrů a možných doporučení pro další rozhodování v oblasti veřejných politik.

SEZNAM ODBORNÉ LITERATURY:

1. Alesina, A.: *Macroeconomic policy in two-party system as a repeated game*. The Quarterly journal of economics, 1987.
2. Alesina, A. – Roubini, N.: *Political cycles in OECD economies*. The Review of economic studies, 1992.
3. Alesina, A.: *Political and business cycles in industrial democracies*. Economic Policy, 1989.
4. Brender, A. – Drazen, A.: *Political budget cycles in new versus established democracies*. Bank of Israel, 2005.
5. Downs, A.: *An economic theory of political action in a democracy*. Journal of political economy, 1957.
6. Gautier, L.: *Political business cycle: A theoretical appraisal. Ceteris paribus*, 2002.
7. Hamerníková, B. – Maaytová, A.: *Veřejné finance*. Praha: ASPI, 2007.
8. Holman, R.: *Dějiny ekonomického myšlení*. Praha: C. H. Beck, 2005.
9. Klíma, M.: *Volby a politické strany v moderních demokraciích*. Praha: RADIX, 1998.
10. Krebs, V.: *Sociální politika*, ASPI, 2007.
11. Nahodil, F.: *Veřejné finance v České republice*. Praha: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009.
12. Ochrana, F.: *Veřejná volba a řízení veřejných výdajů*. Praha: Ekopress, 2003.
13. Ochrana, F.: *Veřejný sektor a efektivní rozhodování*. Praha: Management Press, 2001.
14. Peková, J.: *Veřejné finance: úvod do problematiky*. Praha: ASPI, 2008.
15. Potůček, M. a kol.: *Veřejná politika*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2005.
16. Potůček, M.: *Nejen trh. Role státu, trhu a občanského sektoru v proměnách české společnosti*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997.
17. Shaw, J. S.: *Public choice theory*. The Concise encyclopedia of economics, 2008.
18. Shi, M. – Svensson, J.: *Political budget cycles: Do they differ across countries and why?*. Journal of Public Economics, 2002.
19. Schneider, O. – Krejdl, A.: *Strukturální schodky veřejných rozpočtů*. Finance a úvěr, 2000.
20. Štiková, R.: *Modely politického cyklu a jejich testování na podmínkách ČR*. Praha: Institut ekonomických studií FSV UK, 2007.
21. Veselý, A. – Nekola, M.: *Analýza a tvorba veřejných politik*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2007.

PŘEDBĚŽNÁ NÁPLŇ PRÁCE:

1. Výzkumné otázky a hypotézy

1. Jsou vybrané výdaje a příjmy státního rozpočtu ovlivňovány politickým cyklem?
2. Je velikost státního rozpočtu České republiky ovlivněna působením politického cyklu?
3. Nastávají v průběhu volebního období postupné změny v oblasti sociálních politik, jež by mohly být mít příčinu v aktuální fázi politického cyklu?
4. Je možné prokázat působení politického cyklu i na další proměnné, jako jsou například nezaměstnanost, inflace či růst hrubého domácího produktu?
5. Je možné prokázat skutečnost, že předpoklady politického cyklu se u všech zvolených politických stran projevují stejně?

6. Dochází prostřednictvím politického cyklu ke změnám v rámci mandatorních a nemandatorních výdajů státního rozpočtu?
7. V jaké míře se deklarované cíle jednotlivých politických stran shodují s těmi, které následně prosazují po jejich zvolení?

2. Teoretická východiska

Základním předpokladem školy veřejné volby je aplikace ekonomické teorie do oblasti politického chování a rozhodování. Na základě této teorie se jednotliví aktéři snaží maximalizovat svůj osobní užitek.

Myšlenka Anthonyho Downse je spojena s tezí školy veřejné volby, podle níž se politici snaží získat co nejvyšší počet hlasů a tím tak maximalizovat jejich vlastní užitek. Na základě této teorie získávají vysoký počet hlasů od voličů jednotlivé politické strany, které ve svých volebních programech nabízejí populistická opatření, jež následně nemusejí být vždy ve prospěch všech jejích voličů.

V rámci teoremu středového voliče se jedná o snahu jednotlivých stran získat hlas tohoto středového voliče a tak se prostřednictvím svých volebních programů snaží tento druh voliče přilákat na jejich stranu. Tímto způsobem tak dochází k postupnému přibližování programů jednotlivých volebních stran.

V oblasti teorie veřejné volby se dále nachází předpoklad racionální ignorance. Racionální ignorance jednotlivých voličů může při rozhodování o následném zvolení konkrétní politické strany hrát významnou roli v analýze chování voličů a politiků. Podle teorie racionální ignorance se jednotliví občané mohou domnívat, že jejich hlas ovlivní danou politiku pouze v malé míře, takže se budou následně rozhodovat podle toho, z kterého opatření budou mít zvolením dané volební strany největší prospěch.

3. Metody a zdroje dat

- a. Analýza dat, syntéza, indukce a dedukce ze zjištěných údajů
- b. Analýza cílů a stanovisek uvedených ve volebních programech volebních stran, které byly v daném volebním období zvoleny
- c. Statistická analýza, analýza závislostí a analýza časových řad jednotlivých dat

4. Předpokládaná struktura diplomové práce

1. Úvod
2. Teoretická východiska
3. Použité metody analýzy
4. Kvantitativní analýza příjmů a výdajů
5. Závěr a následná doporučení

PŘEDBĚŽNÁ NÁPLŇ PRÁCE V ANGLICKÉM JAZYCE:

In the thesis I will analyze the political cycle and its subsequent impact on the economic development of the Czech Republic. I will focus on the side of revenue and expenditures of the national budget in the year before election and then in the year of election in the elections to the Chamber of Deputies of the Czech Republic. Then I will focus on the balance of the state budget of the Czech Republic in the years 1993 – 2011 and some parts of the budget, whose development is closely linked with changes in the political cycle. I will focus on the significance of political cycle in the area of mandatory and non-mandatory expenditures of the

state budget and how much of these expenditures are influenced by the phases of the political cycle. In the next section I will focus on the influence of the policy cycle in the terms of unemployment rate and the inflation rate. In another part of thesis I will compare the influence of the political cycle on the state budget in Finland, where the effects of political cycle are different from the effects of the political cycle in the Czech Republic.

V Praze dne

Podpis studenta:

Podpis vedoucího práce:

Obsah

Úvod	1
1 Cíle práce	3
2 Výzkumné otázky	4
3 Metody a použitý postup.....	4
3.1 Analýza veřejně politických dokumentů	6
3.2 Kvantitativní a kvalitativní analýza dat	6
4 Přehled použitých dat.....	7
5 Přehled existujících a souvisejících teoretických poznatků.....	7
5.1 Vymezení politicko-ekonomického cyklu	7
5.2 Teorie školy veřejné volby	9
5.3 Modely politického cyklu	12
5.3.1 Nordhausův model politického cyklu	12
5.3.2 Teorem středového voliče.....	13
5.3.3 Předpoklad racionální ignorance.....	13
5.3.4 Empirické výzkumy teorie politického cyklu.....	14
5.4 Hospodářská politika	15
5.5 Státní rozpočet	16
5.5.1 Cyklický a strukturální deficit	18
5.5.2 Cyklický deficit.....	18
5.5.3 Strukturální deficit	19
5.6 Definice politických stran.....	19
6 Aplikační část	21
6.1 Charakteristika politického prostředí České republiky.....	21
6.1.1 Identifikace politických stran.....	21
6.2 Politický a ekonomický vývoj v České republice v letech 1992 – 2011	22
6.2.1 Volby do poslanecké sněmovny Parlamentu ČR v roce 1992.....	27
6.2.2 Volby do poslanecké sněmovny Parlamentu ČR v roce 1996.....	31
6.2.3 Volby do poslanecké sněmovny Parlamentu ČR v roce 1998.....	33
6.2.4 Volby do poslanecké sněmovny Parlamentu ČR v roce 2002.....	34
6.2.5 Volby do poslanecké sněmovny Parlamentu ČR v roce 2006.....	37
6.2.6 Volby do poslanecké sněmovny Parlamentu ČR v roce 2010.....	39

6.2.7 Shrnutí výsledků voleb do poslanecké sněmovny Parlamentu ČR	40
v letech 1992 – 2010	40
7 Vliv politického cyklu na ekonomické ukazatele v České republice	42
8 Porovnání vlivu politického cyklu ve Finské republice a v České republice	61
Závěr	66
Shrnutí	69
Literatura	70
Seznam grafů, tabulek a schémat	75

Úvod

Jedním ze subjektů, který určitým způsobem ovlivňuje vývoj hospodářské politiky v každém státě, je politická reprezentace a její příslušná opatření, prostřednictvím nichž do fungování ekonomiky zasahuje. Jednotlivá opatření mohou být na jednu stranu v dané ekonomické situaci žádoucími, na druhou stranu zde mohou také existovat taková opatření, která jsou prováděna především pro to, aby politické strany a jejich členové získali potřebné voličské hlasy určité skupiny občanů. Tyto voličské hlasy jim poté mohou zajistit vítězství ve volbách pro následující volební období. Tuto situaci popisují jednotlivé ekonomické teorie, podle kterých se politici snaží maximalizovat jejich užitek a tedy provádět v danou dobu taková opatření, díky nimž se domnívají, že v následujících volbách dosáhnou co nejvyššího počtu voličských hlasů.

Téma diplomové práce „Hospodářská politika České republiky na pozadí politického cyklu“ jsem zvolila především ze tří důvodů. Prvním důvodem je vývoj rozpočtových schodků státního rozpočtu a jeho jednotlivých kapitol v České republice. V období deficitů státních rozpočtů v jednotlivých zemích proto může vyvstat otázka, zdali by tyto deficity nemohly být zapříčiněny fungováním politického cyklu. Tento trend ovšem není shodný ve všech státech Evropské unie a dalších státech Evropy. Z tohoto důvodu jsem se rozhodla zaměřit na tuto oblast a budu zjišťovat, zdali je trend schodků či přebytků státního rozpočtu a pozitivní či negativní vývoj vybraných makroekonomických veličin spíše spojen se samotnou funkceschopností a přirozeným vývojem dané ekonomiky jako celku nebo je vývoj daných ekonomických ukazatelů, mezi které mimo jiné také patří velikost deficitu či přebytku státního rozpočtu, spíše více propojen s fungováním teorie politického cyklu. V další části práce se zaměřím na vliv politického cyklu mimo jiné z hlediska míry nezaměstnanosti a inflační míry a v jakém rozsahu se na velikosti těchto veličin podílí politický cyklus. Jednou z částí diplomové práce bude také srovnání rozsahu a vlivu politického cyklu na státní rozpočet s další evropskou zemí, ve které jsou efekty politického cyklu podle některých ekonomů odlišné od působení politického cyklu v České republice. Touto vybranou zemí je Finsko, ve kterém je teorie politického cyklu v rámci praktické hospodářské politiky potvrzována v minimální podobě.

Druhým důvodem pro výběr daného tématu diplomové práce jsou probíhající a navrhované reformy v oblasti veřejných financí, které mají za cíl snižovat veřejný dluh a deficit státního rozpočtu, jež ale nemusejí mít vždy za následek spokojenost většiny občanů s prováděním těchto reformních opatření. Posledním důvodem pro zvolení daného výzkumného tématu je zjistit, zdali na relativně krátkém časovém období, které je započato vznikem České republiky, tj. od roku 1993 do současnosti, je už možné vypořádat u některých ekonomických proměnných principy fungování teorie politického cyklu nebo nikoliv a byla by nutná delší časová řada.

V první části diplomové práce budou popsány názory a přístupy jednotlivých ekonomických teorií, které se problematikou politického cyklu zabývají v celém svém rozsahu a současně také teorie, jež hrají ve vývoji politického cyklu a v chování zúčastněných subjektů nezanedbatelnou úlohu. K uvedeným teoriím budou také současně připojeny opačné názory, jež se k těmto teoriím v návaznosti na probíhající ekonomický vývoj vyskytly. V rámci této části práce budou také vymezeny hlavní ekonomické pojmy a proměnné, které budou následně dále používány v analytické části práce.

Ve druhé části diplomové práce bude analyzován konkrétní politický cyklus s jeho následným dopadem na ekonomický vývoj České republiky. Zaměřím se zejména na příjmovou a výdajovou stránku státního rozpočtu v předvolebním roce a poté v roce volebním v rámci voleb do Poslanecké sněmovny České republiky. Současně se soustředím na vývoj bilance státního rozpočtu v letech 1993 - 2011 a jeho vybraných částí, jejichž vývoj je úzce spojen se změnami, které se v rámci politického cyklu odehrávají a jaké oblasti veřejné politiky jsou tedy politickým cyklem nejvíce ovlivněny. V této části práce budu analyzovat výdaje státního rozpočtu, které patří v rámci státního rozpočtu k nejvyšším a jak se politický cyklus odráží v jejich vývoji. Dále bude zjišťováno, jakým směrem se v důsledku politického cyklu vyvíjí míra nezaměstnanosti, míra inflace a další zvolené ekonomické ukazatele. Následně budu analyzovat, zdali jsou jednotlivé veličiny ovlivňovány právě kvůli probíhajícím politickým cyklům nebo by jejich vývoj byl srovnatelný, pokud by k fungování politického cyklu nedocházelo. Poté bude porovnán vývoj státního rozpočtu České republiky s vývojem státního rozpočtu Finska za stejné časové období ve vztahu k hrubému domácímu produktu. Poslední částí práce bude následné vyvození závěrů a možných doporučení pro další rozhodování v oblasti veřejných politik.

1 Cíle práce

Hlavním cílem diplomové práce bude potvrdit nebo vyvrátit hypotézu volebního cyklu v České republice a zjistit, zdali zejména v předvolebním a volebním roce dochází k rostoucím deficitům státního rozpočtu, rozsáhlejšímu uvolňování fiskální politiky a zdali jsou rozpočtové deficity přirozeným důsledkem zápasu o hlasy voličů mezi jednotlivými politickými stranami či nikoliv. Cílem diplomové práce je tedy zjistit, zdali se v rámci vývoje vybraných ekonomických ukazatelů v České republice potvrzuje existence teorie politického cyklu či nikoliv.

Prvním dílčím cílem, který se v důsledku vzájemného vlivu bude prolínat s druhým dílčím cílem, je provedení analýzy volebních programů parlamentních politických stran, které byly v rámci daného volebního období zvoleny do Poslanecké sněmovny ČR a které jsou tak s vývojem makroekonomických veličin hospodářské politiky v daném období spojeny. Pro splnění prvního cíle bude uvedeno, kdy se v rámci zvoleného časového období uskutečnily volby do poslanecké sněmovny, jaká politická strana v daných parlamentních volbách zvítězila a které politické strany a s jakým počtem poslaneckých mandátů měly následně své zastoupení v Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR.

Druhým dílčím cílem diplomové práce bude analýza časového vývoje jednotlivých vybraných makroekonomických ukazatelů hospodářské politiky v letech 1993 – 2011. Vybrané ukazatele budou zhodnoceny v rámci jednotlivých po sobě jdoucích politických období. Kromě zvolených ukazatelů bude také zjišťováno, zdali existuje určitá korelace mezi politickým neboli volebním cyklem a výdaji státního rozpočtu České republiky v příslušném volebním období.

2 Výzkumné otázky

V rámci zkoumaného problému budou brány v potaz následující otázky:

- Jsou celkové výdaje a příjmy státního rozpočtu, respektive bilance státního rozpočtu ovlivňovány politickým cyklem?
- Je velikost státního rozpočtu České republiky ovlivněna působením politického cyklu?
- Nastávají v průběhu volebního období postupné změny v oblasti sociálních politik, jež by mohly mít příčinu v aktuálně probíhající fázi politického cyklu?
- Je možné prokázat působení politického cyklu i na takové proměnné, jako jsou například nezaměstnanost, inflace či růst hrubého domácího produktu?
- Je možné prokázat skutečnost, že vývoj jednotlivých ukazatelů je ve volebních letech ovlivněn programovým zaměřením zvolených politických stran?
- Dochází prostřednictvím politického cyklu ke změnám v rámci mandatorních a nemandatorních výdajů státního rozpočtu?
- Jak velký je rozdíl vybraných makroekonomických ukazatelů v předvolebním a volebním roce?
- Vyskytuje se mezi vybranými makroekonomickými veličinami taková, která by nebyla probíhajícím politickým cyklem ovlivněna?

3 Metody a použitý postup

Metody, které budou použity v této práci, můžeme rozdělit na obecně vědní a speciálně vědní. Mezi metody obecně vědní se řadí analýza, syntéza, indukce, dedukce. Analýza bude v této práci použita zejména v rámci veřejně politických dokumentů, kterými jsou programová prohlášení vlády sestavovaná na začátku jednotlivých volebních období a politické programy jednotlivých volebních stran, se kterými tyto politické strany usilovaly o získání hlasů voličů. Dále bude touto metodou zhodnocován vývoj v rámci vybraných ekonomických ukazatelů.

Pochopení podstaty politických jevů a vývoj politických procesů není možné bez rozložení a strukturace celku na jednotlivé části a následně jejich opětovné myšlenkové spojení. Tento proces souvisí také s tím, že v případě snahy o pochopení chování určitých politických stran, je nutné analyzovat jednotlivé faktory, které se vážou k charakteru dané politické strany, mezi které se řadí především programové dokumenty, ideologické směřování a způsoby řešení politických problémů. Tohoto postupu bude využito při propojení zvolených ekonomických ukazatelů a programové orientace politických stran, které byly v daných volebních obdobích zastoupeny ve vládních stranách.

Metoda dedukce bude v této práci použita pro vyvozování logických závěrů z existujících teorií. Tyto teorie budou popsány v následující části práce a zaměřují se zejména na to, že v případě předvolebního či volebního roku dochází k určitému vývoji vybraných ekonomických proměnných. Dané závěry těchto teorií budou následně podrobovány ověřování (resp. falsifikaci), kdy bude zjišťováno, zdali jsou závěry vyplývající z teoretických předpokladů slučitelné s politickou a ekonomickou realitou anebo jsou naopak s reálným vývojem neslučitelné.

Další použitou metodou bude komparativní metoda, kterou bude zjišťováno, zdali jsou ve srovnatelných časových obdobích uplatňovány stejná či rozdílná pravidla chování. Z toho vyplývá, že bude zjišťováno, zdali v každém předvolebním či volebním roce dochází ve všech volebních obdobích k uplatňování shodných či odlišných způsobů chování politických stran, která vycházejí z teoretických předpokladů a zdali se průběh ekonomických ukazatelů v těchto letech shoduje či odlišuje se stejným časovým obdobím v ostatních volebních letech.

Ke speciálně vědním metodám, které budou použity v této práci, se řadí statistická analýza empirických dat. Prostřednictvím statistické analýzy zvolených ukazatelů bude provedena analýza průběhu a vývoje změn hodnot vybraných empirických dat v průběhu sledovaného časového období. Současně s tím bude zjišťováno, zdali jsou změny ve vývoji hodnot jednotlivých ukazatelů ovlivňovány politickým cyklem či nikoliv.

3.1 Analýza veřejně politických dokumentů

Veřejně politické dokumenty, které budou analyzovány, se rozdělují na deklarativní a legislativní. Mezi deklarativní dokumenty se budou řadit zejména programová prohlášení vlády. Legislativní typy dokumentů budou představovat vybrané zákony v jednotlivých volebních obdobích. Mezi nejdůležitější zákony, jejichž schválení má následně vliv na rozhodování voličů v nadcházejících volbách, patří každoročně předkládané zákony o státním rozpočtu.

V rámci této metody bude provedeno zhodnocení cílů a stanovisek uvedených ve volebních programech politických stran, které byly v daném volebním období zvoleny. Priority jednotlivých vlád jsou zveřejňovány zejména v programových prohlášeních vlády, ve kterých je stanoveno to, čeho by daná vláda chtěla v průběhu volebního období dosáhnout. Dále budou zhodnoceny vybrané legislativní dokumenty, které jsou již závaznými a mají vliv na vývoj a velikost jednotlivých kapitol státního rozpočtu a následně také na velikost státního rozpočtu jako celku. Programová prohlášení vlády jsou dohledatelná na webových stránkách Vlády České republiky. Schválené zákony o státním rozpočtu jsou k nalezení na webových stránkách Portálu veřejné správy, následně pak státní závěrečné účty je možné nalézt na internetových stránkách Ministerstva financí, ale pouze od roku 2003. Údaje z předcházejících let budou čerpány z knižních studií a publikací.

3.2 Kvantitativní a kvalitativní analýza dat

Při hodnocení daného problému budou použity jak primární, tak sekundární statistické údaje. Analytická část práce bude zaměřena především na statistickou analýzu časových řad jednotlivých dat a kvalitativní zhodnocení vývoje jednotlivých proměnných, dále pak na analýzu a vyhodnocení vzájemných závislostí mezi jednotlivými ukazateli. Budou zvolena taková makroekonomická data, která jasně vypovídají o hospodářském vývoji České republiky a na jejichž vývoji bude možné potvrdit či vyvrátit hypotézu politického cyklu. Tato data budou mezi sebou vzájemně srovnávána a budou brány v potaz změny jednotlivých ukazatelů v průběhu stanoveného časového období a jejich možný vliv na související

proměnné. V rámci kompletního hodnocení bude prováděna indukce problému neboli ze známých příčin (např. růst sazby DPH) budou odhalovány následky a dále také dedukce, kdy budou ze známých následků daného opatření (např. růst míry nezaměstnanosti) hledány příčiny.

4 Přehled použitých dat

Primárním zdrojem pro zjištění výsledků jednotlivých proběhnutých voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR budou údaje uvedené v oddílu voleb na webových stránkách Českého statistického úřadu. Výchozím zdrojem pro vybrané makroekonomické ukazatele, jejichž zhodnocení povede ke splnění stanoveného cíle diplomové práce, budou data dostupná v rámci veřejně přístupné databáze statistických ukazatelů Českého statistického úřadu. Dalšími zdroji jsou údaje z finanční statistiky, příjmy a výdaje v rámci jednotlivých státních rozpočtů České republiky, státní závěrečné účty a makroekonomické predikce publikované Ministerstvem financí České republiky. Zdroji dat pro následné srovnání České republiky s Finskem jsou zejména data dostupná ve statistických databázích Eurostatu a Světové banky.

5 Přehled existujících a souvisejících teoretických poznatků

5.1 Vymezení politicko-ekonomického cyklu

Vliv politického cyklu na vývoj ekonomiky je zkoumán již od 40. let 20. století. Hlavním předpokladem teorií týkajících se politicko-ekonomického cyklu je, že jednotliví politici se v průběhu volebního období snaží prostřednictvím příslušných opatření dosáhnout svého znovuzvolení v dalších volbách. Přestože se mohou někteří voliči domnívat, že dané opatření by mohlo v budoucnosti vést k negativním dopadům na ekonomický vývoj, může se však stále jednotlivým politikům rozhodování voličů pro jejich zvolení podařit ovlivnit. Jedním z faktorů, který tento fenomén způsobuje je informační asymetrie mezi voliči a politiky a dále časová zpoždění dopadu prováděných změn. Politicko-ekonomický cyklus souvisí také s definicí demokracie, kterou v roce 1942 formuloval Joseph Alois Schumpeter, kdy podle něj „demokratická metoda je takové institucionální uspořádání, které umožňuje činit politická rozhodnutí a v němž jednotlivci získávají rozhodovací moc v konkurenčním zápasu o hlasy

voličů“. Schumpeter tak zdůrazňuje volební konkurenci neboli soutěž a z této definice je možné následně vyvodit to, že základním prvkem v demokracii v souvislosti s probíhajícími volbami, je soupeření politiků o hlasy voličů. (Hloušek, Kopeček, Šedo, 17)

Teorie či modely politicko-ekonomického cyklu nejsou jednotné v tom, zda politici před volbami upřednostňují kapitálové výdaje na dobře viditelné projekty nebo zda politici naopak tyto výdaje odkládají do budoucnosti a provádějí daňové škrty, případně zvyšují běžné výdaje, především různé transfery obyvatelstvu.¹ Na druhou stranu další současná literatura, která se politickým cyklem zabývá, ukazuje, že politici v rámci svého volebního období kombinují ve své pracovní činnosti přístupy oportunistické a ideologické, kdy se tak vzájemně prolínají ideologické motivy s vlastním kariéřním zájmem daného politika. V modelech politického cyklu neboli political business cycle upozorňují autoři na oportunistické chování politiků, kdy se jednotliví politici snaží ovlivnit ekonomický vývoj v souvislosti s právě probíhající částí volebního období. Na základě tohoto přístupu tak v předvolebním období dochází k expanzivní fiskální politice a následně se po proběhnutých volbách uplatňují přísnější hospodářská opatření, která by měla snížit zejména míru inflace. Druhým modelem, který se zabývá politicko-ekonomický cyklem, je model politického hospodářského cyklu s racionálními očekáváními voličů. V rámci tohoto modelu se již voliči nesoustředí pouze na aktuálně prováděné opatření, ale zaměřují se při svém rozhodování na dosavadní působení daného politika, jeho ideologickou příslušnost k dané volební straně a z toho následně vyvozují, jaká opatření by daný politik či politická strana mohli po jejich zvolení uskutečňovat. Aktuálnější studie zabývající se RPBC² teoriemi zdůrazňují úlohu signalizace (Rogoff, Sibert, 1988; Rogoff 1990) s tím, že politický cyklus lze sledovat spíše na vývoji fiskální politiky, zatímco dopad na výstup a inflaci je omezený.³

¹ Sedmíhradská, L. – Haas, J. – Kubík, R. - Politicko ekonomický cyklus v obcích ČR i bez skutečné fiskální autonomie, 2008

² Real political business cycle – v českém překladu reálný politicko – ekonomický cyklus

³ R. Štiková - Modely politického cyklu a jejich testování na podmínkách ČR, 2007

5.2 Teorie školy veřejné volby

Základním předpokladem školy veřejné volby je aplikace ekonomické teorie do oblasti politického chování a rozhodování. Na základě této teorie se jednotliví aktéři snaží maximalizovat svůj osobní užitek. Myšlenka Anthonyho Downse je spojena s tezí školy veřejné volby, podle níž se politici snaží získat co největší počet hlasů a tím tak maximalizovat jejich vlastní užitek. A. Downs ve své práci *Ekonomická teorie politického jednání v demokracii* (1957) pracuje s následujícími předpoklady: každá politická strana je skupinou osob, jež usilují o získání daného místa či úřadu, aby dosáhla určitého příjmu, prestiže a moci, které jsou spojeny s řízením příslušného vládního aparátu; vítězná volební strana má úplnou kontrolu nad vládním jednáním až do příštích voleb; ekonomická síla dané vlády je skoro neomezená, to znamená, že může na základě svého rozhodnutí vše znárodnit, může vše svěřit jednotlivcům k dosažení jejich soukromých zájmů anebo může nalézt vhodnou rovnováhu mezi těmito dvěma extrémy. Z toho je následně vyvozováno, že politické strany formulují své politiky jako prostředek k získání voličských hlasů.

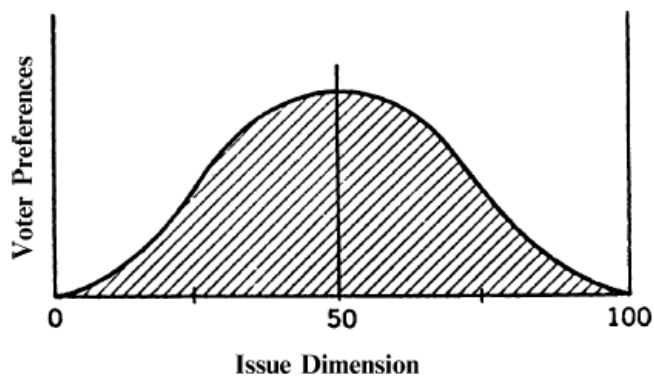
Koncept teorie školy veřejné volby vychází z toho, že vysoký počet hlasů od voličů získávají jednotlivé politické strany, které ve svých volebních programech nabízejí populistická opatření, jež následně nemusejí být vždy ve prospěch všech jejich voličů. Podle této teorie je průběh hospodářského cyklu v dané zemi ovlivňován průběhem politického cyklu, jehož doba je určována délkou volebního období. Přibližně jeden až dva roky před nadcházejícími volbami jednotlivé vlády obvykle upřednostňují provádění politik, které jsou zaměřeny na poptávkovou expanzi, jež s sebou přináší růst produkce a zaměstnanosti, na druhou stranu různé formy nákladů těchto politik se dostávají až později. Po volbách dochází k politickým opatřením ve formě poptávkové restrikce, jelikož negativní efekty těchto politik se dostávají v době, kdy se ještě neblíží nové volby a pozitivní efekty ze zavedené restrikce přicházejí později, tj. již v době blížících se voleb.⁴

Downs předpokládá, že každý volič při své volbě vždy preferuje pozici takové volební strany, která je blíže k jeho ideálnímu postavení a vždy hlasuje pro takovou politickou stranu, jež je k jeho ideálnímu bodu nejvíce blíže. Jsou-li splněny tyto podmínky a všichni voliči budou také hlasovat, budou se obě politické strany přibližovat do středu rozdělení voličských

⁴ Holman, R. – Dějiny ekonomického myšlení, 2005

preferencí, aby tak maximalizovaly jejich volební hlasy. Tato charakteristika je ilustrována na obrázku 1, ve kterém obě politické strany v levico-pravicovém rozložení směřují do bodu označeného číslem 50.

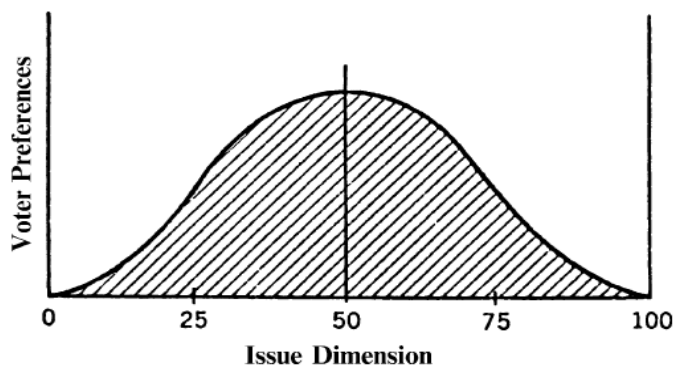
Obrázek č. 1 – Downsův model přibližování politických programů dvou volebních stran



Zdroj: Rowley, Ch. K. – Schneider, F.: Readings in public choice and constitutional political economy

Pokud jednotliví voliči umístění v levico-pravicovém volebním prostoru ztratí určité sympatie k jednotlivým volebním stranám, protože se tyto politické strany pohybují směrem do centra jejich obav z programu jiné volební strany, může dojít k tomu, že se někteří voliči zdrží hlasování. Proces sbližování volebních programů se tak může zastavit značně vzdálen od středu rozdělení a následně se tak ideologie politických stran mohou výrazně odlišovat a shoda mezi jednotlivými politickými stranami se nemusí objevit. Tento efekt je znázorněn na níže uvedeném obrázku.

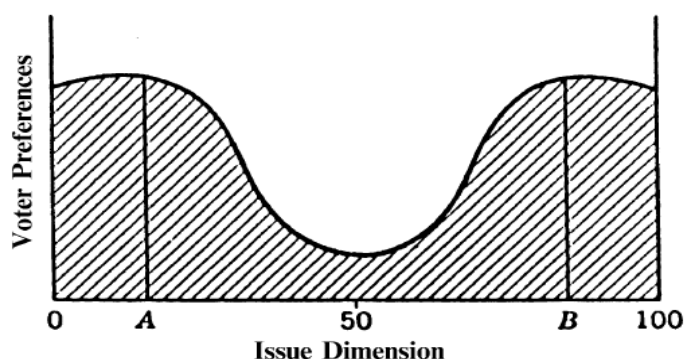
Obrázek č. 2 – Downsův model se zdržením se hlasování jednotlivými voliči



Zdroj: Rowley, Ch. K. – Schneider, F.: Readings in public choice and constitutional political economy

V následujícím modelu jsou voličské preference umístěny blízko každé z jednotlivých volebních stran A a B. Politické strany se tak z tohoto důvodu snaží umístit jejich volební programy do těsné blízkosti jejich voličů. V rámci tohoto modelu bude následně vítězná volební strana provádět takovou politiku, která bude radikálně odlišná od názorů opozice. Na základě toho Downs předpovídá, že vládní politika bude nestabilní a že demokracie vyjádřená touto formou může vést k chaosu a následně autokracii. Tato situace je znázorněna na obrázku 3, kdy body A a B představují levicové a pravicové politické strany.

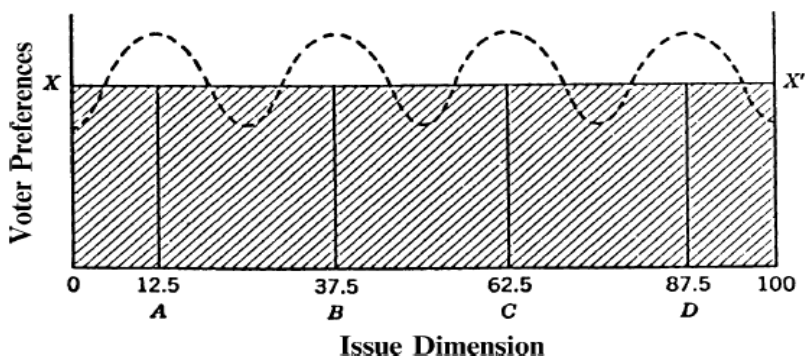
Obrázek č. 3 – Downsův model voličských preferencí v blízkosti volebních stran



Zdroj: Rowley, Ch. K. – Schneider, F.: Readings in public choice and constitutional political economy

Volební systémy s více politickými stranami v níže uvedeném obrázku, vedou k tomu, že rozdělení jednotlivých voličů mezi politickými stranami je znázorněno několika vrcholy. Z toho důvodu bude podle Downse k pohybům mezi jednotlivými volebními stranami docházet až do doby, kdy vzdálenost mezi bezprostředně sousedícími jednotlivými volebními stranami bude stejná. Tento výsledek je znázorněn na obrázku číslo 4, ve kterém se nachází čtyři soupeřící volební strany, které jsou charakterizovány body A, B, C a D.

Obrázek č. 4 – Downsův model s širším rozdělením voličských preferencí



Zdroj: Rowley, Ch. K. – Schneider, F.: Readings in public choice and constitutional political economy

5.3 Modely politického cyklu

5.3.1 Nordhausův model politického cyklu

Model politického hospodářského cyklu byl popsán v roce 1974 Williamem D. Nordhausem, který vytvořil teorii politicko-ekonomického cyklu, ve které popisuje chování dané ekonomiky podle Phillipsovy křivky. Podle této teorie veškeré lidské rozhodování vyžaduje volbu mezi současným bohatstvím a budoucím bohatstvím. Hlavním problémem v rámci politického rozhodování je podle Nordhause volba mezi mírou inflace a mírou nezaměstnanosti, to znamená, že podle této teorie existuje trade-off vztah (tj. substituční vztah) mezi těmito dvěma veličinami. Tento vztah je znázorněn v rámci Phillipsovy křivky. Nordhaus ve svém díle konstatuje, že voliči jsou podle provedených výzkumů voličského chování, stejně citliví na vývoj obou těchto proměnných. V rámci politického cyklu pak v předvolebním období dochází k poklesu nezaměstnanosti a růstu inflace. Inflace se však výraznějším způsobem projeví až po volbách a na tuto situaci pak musí současná vláda reagovat restriktivními opatřeními. Zavedením takovýchto opatření dochází k růstu nezaměstnanosti. Podle Nordhause tak dochází v rámci jednotlivých politických cyklů k postupnému střídání období expanze a restrikce.⁵

Nordhaus ve své práci *The Political Business Cycle* (1975) zdůrazňuje výlučně volební motivace politiků. Všichni politici jednoduše maximalizují jejich šance na setrvání v daném úřadu. Nordhausův model je založen na dvou klíčových předpokladech: jednotliví voliči sledují zpětně prováděné politiky a jsou krátkozrací, to znamená, že budou hlasovat pro takového politika či politickou stranu, která je v současné době v úřadu a provádí taková opatření, která vytvářejí bezprostředně před volbami fungující ekonomiku v dané zemi (tj. nízká nezaměstnanost, vysoký růst, nízká inflace), dále rychleji zapomínají na minulost a zcela nerozumějí vztahu mezi mírou inflace a mírou nezaměstnanosti. V této souvislosti dochází před volbami ke stimulování agregátní poptávky zejména z toho důvodu, že inflační důsledky tohoto opatření přicházejí obvykle se zpožděním a rostoucí inflace se tak objeví až po volbách.⁶

⁵ Nordhaus, W. D. - *The political business cycle*, 1974

⁶ Alesina, A. - *Political and business cycles in industrial democracies*, 1989

5.3.2 Teorém středového voliče

Základním předpokladem teorému středového voliče je existence dvou politických stran, které se prostřednictvím svých programů a politik snaží dosáhnout co možná nejvyššího počtu hlasů jednotlivých voličů. V rámci teorému středového voliče se jedná o snahu konkrétních politických stran získat hlas tohoto středového voliče a tak se prostřednictvím svých volebních programů snaží tento druh voliče přilákat na jejich stranu. Tímto způsobem tak dochází k postupnému přibližování programů jednotlivých volebních stran. Uplatňování principu většinového hlasování vede k tomu, že v případě existence dvou politických stran tyto strany prosazují relativně stejnou politiku, takže daný volič nemá žádnou možnost volby. Při uplatňování tohoto předpokladu je nutné si stanovit, jaké voliče nebo jakou skupinu obyvatel bude daná politická strana považovat za středového voliče. Na základě toho pak jednotlivé politické strany budou v předvolebním boji nabízet taková opatření, která budou zaměřena právě na získání hlasu středového voliče.⁷

5.3.3 Předpoklad racionální ignorance

V oblasti teorie veřejné volby se dále nachází předpoklad racionální ignorance. Racionální ignorance jednotlivých voličů může při rozhodování o následném zvolení konkrétní politické strany hrát významnou roli v analýze chování voličů a politiků. Podle teorie racionální ignorance se jednotliví občané mohou domnívat, že jejich hlas ovlivní danou politiku pouze v malé míře, takže se budou následně rozhodovat podle toho, z kterého opatření budou mít zvolením dané volební strany největší prospěch. Tito voliči většinou nerozlišují krátkodobé a dlouhodobé dopady daných opatření, ale rozhodují se podle stávající hospodářské situace a co jim v nejbližší době zvolení konkrétní politické strany přinese. Z tohoto hlediska jsou tak v politickém procesu preferovány takové druhy politik, jejichž prospěch se dostavuje dříve než náklady s konkrétní politikou spojené. Toto uvažování se nazývá efekt krátkozrakosti.⁸

⁷ Holman, R. – Dějiny ekonomického myšlení, 2005

⁸ Holman, R. – Dějiny ekonomického myšlení, 2005

Pro naplnění voličovy funkce užitečnosti jsou využívány v rámci předvolebního boje především přerozdělovací politiky, kdy politikové prostřednictvím transferů a rozpočtových výdajů získávají potřebné hlasy jednotlivých voličů. *Rozpočtové deficity jsou přirozeným důsledkem zápasu o voliče.*⁹

5.3.4 Empirické výzkumy teorie politického cyklu

Teorii politického cyklu se v minulosti zabývalo již několik odborných autorů, na druhou stranu není mnoho odborných studií, které by byly explicitně zaměřeny přímo na prostředí České republiky. Mezi autory, kteří se zaměřili na teorii politického cyklu v rámci zemí OECD, se řadí Alberto Alesina a Nouriel Roubini.¹⁰ Tito autoři se soustředili na to, zdali chování hrubého domácího produktu, míry nezaměstnanosti a inflace je systematicky ovlivňováno časem politických voleb a změnami vlád. Závěry, ke kterým tito autoři došli, jsou takové, že nenašli žádné systematické oportunistické chování v oblasti výstupu produktu dané ekonomiky a v míře nezaměstnanosti. Naopak jimi analyzované údaje ukazují vliv volebního politického cyklu na vývoj míry inflace. Výsledky povolebního nárůstu inflace mohou podle autorů signalizovat předvolební oportunistické rozpočtové politiky. Autoři ukazují, že rozpočtové deficity a růst peněžní zásoby mají tendenci se zvyšovat v období volebních let hned v několika demokratických zemích OECD.

Dalšími autory, kteří se problematikou teorie politického cyklu zabývali, jsou Min Shi a Jakob Svensson.¹¹ Tito autoři došli k takovému závěru, že v průměru rozpočtové deficity vyjádřené podílem na hrubém domácím produktu (HDP) vzrostou o jeden procentní bod ve volebních, respektive předvolebních letech. Tito autoři také poukázali na existenci rozdílů mezi vyspělými a rozvojovými státy, v nichž se politické hospodářské cykly projevují ve větší míře než ve státech vyspělých. S tímto tvrzením pak autoři upozorňují na závislost velikosti a skladby příjmů a výdajů v rámci politických rozpočtových cyklů na institucionálním uspořádání v konkrétní zemi.

⁹ Holman, R. – Dějiny ekonomického myšlení, 2005

¹⁰ Alesina, A. – Roubini, N. - Political cycles in OECD countries, 1992

¹¹ Shi, M. - Svensson, J. - Political budget cycles in developed and developing countries, 2002

V rámci aplikace teorie politického cyklu na podmínky České republiky není mnoho autorů a odborných prací, které by byly zaměřeny na potvrzení či vyvrácení této hypotézy. Jedním z autorů, kteří se touto problematikou zabývají, je Radka Štiková, která zpracovala v rámci své disertační práce kapitolu s názvem Modely politického cyklu a jejich testování na podmínkách ČR.¹² V rámci jejího testování vyplynula částečná platnost oportunistického chování politiků v oblasti výdajových položek v rámci veřejných rozpočtů, kteří realizují taková opatření, jež jim v následujících volebních letech zajistí opětovné zvolení.

5.4 Hospodářská politika

Hospodářská politika se v každé zemi snaží ovlivňovat materiální bázi jedinců žijících v dané zemi. Míra úspěchu v materiální oblasti je klíčovou podmínkou pro rozvoj a realizaci dalších cílů ve společnosti. Hospodářská politika v důsledku své komplexnosti ovlivňuje velké množství dalších politik a současně je také jimi ovlivňována. Hospodářská politika tak působí například na politiky v oblasti sociální, vzdělávání či životního prostředí. Hospodářská politika je mimo jiné ovlivňována prostřednictvím politických rozhodnutí a z tohoto důvodu je nutné uvažovat při analýze hospodářské politiky roli moci při koordinaci hospodářství v dané zemi.

Hospodářská politika může být definována jako *„záměrná praktická činnost státu usilující o ovlivnění ekonomiky dané země a současně je také teoretickou disciplínou, která zkoumá vztahy mezi konkrétními opatřeními a jejich dopadem na ekonomické proměnné“*. (Kliková, Kotlán, 2006, 11) Vývoj hospodářské politiky v dané zemi souvisí také s tím, kdo má vliv na vývoj hospodářské politiky, kdy její vývoj je ovlivněn nejenom politickou reprezentací v dané zemi, ale i mezinárodními organizacemi a institucemi, jakými jsou například orgány Evropské unie, Světová obchodní banka, Mezinárodní měnový fond či Světová obchodní organizace.

¹² Štiková, R. - Modely politického cyklu a jejich testování na podmínkách ČR, 2007

Na základě teoretického pojetí hospodářské politiky je jejím hlavním cílem zajištění podmínek pro stabilní a progresivní vývoj ekonomiky v dané zemi. Následně pak dílčími cíli jsou vyvážený a stabilní ekonomický růst, nízká míra nezaměstnanosti, nízká a stabilní inflace a dosahování a udržování ekonomické rovnováhy, kdy tyto čtyři ukazatele jsou označovány jako tzv. magický čtyřúhelník. (Kliková, Kotlán, 2006, 11)

Hospodářská politika je ovlivňována vazbami mezi politickým neboli volebním a hospodářským cyklem. Z tohoto předpokladu vyplývá, že vlády mají tendenci provádět před volbami expanzivní politiku, aby se tak zvýšila pravděpodobnost jejich znovuzvolení. Naopak méně populární opatření jsou uskutečňována hned po volbách, kdy dochází k restriktivní politice. Současně ale není možné tento předpoklad zevšeobecňovat a je vždy nutné se zaměřit i na to, jakými politickými stranami a v jakém časovém období jsou daná opatření prováděna. Na druhou stranu průběh hospodářského cyklu je na rozdíl od politického cyklu obtížně předvídatelný a v případě, že vlády při úvahách o hospodářské politice akcentují politický cyklus, může to v konečném důsledku vést ke značnému zhoršení hospodářské situace. (Kliková, Kotlán, 2006, 40)

Nástrojem, kterým je možné ovlivňovat vývoj hospodářské politiky, je fiskální politika. Fiskální politika představuje vědomé užívání veřejných rozpočtů k dosažení stanovených cílů, kdy v konkrétním případě Poslanecké sněmovny se jedná o změny v rámci státního rozpočtu. Klíčovým aktérem hospodářské politiky je vláda a jednotlivé úkoly v rámci výkonu státní moci v oblasti hospodářské politiky mají ve své působnosti ministerstva. (Balík, Císař, Fiala, 2010, 188)

5.5 Státní rozpočet

Státní rozpočet je jedním z hlavních nástrojů fiskální neboli rozpočtové politiky. Tvorba státního rozpočtu se v České republice řídí Zákonem č. 218/2000 Sb. o rozpočtových pravidlech. Podle tohoto zákona představuje *státní rozpočet finanční vztahy, které zabezpečují financování některých funkcí státu v rozpočtovém roce*. Státní rozpočet jako souhrn finančních dokumentů zahrnuje každoročně vydávaný zákon o státním rozpočtu na příslušný fiskální

rok.¹³ Výsledná bilance státního rozpočtu může být buď vyrovnaná (tj. příjmy se rovnají výdajům), přebytková (tj. příjmy jsou vyšší než výdaje) nebo deficitní (schodková), kdy výdaje jsou vyšší než příjmy. Státní rozpočet může navrhnout jen vláda. Zavedení tohoto pravidla vyvažuje určitým způsobem politickou moc a efektivitu průběhu jednání. Na základě znění uvedeném v Ústavě České republiky zákon o státním rozpočtu na příslušný rok nejdříve projednává a následně schvaluje Poslanecká sněmovna.

Projednávání návrhu zákona o státním rozpočtu se odehrává na základě zákona č. 90/1995 Sb. o jednacím řádu Poslanecké sněmovny. Vláda předkládá návrh zákona o státním rozpočtu předsedovi Sněmovny nejpozději 3 měsíce před začátkem příslušného rozpočtového roku. Předseda následně přikáže návrh zákona o státním rozpočtu k projednání rozpočtovému výboru. Poslanecká sněmovna v obecné rozpravě projedná v prvním čtení základní údaje návrhu zákona o státním rozpočtu, jimiž jsou výše příjmů a výdajů, saldo, způsob vypořádání salda, celkový vztah k rozpočtům vyšších územních samosprávných celků a obcí a rozsah zmocnění výkonných orgánů. Schválí-li sněmovna tyto základní údaje, nelze je během jeho dalšího projednávání měnit. Jelikož schválené základní údaje nelze během následujících čtení měnit představuje projednávání v první části čtení zásadní rozpravu o rozpočtu. (Wintr, 2010, 163)

Ve druhém čtení jsou pak poslanci předkládány pozměňovací návrhy. Hlavním pravidlem je, že případné přesuny musejí být vybilancovány, kdy zvýšení jednotlivých položek na výdajové straně rozpočtu se musí objevit v jiných příjmových či výdajových položkách státního rozpočtu. (Wintr, 2010, 167) Ve třetím čtení se koná rozprava, ve které lze navrhnout pouze opravu legislativně technických chyb, gramatických chyb, chyb písemných nebo tiskových, úpravy, které logicky vyplývají z přednesených pozměňovacích návrhů, popřípadě podat návrh na opakování druhého čtení. Poté se Sněmovna usnese, zda s návrhem zákona o státním rozpočtu vyslovuje souhlas.

¹³ Zákon č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech

5.5.1 Cyklický a strukturální deficit

V práci se budu mimo jiné zabývat vývojem bilance státního rozpočtu České republiky. Bilance státního rozpočtu za období od roku 1993 do roku 2011 je ve většině let deficitní neboli schodková. Bilance státního rozpočtu souvisí jednak s probíhajícím ekonomickým vývojem v dané zemi a dále také s politickou reprezentací, která se na tvorbě státního rozpočtu v jednotlivých volebních obdobích podílí. V rámci cíle práce bude zjišťováno, zdali je rozpočtová politika státu a následný vývoj vybraných ekonomických proměnných ovlivněn rozhodováním zvolených politických představitelů nebo je tento vývoj reakcí na probíhající hospodářský cyklus. Aby toto bylo možné zjistit, je nutné vydefinovat cyklický a strukturální deficit.

5.5.2 Cyklický deficit

Cyklický deficit představuje změny ve výši příjmů a výdajů státního rozpočtu v souvislosti s cyklickými výkyvy reálného produktu, nezaměstnanosti a cenové hladiny. Cyklický deficit vznikající zejména v době recese by se měl postupně vyrovnávat v době růstu, ve které by příjmy státního rozpočtu měly přesahovat výdaje.

Nachází-li se ekonomika na svém potenciálu, tj. neprožívá-li ani expanzi („nepřehřívá se“), ani recesi („nepodchlazuje se“) a má-li deficit, je to deficit strukturální. Deficit cyklický vzniká, když je ekonomika v recesi. Strukturální deficit je „věc politická“ – lze za něj vinit vládu. Je důsledkem populismu a politické krátkozrakosti a nezodpovědnosti.

Cyklické deficity jsou „věc ekonomická“. Nevznikají jako důsledek zamýšlené politiky, nýbrž jako důsledek nezamýšlené hospodářské recese, která není pod kontrolou vlády, ani kohokoli jiného. Ta znamená automatické snížení státních příjmů, zatímco státní výdaje průběhem hospodářského cyklu dotčeny nebývají.¹⁴

¹⁴ Klaus, V. – Uvažujme o státním rozpočtu trochu seriózně, 2000

5.5.3 Strukturální deficit

Strukturální deficit je vytvářen expanzivní fiskální politikou, kdy dochází k podněcování hospodářského růstu a převažují tak výdaje státního rozpočtu nad příjmy. Ve srovnání s cyklickým deficitem může vést strukturální deficit k více negativním účinkům na chod ekonomiky, protože snižuje soukromé investice a může být zdrojem inflace. (Balík, Císař, Fiala, 2010, 241)

5.6 Definice politických stran

Politické strany je možné identifikovat prostřednictvím následujících charakteristik: *vědomý cíl (tj. získání politické moci), usilování o veřejnou podporu prostřednictvím voleb, prosazování společných politických představ (tj. program), dobrovolnost a otevřenost členství.*¹⁵ Klíčovými vlastnostmi každé politické strany jsou snaha získat politickou moc a usilovat o tuto moc mezi jednotlivými politickými stranami neboli stranickou konkurencí prostřednictvím volební soutěže. Každá politická strana je také souborem individuálních zájmů, které mají její jednotliví členové. Může zde tak docházet k rozporům mezi orientací na maximalizaci zisku voličských hlasů a tendencí zachovat ideovou čistotu, kdy politické soupeření se tak může jak v předvolebním období, tak i v následném volebním období, stát určitým soupeřením přehnaných slibů či licitací mezi jednotlivými volebními stranami.¹⁶

Politické strany je možné dělit na elitní strany, masové strany, catch-all strany a strany kartelu. Elitní strany jsou představovány stranami politických elit, které mají současně volnou organizaci a jsou bez zastoupení masového členství. Tento typ politické strany byl v minulosti často spjat s určitým specifickým politicko-kulturním prostředím. V průběhu historického vývoje ve 20. století se ale ukázalo být výhodnější soustředit se na co nejširší okruh voličů, oslovit maximálně široké spektrum voličů a tím tedy aplikovat catch-all strategii. V další vývojové fázi se vymezuje nový typ politických stran a těmi jsou tzv. strany kartelu, kdy tento druh politických stran se začal orientovat na novou formu politických aktivit a tím bylo státní financování a přístup do médií. Z toho vyplývá, že takovéto politické strany oslabují jako organizace, které udržují těsné vztahy s voliči a seskupují členskou základnu, a na druhou

¹⁵ Klíma, M. - Volby a politické strany v moderních demokraciích, 1998

¹⁶ Klíma, M. - Volby a politické strany v moderních demokraciích, 1998

stranu posilují v takových oblastech, kde vystupují tyto politické strany jako aktéři kontrolující veřejné instituce, tedy vládu a parlament. Z tohoto pohledu musejí politické strany neustále volit mezi tím, zdali se budou zaměřovat na zisk a udržení úřadů, jejich voličů nebo prosazovat své politiky. (Hloušek, Kopeček, Šedo, 195-196)

Formování politických stran vychází mimo jiné také z tzv. konfliktních linií. Podle tohoto přístupu vznikly politické strany jako výsledek vytváření vazeb mezi různými skupinami voličů a politickými stranami, které reprezentují jejich partikulární zájmy, jež jsou mezi skupinami voličů rozdílné. Konfliktní linie jsou představovány zejména rozdíly mezi centrem a periferií měst, rozdíly mezi městem a venkovem a dále také mezi tzv. vlastníky (tj. zaměstnavatel) a pracujícími (tj. zaměstnanec). Z teorie konfliktních linií následně vychází politické chování voličů, které je ovlivněno jejich sociální příslušností. (Hloušek, Kopeček, Šedo, 203)

Motivem členů politických stran, se kterými by se tito jednotlivci měli nejčastěji veřejně ztotožňovat, jsou připravenost sloužit veřejnosti a obhajovat její zájmy. Na druhou stranu nemusí být motivace všech členů politických stran altruistická, ale může jí být motivace egoistická, od níž se v mnoha případech většina členů veřejně distancuje. Členové politických stran mohou kromě služby veřejnosti usilovat také o další zájmy, mezi které patří například naplňování osobních ambicí, potřeba rozhodovat o jiných, získání určitých privilegií, která jsou vázána na členství v politické straně a dále také sledování zájmů určité skupiny, jejíž zájem se může následně vydávat za zájem celku. Tyto motivy jsou pojímány jako motivy egoistické. Na druhou stranu stejně jako v jiných situacích a oblastech života lze i v politické oblasti dojít k negativním výsledkům i v případě nejlepších motivů, stejně tak je možné dosáhnout naplnění zájmů určitých skupin či subjektů, aniž by to byl zamýšlený motiv či záměr těch, kteří dané rozhodnutí prováděli. (Prorok, 2012, 42)

6 Aplikační část

6.1 Charakteristika politického prostředí České republiky

V České republice jsou volby do Poslanecké sněmovny na základě Ústavy České republiky založeny na principu poměrného zastoupení. Poměrný volební systém představuje takový volební systém, ve kterém jsou na úrovni volebního obvodu přidělovány mandáty přibližně či zcela v souladu s poměrem hlasů, které jednotlivé politické strany získaly, což představuje hlavní rozdíl od charakteru volebního systému v rámci voleb do Senátu, které se konají na základě většinového systému. (Chytilík, Šedo, 34) Do Poslanecké sněmovny probíhají volby každé čtyři roky. Politické strany jsou voleny na základě preferencí a chování jednotlivých voličů. Do charakteristik voličů, na základě nichž poté volí jednotlivé politické strany, je možné zařadit sociální postavení, ekonomickou situaci, vzdělání, zaměstnání či náboženskou orientaci. (Cabada, Vodička, 205-207)

Cílem volebního systému, který je založen na poměrném zastoupení, je co nejpřesnější převedení voličských hlasů na odpovídající počet poslaneckých mandátů a tím by mělo následně docházet k tzv. spravedlivé reprezentaci. Na druhou stranu ne vždy dochází k ideálnímu promítnutí počtu voličských hlasů v odpovídající počet poslaneckých mandátů. Z tohoto důvodu tak použitím poměrného systému může dojít jak k výsledku s vysokou mírou proporcionality tak k výsledku, který může být podobný takovému výsledku, kdyby byl aplikován většinový volební systém. (Chytilík, Šedo, 34)

6.1.1 Identifikace politických stran

Politické strany představují hlavní aktéry politického života v každé společnosti. Tyto politické strany nabízejí voličům své volební programy v jejich volebních kampaních a mnohdy se v rámci těchto kampaní snaží vystupovat tak, aby získaly co největší podíl na politické moci. Na druhou stranu mnoho z voličů se spíše než s volebním programem identifikuje s politiky, kteří jednotlivé politické strany reprezentují. V některých případech

se také může stírat rozdíl mezi politickou stranou, která se uchází o politickou moc a s ní spojenou odpovědností za svá rozhodnutí a zájmovou skupinou, jež se prostřednictvím politického vlivu uchází spíše o hospodářský zisk. (Cabada, Vodička, 181)

Politické strany můžeme podle jejich ideologického zaměření rozdělit na levicově, pravicově a středově orientované politické strany. Na levé části politického spektra se nacházejí politické strany, které preferují především vysokou zaměstnanost, spravedlivé rozdělení důchodů, stimulaci růstu a rovnost. Středově orientované politické strany usilují spíše o stabilitu cen a hospodářský růst s ohledem na spravedlivé rozdělení důchodů. Politické subjekty na pravé straně politického spektra spíše kladou důraz na stabilitu cen, konsolidované veřejné finance, vyrovnanou platební bilanci a v oblasti ideové roviny upřednostňují zejména efektivitu. (Balík, Císař, Fiala, 2010, 173) Všechny tyto konkrétní cíle hospodářské politiky a nástroje k jejich dosažení pak následně vycházejí od zvolených politických stran.

6.2 Politický a ekonomický vývoj v České republice v letech 1992 – 2011

Analýza politického a ekonomického vývoje je rozčleněna do jednotlivých volebních období od roku 1992 do roku 2010. Toto období bylo zvoleno zejména z toho důvodu, aby došlo k zahrnutí co nejdelšího časového období, které již zahrnovalo volby do Poslanecké sněmovny České republiky. Další důvod se týká závěrů prováděné analýzy, neboť aby měla uskutečněná analýza probíhajících politických cyklů na zvolené ekonomické proměnné co nejvyšší vypovídající schopnost, je nutné zvolit co nejdelší časové období, v jehož průběhu proběhly volby do Poslanecké sněmovny.

V jednotlivých volebních obdobích budou uvedeny příslušné politické strany, které získaly potřebný počet voličských hlasů pro vstup do Poslanecké sněmovny České republiky. Tyto politické strany byly zvoleny, protože svým vstupem do Poslanecké sněmovny mohou ovlivňovat rámec fungování hospodářské politiky v dané zemi. Následně se po svém zvolení snaží každá z politických stran prosazovat taková opatření, která buď byla zahrnuta v jejich volebním programu, nebo jsou v dané době politického cyklu aktuálními. Zvolené politické

strany a jednotliví členové vlády také svými prováděnými opatřeními určitým způsobem předurčují vývoj ekonomiky v jednotlivých letech. Tato situace vyplývá z toho, že navrhovanými řešeními daného problému již dochází k určitému předvídání konkrétních dopadů, k nimž daná opatření povedou nebo by mohla vést. Návrhy řešení týkajících se jednotlivých problémů souvisejí také s probíhajícím volebním cyklem a s tím jaká fáze politického cyklu v dané době zrovna probíhá.

Současně také nelze popřít, že za některými politickými rozhodnutími stojí často partikulární zájmy konkrétních politických stran nebo jednotlivých poslanců, ale na druhou stranu z hlediska legitimacy politického rozhodnutí je také důležité, aby zaznělo i odůvodnění, proč je dané politické rozhodnutí obecně správné a mělo by se brát v potaz. Tento postoj vyplývá z takové představy, že pokud chce daná politická strana nebo politik získat pro svůj politický program podporu občanů v dané zemi, měl by se snažit své záměry a rozhodnutí prezentovat především v rovině správnosti a prospěšnosti pro danou společnost jako celek. Na základě tohoto tvrzení je pak možné konstatovat, že ve většině případů je veřejná politická debata vedena z pozice obecného zájmu. Kandidát i následně občaný zvolený politik musí být schopen získat podporu co nejširšího okruhu lidí pro svůj program a svá politická rozhodnutí. (Wintr, 2010, 21-22)

Jedna z otázek týkající se volebního cyklu je to, jaké ekonomické ukazatele mohou zvolení politici a politické strany nejvíce ovlivnit. To znamená, jaké ekonomické proměnné jsou svázány spíše s hospodářským vývojem v dané zemi, složením obyvatelstva z hlediska produktivního a neproduktivního věku či věkovou strukturou těchto obyvatel. Tyto předpoklady poté ovlivňují vývoj a rozsah výdajů či příjmů státního rozpočtu, které mohou politici ovlivnit v průběhu svého volebního období. Tato otázka je spjata také s oblastí mandatorních (tj. ze zákona či jiných právních norem vyplývajících) a nemandatorních výdajů státního rozpočtu a jejich vzájemným poměrem.

Na volby do Poslanecké sněmovny ČR se budu v následující části práce zaměřovat zejména z toho důvodu, že poslanecká sněmovna má právo navrhopvat zákony, předkládat je a provádět takovou činnost, která má dopad na život všech obyvatel a na celý ekonomický vývoj České republiky. V každém z volebních období budou zahrnuty hlavní body volebního programu jednotlivých volebních stran, které v daném roce vstoupily do poslanecké

sněmovny. Určitá analýza volebních programů politických stran je vhodná také z toho důvodu, aby mohlo být zjištěno, zdali se vývoj zvolených ekonomických proměnných v daném časovém období přibližoval k programovému či ideologickému zaměření některé ze zvolených politických stran více či méně.

Změny v politickém vývoji v Poslanecké sněmovně ČR budou charakterizovány na základě těchto ukazatelů:

- a) politické strany, které obsadily poslanecké mandáty v Poslanecké sněmovně ČR v daném volebním období a počet získaných voličských hlasů těchto politických stran,
- b) ideologické zastoupení zvolených politických stran v daném volebním období v poslanecké sněmovně,
- c) zastoupení jednotlivých politických stran ve vládě, předseda Vlády ČR a předseda Poslanecké sněmovny ČR.

Zastoupení politických stran a poslanecké mandáty dosažené jednotlivými volebními stranami budou získávány z údajů Českého statistického úřadu, který spravuje webové stránky www.volby.cz. Na tomto volebním serveru ČSÚ je možné nalézt mimo jiné celkové výsledky hlasování pro jednotlivé politické strany, jmenné přehledy zvolených poslanců s jejich absolutními a procentními počty získaných voličských hlasů. Dále je zde uvedeno konečné rozdělení poslaneckých mandátů v Poslanecké sněmovně České republiky pro příslušné volební období.

Období od roku 1992 do roku 2010 bylo zvoleno proto, jelikož v roce 1992 proběhly poslední volby do České národní rady, v roce 2010 se do současné doby uskutečnily poslední volby do poslanecké sněmovny a další řádné volby budou následovat v roce 2014. Rok 1992 byl také zahrnut, protože v tomto roce proběhly poslední volby do České národní rady, která byla poté v roce 1993 transformována na Poslaneckou sněmovnu České republiky. Po rozdělení Československé federativní republiky nabyla účinnost nová ústava, na základě které vzniknul dvoukomorový Parlament České republiky. Na základě ústavy se všichni poslanci České národní rady stali automaticky členy Poslanecké sněmovny.

Zvolené časové období souvisí také s předchozím historickým a politickým vývojem. Tento vývoj se týká zejména roku 1989, neboť v listopadu 1989 došlo ke zrušení ústavního článku, který hovořil o vedoucí úloze komunistické strany. Tento úkon byl jedním z předpokladů pro vznik pluralitního politického systému. Posléze Ústavní zákon č. 46/1990 Sb., zahrnul institut volného poslaneckého mandátu a vymezil neslučitelnost výkonu poslaneckého mandátu s výkonem jiných státních funkcí. První svobodné volby proběhly 8. a 9. června 1990 do Federálního shromáždění a národních rad. Vítěznými stranami těchto voleb se v Čechách stalo Občanské fórum, na Slovensku to bylo politické uskupení Verejnost' proti násiliu. V lednu roku 1991 byl Federálním shromážděním schválen ústavní zákon č. 23/1991 Sb., kterým se uvozuje Listina základních práv a svobod, jež byla později převzata do právního řádu České republiky.

V listopadu 1992 Federální shromáždění schválilo ústavní zákon č. 542/1992 o zániku České a Slovenské federativní republiky. Česká národní rada schválila krátce před rozpadem federace Ústavu České republiky, jež nabyla účinnosti k 1. lednu 1993. Dne 16. prosince 1992 byla schválena Ústava České republiky, která vychází z koncepce parlamentní formy vlády, kdy zákonodárnou moc vykonává dvoukomorový parlament složený z Poslanecké sněmovny a Senátu. Podle Ústavy České republiky pokračovalo 200 poslanců České národní rady ve výkonu svých funkcí a stali se tedy poslanci Poslanecké sněmovny.

Poslanecká sněmovna České republiky je spolu se Senátem České republiky součástí Parlamentu České republiky. Poslanecká sněmovna má 200 poslanců, kteří jsou voleni na dobu čtyř let. Podle Ústavy ČR náleží Poslanecké sněmovně spolu se Senátem zákonodárná moc. Do Poslanecké sněmovny může být zvolen každý občan České republiky, který má právo volit a dosáhl věku 21 let a mandát poslance vzniká jeho zvolením. Poslanecká sněmovna volí a odvolává předsedu a místopředsedy Poslanecké sněmovny. Poslanec nebo senátor, který je členem vlády, nemůže být předsedou či místopředsedou Poslanecké sněmovny nebo Senátu ani členem parlamentních výborů, vyšetřovací komise nebo komisí. Z Ústavy také vyplývá, že návrh zákona o státním rozpočtu a návrh státního závěrečného účtu podává vláda. Tyto návrhy projednává na veřejné schůzi a usnáší se o nich jen Poslanecká sněmovna (Ústava České republiky ze dne 16. prosince 1992).

Hlavními funkcemi Parlamentu, respektive Poslanecké sněmovny jsou schvalování zákonů, kontrola exekutivy, politická reprezentace a v neposlední řadě politické vyjednávání a legitimizace politiky. Klíčovou funkcí je schvalování zákonů a zejména jejich prosazování.

Aby se jednotlivé politické strany mohli na základě následného hlasování voličů stát součástí poslanecké sněmovny, musí před volbami do poslanecké sněmovny splnit určitá kritéria, která jim ukládá zákon. Na základě znění zákona č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu České republiky mohou kandidátní listiny pro volby do Poslanecké sněmovny podávat pouze registrované politické strany a politická hnutí, jejichž činnost nebyla pozastavena. Kandidátní listiny se podávají příslušnému krajskému úřadu a ten následně do stanovené doby rozhodne o registraci nebo odmítnutí kandidátní listiny. Do Poslanecké sněmovny může být zvolen poslanec, pouze pokud je na kandidátní listině nějaké politické strany, politického hnutí či koalice. Následně pak v rámci Poslanecké sněmovny jsou jednotliví poslanci rozděleni do politických klubů. Do těchto politických klubů vstupují na základě své politické příslušnosti k dané politické straně, za kterou do Poslanecké sněmovny kandidovali. V současné době je minimální počet členů poslaneckého klubu stanoven na tři poslance, kteří byli zvoleni za samostatně kandidující politickou stranu. (Wintr, 2010, 321)

V následující tabulce jsou uvedeny jednotlivé politické strany, které se v daných volebních obdobích dostaly do Poslanecké sněmovny ČR. K jednotlivým politickým stranám je v daném období uveden také počet mandátů, které daná strana získala a získané procento voličských hlasů z jejich celkového počtu. Z těchto údajů je také jasně viditelné, že nejvýraznější různorodost politických stran byla ve volbách v roce 1992. Na druhou stranu tři z těchto politických stran zvolených v roce 1992 se již v dalším volebním období do poslanecké sněmovny nedostaly. Z počtu mandátů je také možné vidět, že voličské hlasy těchto politických stran se v dalším volebním období, tj. v roce 1996, rozložily zejména mezi Českou stranu sociálně demokratickou a Komunistickou stranu Čech a Moravy, jež oproti předchozímu volebnímu období získaly výrazně vyšší počet poslaneckých mandátů a vyšší procento voličských hlasů.

Tabulka č. 1 – Počet poslaneckých mandátů a % získaných voličských hlasů

Politické uskupení	Volby v roce 1992		Volby v roce 1996		Volby v roce 1998		Volby v roce 2002		Volby v roce 2006		Volby v roce 2010	
	Počet mandátů	% z celkového počtu hlasů	Počet mandátů	% z celkového počtu hlasů	Počet mandátů	% z celkového počtu hlasů	Počet mandátů	% z celkového počtu hlasů	Počet mandátů	% z celkového počtu hlasů	Počet mandátů	% z celkového počtu hlasů
ODA	14	5,93	13	6,36	-	-	-	-	-	-	-	-
ČSSD	16	6,53	61	26,44	74	32,31	70	30,2	74	32,32	56	22,08
HSD-SMS	14	5,87	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
KDU-ČSL	15	6,28	18	8,08	20	9	31	14,27	13	7,22	-	-
LSU	16	6,52	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
SPR-RSČ	14	5,98	18	8,01	-	-	-	-	-	-	-	-
LEVÝ BLOK	35	14,05	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ODS	76	29,73	68	29,62	63	27,74	58	24,47	81	35,38	53	20,22
KSČM	-	-	22	10,33	24	11,03	41	18,51	26	12,81	26	11,27
US	-	-	-	-	19	8,6	-	-	-	-	-	-
SZ	-	-	-	-	-	-	-	-	6	6,29	-	-
VV	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	24	10,88
TOP09	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	41	16,7

Zdroj: www.volby.cz, vlastní zpracování

6.2.1 Volby do poslanecké sněmovny Parlamentu ČR v roce 1992

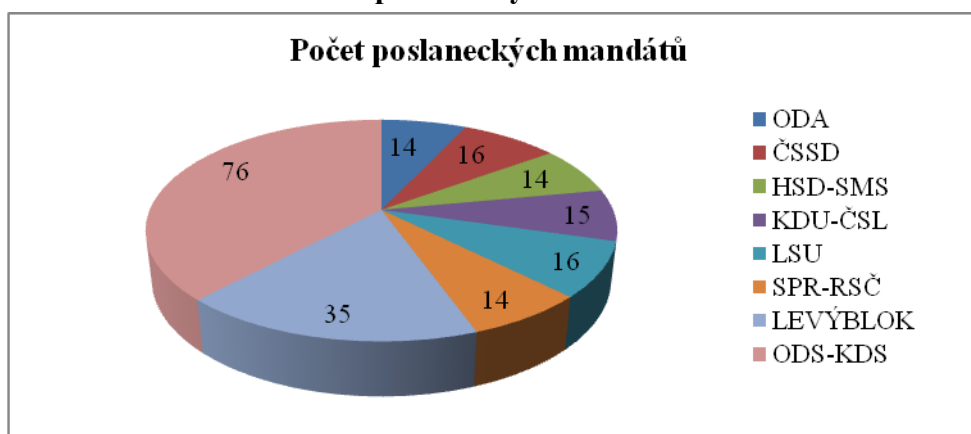
Pro hodnocení vlivu politického cyklu na hospodářskou politiku České republiky bude v každém volebním období provedena analýza hlavních bodů programu jednotlivých politických stran, které byly obsaženy ve volebních programech politických stran, jejichž členové získali po volbách v roce 1992 poslanecký mandát.

S hodnocením volebních programů souvisí následně také programové prohlášení vlády, jež bylo po volbách sestaveno. Z tohoto důvodu bude pro následné zhodnocení politického vývoje v daném volebním období také provedeno shrnutí hlavních bodů Programového prohlášení vlády z roku 1992, která mají dopad na hospodářskou politiku a jimiž členové vlády deklarují, jakých hodnot chtějí v rámci ekonomických ukazatelů dosáhnout. Tato analýza bude obsahovat hlavní body, jež si vláda stanovila ve svém programovém prohlášení jako jedny z klíčových oblastí. Na základě této analýzy může být poté shrnuto, zdali byly na konci daného volebního období tyto cíle splněny či nikoliv nebo se k nim daná vláda alespoň přiblížila.

První volební období se vyznačovalo vysokou fragmentací politických stran, která se již v dalších volebních obdobích v takovém rozsahu neopakovala. Toto volební období je odlišné také tím, že v Poslanecké sněmovně nebyly zastoupeny nejvýznamnější osobnosti jednotlivých politických stran, neboť ty v roce 1992 nekandidovaly do České národní rady, ale do Federálního shromáždění. (Wintr, 2010, 61)

Volby do České národní rady se uskutečnily 5. a 6. června 1992. Politická strana, která v těchto volbách zvítězila a za níž bylo zvoleno celkem 76 poslanců, byla koalice Občanské demokratické strany – Křesťanskodemokratické strany (ODS-KDS). Prezident Václav Havel poté pověřil Václava Klause jako předsedu vítězné strany ODS sestavením vlády. Politickými stranami, které sestavená koaliční vláda v České republice zahrnovala, byly ODS-KDS, Občanská demokratická aliance (ODA) a Křesťansko-demokratická unie – Československá strana lidová (KDU-ČSL). Vládní koalice tak disponovala celkem 105 mandáty z celkových 200. Vláda byla následně jmenována 2. července 1992, kdy v tomto období ještě stále trvala federace České a Slovenské republiky. Předsedou Poslanecké sněmovny se stal Milan Uhde z Občanské demokratické strany. Zvolením vítězné politické strany dali voliči najevo zejména to, že souhlasí s probíhající transformací a postupnými privatizačními kroky uskutečňovanými v hospodářské politice. V tomto volebním období bylo také do Federálního shromáždění a následně od roku 1993 do Poslanecké sněmovny České republiky zvoleno nejvíce politických stran ve srovnání s dalšími volebními obdobími.

Graf č. 1 – Počet poslaneckých mandátů v roce 1992



Zdroj: volby.cz, vlastní úprava

Občanská demokratická strana se v této době profilovala jako strana pravicová, která staví na konzervativních společenských hodnotách a liberálních principech. Politický směr ODS je charakterizován prosazováním individuálních svobod, podnikavosti a soukromého vlastnictví. Z ekonomického hlediska staví ODS na tzv. volné ruce trhu, tzn., že prosazuje neoliberalní hospodářskou politiku, která je spojena především s prováděnou privatizací. ODS se vyslovuje proti progresivnímu zdanění, kdy stát je chápán pouze jako tvůrce stabilního prostředí, které následně povede k soukromým iniciativám v různých ekonomických oblastech. (Vodička, Cabada, 2003, 220-222)

Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová (KDU-ČSL) se v tomto volebním období hlásila k pravému středu a evropské křesťanské demokracii. V následujících letech se ale začala více posouvat do středu politického spektra, což pro ostatní politické strany, které se dostaly do Poslanecké sněmovny, znamenalo, že bez podpory této politické strany nebudou moci sestavit žádnou vládu. Posledním volebním obdobím, ve kterém měla KDU-ČSL své vlastní zastoupení bylo období od roku 1998 do roku 2002. V následujících volbách již kandidovala společně s US-DEU. KDU-ČSL se orientuje na zejména na prosazování silné role rodiny a dalších přirozeně vznikajících společenství a také na fungování sociálnětržního hospodářství. (Vodička, Cabada, 2003, 222-225)

ODA se profilovala jako pravicová strana, která se opírá o liberální hodnoty v ekonomice a stejně jako ODS kladla důraz na individuální svobodu a minimální roli státu v ekonomice. Určitým problémem pro ODA byla ideologická blízkost k mnohem silnější ODS, což mohlo ODA dávat určitý potenciál ke spolupráci s ODS, ale zároveň ji to také tlačilo k hledání odlišností vlastní identity od ODS pro její voliče. V důsledku toho se ODA následně profilovala na kritice ODS za brzdění decentralizace státu a následně na přelomu let 1997 a 1998 došlo k ukončení její existence. (Hloušek, Kopeček, 2010, 139)

ČSSD je politická strana levého středu a hlásí se k programu ekologicky a sociálně orientovaného tržního hospodářství. Dále také prosazuje odpovědnost státu za zdravotní péči, vzdělání či za zabezpečení dopravní sítě. (Vodička, Cabada, 2003, 217-219) ČSSD se jako hlavní levicově orientovaná politická strana prosadila až v následujících dvou volebních obdobích. S ohledem na volební výsledky z roku 1992 došlo k transformaci ve vedení ČSSD, kdy novým lídrem této strany se stal Miloš Zeman. Od následujících voleb v roce 1996

se ČSSD stala protipólem pravicově orientované ODS, kdy ČSSD začala představovat stranu s rozvinutou catch-all strategií pro získávání voličů. (Hloušek, Kopeček, 38)

Politická strana LEVÝ BLOK je strana, která byla složena z KSČM a Demokratické levice. KSČM představuje politickou stranou, která odmítá současný směr politického systému, jenž podle této politické strany dává svobodu a demokracii jen bohatým, dále se pak KSČM přiklání k širšímu uplatňování referenda a zvyšování podílu občanů na veřejně-politickém rozhodování. (Vodička, Cabada, 2003, 225-227)

V tomto volebním období patřilo k základním cílům vlády dokončení transformace ekonomiky, cenová liberalizace a upevňování soukromého vlastnictví. Z Programového prohlášení vlády z roku 1992 také vyplývá, že „vláda bude důsledně dbát o upevnění makroekonomické stability, investiční aktivitu a efektivní umístění ekonomických zdrojů.“ Současně také pro tuto vládu státní rozpočet nepředstavuje hlavní nástroj oživení ekonomiky a vláda se také zavazuje v programovém prohlášení k tomu, že bude i nadále usilovat o vyrovnaný státní rozpočet a bude pokračovat v regulaci rozpočtových výdajů. K oblasti sociální politiky se vláda staví tak, že stát vytváří především ekonomické, právní a organizační podmínky sociálního prostoru, v němž jednotlivci žijí, a za své sociální postavení je odpovědný každý občan. (Programové prohlášení Vlády ČR z roku 1992)

Hlavními body jednotlivých politických stran byla především obnova ekonomiky prostřednictvím soukromého vlastnictví, zavedení svobodného trhu, volné konkurence a v neposlední řadě také podpora privatizačního procesu. Tato vláda vládla do roku 1996. Přestože byla v programu ODS zahrnuta určitá spolupráce se slovenským národem v rámci jednoho federativního státu, došlo na základě hlasování poslanců k následnému rozdělení Československa. Všichni přítomní poslanci ODS ve Federálním shromáždění hlasovali dne 25. listopadu 1992 pro zákon, na jehož základě uplynutím 31. prosince 1992 zanikla ČSFR a jejími nástupnickými státy se staly Česká republika a Slovenská republika.

Jednou z hlavních změn, která proběhla již v roce 1991 a měla výrazný vliv na vývoj ekonomických ukazatelů v rámci hospodářské politiky, byla liberalizace cen. Kvůli tomuto opatření následně došlo k výraznému růstu míry inflace až na úroveň 56 %. Poté však míra inflace poklesla a její následný růst na 20 % v roce 1993 byl zapříčiněn zejména zavedením daně z přidané hodnoty.

Výsledek proběhnutých voleb měl také vliv na jednání a hlasování v Poslanecké sněmovně, neboť ve srovnání s následujícími volebními obdobími, byla v této době při jednáních vcelku klidná atmosféra a to především díky pohodlné vládní většině 106 až 112 poslanců. Současně měla sněmovna také méně jednacích dní než v následujících volebních obdobích a to zejména z toho důvodu, že objem projednávaných návrhů zákonů byl v této době výrazně nižší. (Wintr, 2010, 68)

6.2.2 Volby do poslanecké sněmovny Parlamentu ČR v roce 1996

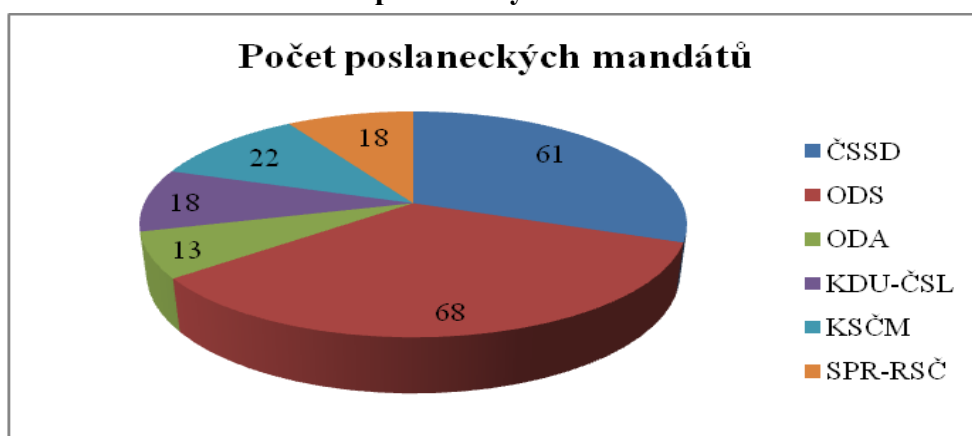
Ve volbách do Poslanecké sněmovny, které se konaly 31. května a 1. června 1996 ztratila vládní koalice, vytvořená v předchozím volebním období, většinu. Vítěznou stranou byla ODS a pravicová koalice, ale sestavená vláda již nebyla většinová. Václav Klaus sestavil menšinou vládu ODS, KDU-ČSL a ODA. Tato vláda měla podporu 99 vlastních z celkového počtu 200 poslanců. Na základě vzájemné dohody se předsedou Poslanecké sněmovny stal předseda ČSSD Miloš Zeman. Toto období je také charakteristické tím, že od této doby už byli vždy ve vedení Poslanecké sněmovny zastoupeni poslanci opoziční strany. (Wintr, 2010, 69-70)

Jak vyplývá z Programového prohlášení vlády z roku 1996, navazovala vláda svými záměry a cíli na předchozí volební období. Stát je zde jako „garant institucí tržní ekonomiky, který je doplněn o patřičnou míru sociální odpovědnosti a solidarity.“ V oblasti měnové politiky se vláda zavazuje k „podpoře měnové politiky České národní banky, která bude přispívat k postupnému snižování míry inflace.“ „Základní prioritou hospodářské politiky vlády bude udržení vysokého tempa hospodářského růstu dosahovaného v podmínkách nízké nezaměstnanosti.“ V oblasti politiky státního rozpočtu chce vláda na základě svého programového prohlášení pokračovat v politice zdravých státních financí, které jsou představovány vyrovnaným státním rozpočtem, ke kterému se již zavázala i v minulém volebním období. V oblasti sociální politiky navazuje vláda na své předchozí programové prohlášení, kdy stát začíná plnit svoji úlohu, až když přirozené sociální mechanismy nepostačují nebo selhávají. Současně bude také vláda prostřednictvím hospodářské politiky působit na udržení nízké míry nezaměstnanosti. (Programové prohlášení Vlády ČR z roku 1996)

Na podzim roku 1997 však začalo docházet k rozpadu vládní koalice, což bylo zapříčiněno zejména problematickým financováním ODS a spory uvnitř ODS. Následně byla 2. ledna 1998 jmenována poloúřednická vláda, v jejímž čele stál Josef Tošovský, který byl v této době dosavadním guvernérem České národní banky. (Wintr, 2010, 78) Tato vláda měla především dovést zemi k předčasným volbám, ve kterých následně nejvyšší počet voličských hlasů získala ČSSD.

Sestavená vláda v čele s Josefem Tošovským si mimo jiné ve svém programovém prohlášení dala v rámci hospodářské politiky za úkol podporovat Českou národní banku v oblasti snižování inflace. Současně také vláda deklarovala, že „uvolňování fiskální politiky by ve stávající makroekonomické situaci považovala za nezodpovědný krok, který by vedl k opětovnému prohlubování vnější ekonomické nerovnováhy a ke zvýšení inflace.“ V oblasti principu vyrovnanosti státního rozpočtu se vláda také zavázala k podpoře efektivních programů pomoci v takových částech ekonomiky, v nichž je vláda schopna účinně doplnit fungování tržních sil. (Programové prohlášení Vlády ČR z roku 1998)

Graf č. 2 – Počet poslaneckých mandátů v roce 1996

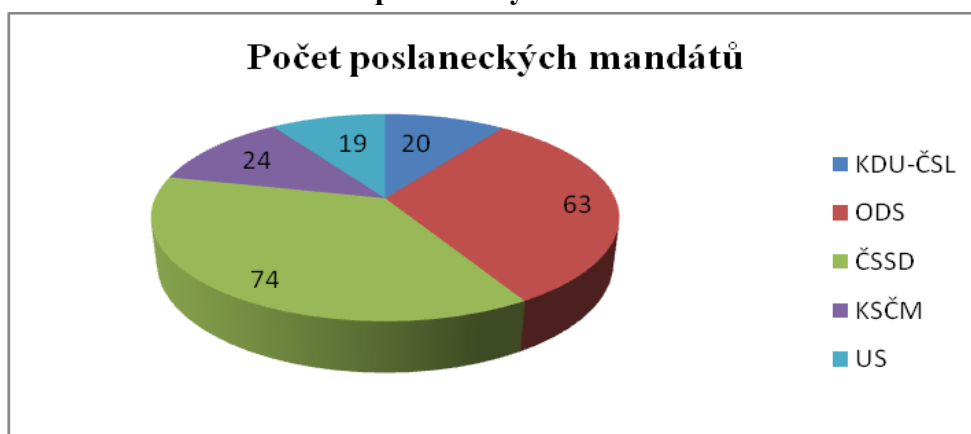


Zdroj: volby.cz, vlastní úprava

6.2.3 Volby do poslanecké sněmovny Parlamentu ČR v roce 1998

Od počátku tohoto volebního období až do voleb v roce 2010 bylo v Poslanecké sněmovně stále pět stran, tj. ODS, ČSSD, KSČM, KDU-ČSL a měnící se pátá strana, kdy v tomto volebním období to byla Unie Svobody. Výsledné složení vlády v tomto volebním období bylo založeno na tzv. opoziční smlouvě uzavřené mezi ČSSD a ODS. Součástí dohod bylo zvolením Václava Klause předsedou Poslanecké sněmovny a předsedou vlády se stal předseda ČSSD Miloš Zeman. V následujících parlamentních volbách do Poslanecké sněmovny v roce 2002 pak ČSSD dosáhla volebního vítězství, což jí umožnilo opustit politické uspořádání vzniklé ve volebním období od roku 1998. V dalším volebním období tak již spolupráce ČSSD a ODS nepokračovala. (Wintr, 2010, 81-88)

Graf č. 3 – Počet poslaneckých mandátů v roce 1998



Zdroj: volby.cz, vlastní úprava

Vláda se v tomto volebním zavázala ke „zvýšení minimální mzdy takovým způsobem, který, bude zajišťovat život nezávislý na sociálních dávkách a motivovat k přijetí práce. Na základě vyjádření v programovém prohlášení má dojít také k „rozšíření nabídky pracovních příležitostí organizací veřejně prospěšných prací.“ V programovém prohlášení se vláda také zavázala k tomu, že bude usilovat o co nejnižší míru nezaměstnanosti podporou vytváření nových pracovních příležitostí. Zásadní úkol, který si sestavená vláda stanovila, bylo „koncepční založení národohospodářské politiky na střednědobém makroekonomickém a fiskálním rámci a dlouhodobých strategických koncepcích v jednotlivých oblastech národního hospodářství.“ Jedním z bodů uvedených v prohlášení v rámci veřejných financí bylo to, že „vláda bude usilovat o dlouhodobě vyrovnanou soustavu veřejných rozpočtů.“ (Programové prohlášení Vlády ČR z roku 1998)

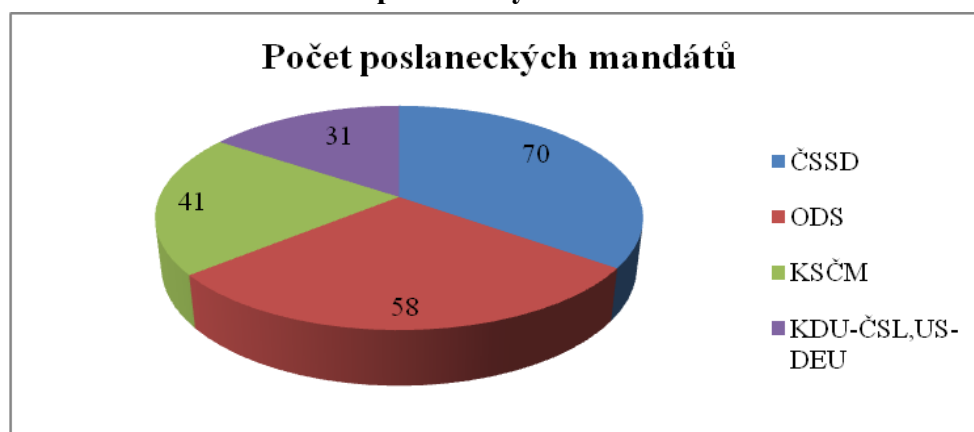
Politika ODS se ve volebním roce 1998 opírala o tzv. čtyři poděbradské artikuly, kterými jsou levný stát, nedotknutelné soukromí, nezadlužená budoucnost a solidarita zodpovědných. Unie Svobody představovala v tomto volebním období nejmladší politickou stranu, která byla založena v roce 1998. Unie Svobody byla pravicovou stranou, která usilovala zejména o rozvoj tržního hospodářství. Na přelomu roku 2001 a 2002 se Unie Svobody sloučila s pravicovou stranou Demokratická unie. Tato politická strana byla konzervativní pravicovou stranou a jejím cílem bylo prosazovat spíše radikálnější požadavky (např. obnovení trestu smrti) oproti ostatním politickým stranám. (Vodička, Cabada, 2003, 227-229) V následujících volbách v roce pak US-DEU zasedla ve vládě vedené ČSSD a v dalších volbách v roce 2006 již dostatečný počet voličských hlasů nezískala a byla zcela marginalizována.

Výsledky voleb z tohoto a předchozího volebního období vedly k výše zmíněným obtížím při sestavování vlády. Na základě toho se nejsilnější politické strany (tj. ODS a ČSSD) dohodly na změně volebního systému do Poslanecké sněmovny tak, aby nedocházelo k nadreprezentaci větších subjektů a tato změna se odrazila v zákoně č. 204/2000 Sb. Na základě tohoto zákona došlo ke zmenšení volebních krajů a tedy k růstu jejich celkového počtu (tj. klesl počet mandátů připadající na jeden kraj) a dále ke změně v mechanismu přidělování mandátů, kdy zákon stanovil minimální počet mandátů ve volebním kraji. (Chytilík, Šedo, 2005)

6.2.4 Volby do poslanecké sněmovny Parlamentu ČR v roce 2002

Volební období počínající rokem 2002 bylo příznačné těsnými hlasovacími poměry. Koaliční vláda ČSSD, KDU-ČSL a US-DEU měly po celé volební období těsnou většinu 101 hlasů. Premiérem koaliční vlády se stal Vladimír Špidla. Předsedou Poslanecké sněmovny byl 101 hlasy zvolen Lubomír Zaorálek ze strany sociálních demokratů. Komunistická strana se v tomto volebním období poprvé dostala do čelních funkcí Poslanecké sněmovny, kdy Vojtěch Filip se stal místopředsedou Poslanecké sněmovny. Z oficiálních programů KSČM je patrné, že tato politická strana odmítá kapitalismus, jenž považuje za příčinu rostoucích problémů a třídních rozporů ve společnosti. (Hloušek, Kopeček, 2010, 71)

Graf č. 4 – Počet poslaneckých mandátů v roce 2002



Zdroj: volby.cz, vlastní úprava

Dvěma prioritami sestavené vlády vztahující se k hospodářské politice bylo mimo jiné rozvíjení sociálního státu a postupné ozdravení veřejných financí, v rámci nichž bude vláda také usilovat o udržení makroekonomické rovnováhy. Fiskální politika byla na základě tohoto prohlášení orientována na takové oblasti, jejichž podpora povede k únosné míře deficitu veřejných financí. Vedle toho bylo definováno, že saldo veřejných rozpočtů v roce 2006 nesmí překročit hodnotu v rozmezí 4,9 – 5,4 % hrubého domácího produktu a v dalších letech musí mít klesající tendenci. Dalším časově definovaným obdobím byl rok 2002, kdy do jeho konce měla vláda připravit a schválit střednědobý rozpočtový výhled na následující 4 roky, tak aby se podíl schodku státního rozpočtu na HDP snižoval. V oblasti zaměstnanosti si vláda jako „svůj strategický cíl stanovila dosažení plně efektivní zaměstnanosti.“ (Programové prohlášení vlády ČR z roku 2002)

K 1. květnu 2004 vstoupila Česká republika do Evropské unie. S požadavkem vstupu byly do určité míry také spojeny změny ve vývoji některých ekonomických proměnných, na jejichž vývoj má vláda vliv. Požadované změny byly uvedeny také v jednotlivých programových prohlášeních. Co se týče oblasti hospodářské politiky, vztahovaly se tyto požadavky zejména na velikost veřejných rozpočtů, u kterých byly udávány konkrétní hodnoty, v jakých by se velikost veřejných rozpočtů měla pohybovat.

V tomto volebním období jak poměr počtu ministrů, rozdělení resortů a obsah programového prohlášení vlády jasně ukazovaly, že dominantní politickou stranou je v tomto období ČSSD. Následně však dne 24. srpna 2004 došlo k demisi vlády Vladimíra Špidly,

kteřá byla zapřičiněna zejména ztrátou podpory spolustraníkŮ po prohraných volbách do Evropského parlamentu a byla představena nová vláda Stanislava Grosse. Tato vláda následně pokračovala v původním koaličním složení. (Wintr, 2010, 88-91) Výsledek ODS byl v tomto volebním období nejslabší v její dosavadní historii i přesto, že stále byla nejsilnější praviceovou stranou.

Prioritami v oblasti hospodářské politiky, které vláda uvedla ve svém programovém prohlášení, byly zejména urychlení hospodářského růstu, snížení nezaměstnanosti a dosažení plně efektivní zaměstnanosti. V oblasti veřejných rozpočtů bylo její cílem snižovat schodky veřejných rozpočtů, kdy v roce 2006 by tento schodek měl být nižší než 4 % HDP a dále aby v roce 2008 nepřesáhl 3 % hrubého domácího produktu. Těchto cílů chtěla vláda dosáhnout jak na výdajové tak i na příjmové straně veřejných rozpočtů, kdy na výdajové straně se mělo jednat zejména o snižování podílu mandatorních a quasimandatorních výdajů ve veřejných rozpočtech. (Programové prohlášení Vlády ČR z roku 2004)

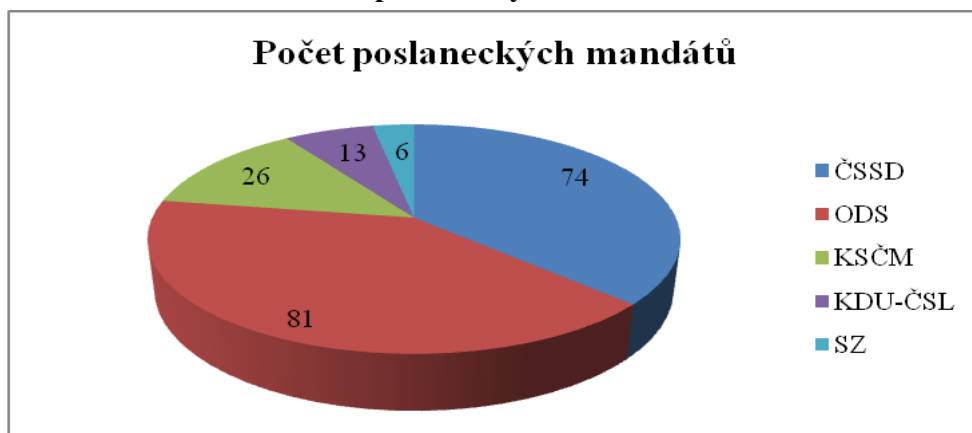
Vláda Stanislava Grosse byla první vládou, která stála před návrhem na vyslovení nedůvěry. Novou vládu poté sestavil Jiří Paroubek z ČSSD a tato vláda byla stále složena ze stran původní koalice, tj. ČSSD, KDU-ČSL a US-DEU. Sestavení této vlády bylo podpořeno potřebnými 101 poslancekými hlasy. Následně pak do konce tohoto volebního období zejména v porovnání s následujícím volebním obdobím, panoval při jednáních relativní klid. (Wintr, 2010, 97-98)

Programové prohlášení vlády sestavené Jiřím Paroubkem v mnoha směrech navazovalo na předchozí programové prohlášení z roku 2004. Jedním z hlavních úkolů bylo zajistit stabilizaci veřejných rozpočtů a dosáhnout schodku veřejných rozpočtů pod 4 % hrubého domácího produktu pro rok 2006, a aby nejpozději od roku 2008 nepřesahoval tento schodek 3 % HDP. Dále se také dokument soustředil na dosažení plně efektivní zaměstnanosti, která může být dosažena díky zaměstnatelnosti, podnikání, přizpůsobivosti a rovným příležitostem. (Programové prohlášení Vlády ČR z roku 2005)

6.2.5 Volby do poslanecké sněmovny Parlamentu ČR v roce 2006

Volby do Poslanecké sněmovny se v roce 2006 konaly 2. a 3. června. V tomto volebním období první vláda, která byla sestavena, nezískala důvěru Poslanecké sněmovny. Následně až po sedmi a půl měsících od proběhnutých voleb byla sestavené vládě vyjádřena důvěra Poslaneckou sněmovnou. V průběhu volebního období od roku 2006 do roku 2010 se vzniklá vláda musela postavit několika neúspěšným a posléze jednomu úspěšnému návrhu na vyslovení nedůvěry.

Graf č. 5 – Počet poslaneckých mandátů v roce 2006



Zdroj: volby.cz, vlastní úprava

Novou politickou stranou, která se v Poslanecké sněmovně objevila, byla Strana zelených. Této politické straně se v tomto volebním období také podařilo s dalšími volebními stranami vytvořit společnou vládu, v níž dokonce získala čtyři ministerstva. Součty poslaneckých mandátů ČSSD a KSČM a součty mandátů druhé skupiny politických stran, tj. ODS, KDU-ČSL a Strany zelených tvořily shodně 100 poslanců. Tato situace následně vedla k dlouhému vyjednávání ohledně toho, kdo bude předsedou Poslanecké sněmovny. Nakonec až 14. srpna 2006 byl předsedou Poslanecké sněmovny zvolen poslanec ČSSD Miloslav Vlček. Miloslav Vlček byl zvolen až poté, kdy se zavázal, že dodrží podmínky nevyužití získaných pravomocí pro jmenování třetího premiéra, kdy podle Ústavy je předsedovi Poslanecké sněmovny umožněno navrhnout po dvou neúspěšných pokusech o sestavení vlády prezidentovi republiky předsedu třetí vlády.

Po odstoupení Miloslava Vlčka na konci dubna 2010 z funkce předsedy Poslanecké sněmovny, zaujala jeho místo Miroslava Němcová z ODS. Po proběhnutých volbách byl dne 16. srpna 2006 jako předseda vlády jmenován Mirek Topolánek. Poté 3. října 2006 pro menšinovou vládu ODS, která byla Mirkem Topolánkem sestavena, hlasovalo pouze 96 ze 195 přítomných poslanců a v důsledku toho musela vláda podat demisi. Až následně 19. ledna 2007 vznikla koaliční vláda ODS, KDU-ČSL a Strany zelených, která již měla podporu potřebného množství členů Poslanecké sněmovny, kdy důvěru získala díky podpoře dvou členů ČSSD. (Wintr, 2010, 98-99) Ze složení koaliční vlády je také patrné ve srovnání s minulým volebním obdobím, tj. v letech 2002 – 2006, že KDU-ČSL je politickou stranou, jejíž středová pozice mezi sociálními demokraty a občanskými demokraty jí umožňuje být součástí jak levostředových (roky 2002 – 2006) tak pravostředových vlád (roky 2006 – 2009), přesto ale v následujícím volebním období již nebyla schopna oslovit dostatečné množství voličů a splnit tak pětiprocentní volební klauzuli. (Hloušek, Kopeček, 2010, 170)

Na základě stanovisek uvedených v programovém prohlášení se vláda chtěla zaměřit na řešení hlubokého deficitu státního rozpočtu a narůstajícího státního dluhu. V této souvislosti chtěla také předložit střednědobý fiskální výhled, který by respektoval principy fiskálního cílení. V oblasti veřejných financí chtěla vláda „zjistit přesný stav veřejných financí, zejména pravdivé a reálné údaje ve státním rozpočtu a přestat používat účetní triky, aby vylepšila rozpočtovou bilanci státu.“ Usilovala především o snížení nezaměstnanosti, postupné snižování deficitu veřejných rozpočtů, tak aby bylo v dlouhodobém výhledu možné připravit vyrovnaný státní rozpočet. (Programové prohlášení Vlády ČR z roku 2006)

V dalším programovém prohlášení vláda navazovala na požadavky, které si vytyčila v předchozím programovém prohlášení. V oblasti veřejných financí se tyto požadavky mimo jiné týkaly zejména snižování schodku veřejných financí na úroveň 3 % HDP v roce 2008, v roce 2009 na 2,6 % HDP a v roce 2010 na 2,3 % HDP. Současně s tím také chtěla vláda přehodnotit mandatorní výdaje tak, aby jejich podíl na státním rozpočtu klesl do roku 2010 pod 50 %. (Programové prohlášení Vlády ČR z roku 2007)

Dne 24. března 2009 byla dosavadní vládě Poslaneckou sněmovnou vyslovena nedůvěra. Po vyslovení nedůvěry vládě pod vedením Mirka Topolánka byla sestavena úřednická vláda. Úřednická vláda vedená Janem Fischerem vznikla na základě dohody ČSSD, ODS a SZ. Tato

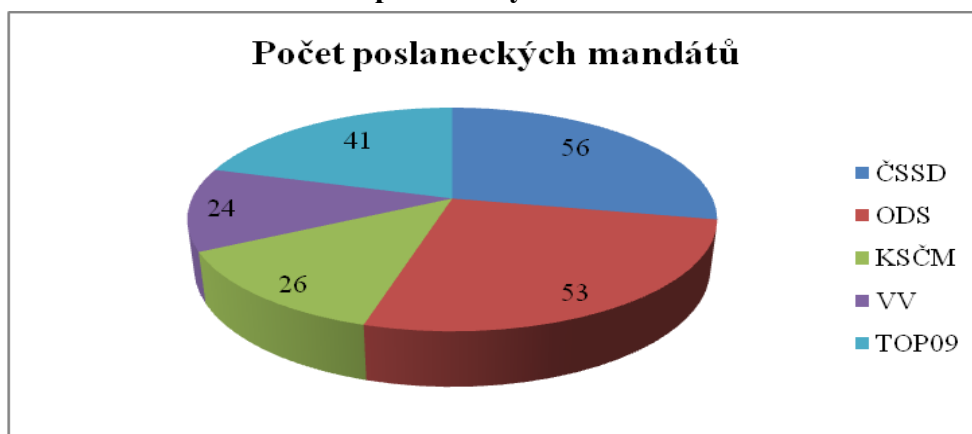
vláda následně získala důvěru 7. června 2009. Zamýšlené předčasné volby v říjnu 2009 se nakonec nekonaly a vláda Jana Fischera pokračovala až do řádného termínu voleb v květnu 2010.

Úřednická vláda se v programovém prohlášení zavázala k tomu, že nebude provádět žádné zásadní změny a soustředí se především na témata technického rázu, a nikoliv ideologicky zaměřená témata. V oblasti rozpočtové politiky se vláda chtěla zaměřit na snížení výdajů státního rozpočtu na rok 2009 tak, aby deficit nepřekročil 5 % HDP. V rámci státního rozpočtu na rok 2010 si jako cíl vláda vytyčila sestavení návrhu státního rozpočtu se schodkem, který nebude vyšší než 170 mld. Kč, tedy přibližně 5 % hrubého domácího produktu. (Programové prohlášení Vlády ČR z roku 2009)

6.2.6 Volby do poslanecké sněmovny Parlamentu ČR v roce 2010

Volby do Poslanecké sněmovny se v roce 2010 konaly ve dnech 28. a 29. května. Vláda a její členové byli poté dne 13. července 2010 jmenováni prezidentem. Politické strany, které získaly potřebný počet voličských hlasů a dostaly se do Poslanecké sněmovny, byly ČSSD, ODS, KSČM, TOP 09 a Věci veřejné (VV). Vláda byla složena ze tří politických stran, konkrétně se jednalo o pravicově a středově orientované politické strany. Předsedou vlády byl jmenován Petr Nečas z Občanské demokratické strany.

Graf č. 6 – Počet poslaneckých mandátů v roce 2010



Zdroj: volby.cz, vlastní úprava

V oblasti veřejných rozpočtů chce vláda provádět reformu veřejných financí, kdy nastaví takové parametry, aby bylo v roce 2016 dosaženo vyrovnaných veřejných rozpočtů, a v roce 2013 bude schodek veřejných rozpočtů dosahovat maximálně 3 % hrubého domácího produktu. V souvislosti s tím vytvoří také Národní rozpočtovou radu, která bude ověřovat výdajové rámce rozpočtu, návrhy ovlivňující rozpočet a bez vyjádření této Rady nebude moci vláda projednat žádný legislativní návrh. Ve srovnání s předchozími programovými prohlášeními se tato vláda více zaměřila na boj proti korupci a na tematiku týkající se oblasti veřejných zakázek. Pro zvýšení transparentnosti činnosti veřejné správy navrhla mimo jiné zavést v právní úpravě vedle hodnocení dopadů regulace (RIA) také hodnocení korupčních rizik (CIA). (Programové prohlášení Vlády ČR z roku 2010)

6.2.7 Shrnutí výsledků voleb do poslanecké sněmovny Parlamentu ČR v letech 1992 – 2010

Od roku 1992 do roku 2012 proběhlo v České republice celkem šest volebních období. Jednotlivé volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR se konaly v roce 1992, 1996, 1998, 2002, 2006 a 2010. V níže uvedené tabulce jsou přesně vymezena stranická složení v jednotlivých volebních obdobích. Na základě hypotézy politického cyklu bude provedeno zhodnocení toho, zdali se očekávaná doba voleb do poslanecké sněmovny a následně stranické složení vlád v daném volebním období odráží také ve zvolených ekonomických ukazatelích a ve vývoji státního rozpočtu či nikoliv.

V předchozích částech práce byly identifikovány zvolené politické strany do Poslanecké sněmovny, uvedeno jejich programové zaměření a v neposlední řadě bylo připojeno programové prohlášení vlády v jednotlivých volebních obdobích, z něhož byly vybrány údaje týkající se současného a budoucího ekonomického vývoje. V následné části práce je provedeno shrnutí všech proběhnutých volebních období od roku 1992 do současnosti, kdy tato doba byla rozdělena do jednotlivých časových úseků, uvedeni předsedové vlád v příslušných letech, zastoupení vládních stran a počet členů v Poslanecké sněmovně, kteří byli součástí politických stran v jednotlivých vládách.

Poté co byly získány potřebné informace a údaje pro dosažení vytyčeného cíle, bude v této části práce aplikována hypotéza vlivu politického cyklu na vývoj reálných ekonomických ukazatelů a na vývoj státního rozpočtu v rámci České republiky. Pro splnění stanoveného cíle budou postupně zodpovězeny následující otázky, které byly vytyčeny na začátku práce.

Tabulka č. 2 – Volby do Poslanecké sněmovny ČR od roku 1993 do roku 2010

Vládní období	Předseda vlády	Stranické složení vlády	Podpora v Poslanecké sněmovně (počet poslanců vládních stran při vzniku)	Typ vlády
07/1992 - 07/1996	Václav Klaus (ODS)	ODS, KDU-ČSL, ODA, KDS	105	Minimální vítězná koalice
07/1996 - 01/1998	Václav Klaus (ODS)	ODS, KDU-ČSL, ODA	99	Menšinová koalice
01/1998 - 07/1998	Josef Tošovský (nestraní)	KDU-ČSL, US, ODS, nestraníci	61	"Polopolitická" menšinová vláda
07/1998 - 07/2002	Miloš Zeman (ČSSD)	ČSSD	74	Jednobarevná menšinová vláda
07/2002 - 08/2004	Vladimír Špidla (ČSSD)	ČSSD, KDU-ČSL, US-DEU	101	Minimální vítězná koalice
08/2004 - 04/2005	Stanislav Gross (ČSSD)	ČSSD, KDU-ČSL, US-DEU	101	Minimální vítězná koalice
04/2005 - 09/2006	Jiří Paroubek (ČSSD)	ČSSD, KDU-ČSL, US-DEU	101	Minimální vítězná koalice
09/2006 - 01/2007	Mirek Topolánek (ODS)	ODS	81	Menšinová vláda (nezískala důvěru sněmovny)
01/2007 - 05/2009	Mirek Topolánek (ODS)	ODS, KDU-ČSL, SZ	100	Menšinová koalice
05/2009 - 07/2010	Jan Fischer (nestraní)	-	-	Úřednická vláda
07/2010 - současnost	Petr Nečas (ODS)	ODS, TOP 09, VV	118	Minimální vítězná koalice

Zdroj: Hloušek, V. - Kopeček, L. – Šedo, J. - Politické systémy, 2011

Pro lepší přehlednost a následné zhodnocení jsou výsledky proběhnutých voleb shrnuty z hlediska programové orientace jednotlivých vládních stran:

07/1992 – 07/1998	středo-pravicová vláda (ODS, KDU-ČSL, ODA, US, nestraníci)
07/1998 – 09/2006	středo-levicová vláda (ČSSD, KDU-ČSL, US-DEU)
09/2006 – 05/2009	středo-pravicová vláda (ODS, KDU-ČSL, SZ)
05/2009 – 07/2010	úřednická vláda
07/2010 – současnost	středo-pravicová vláda (ODS, TOP 09, VV)

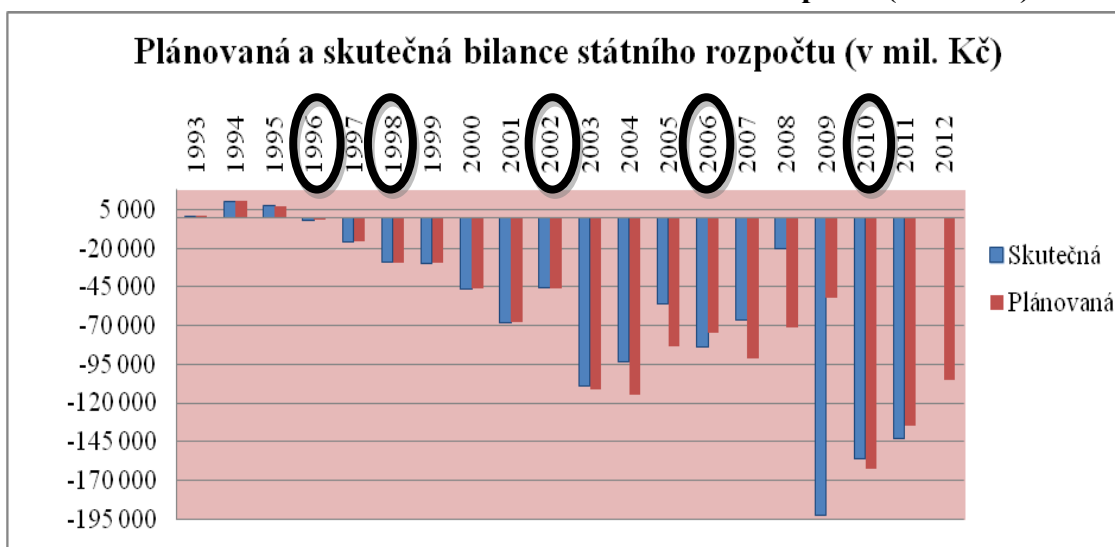
7 Vliv politického cyklu na ekonomické ukazatele v České republice

Zhodnocení vlivu politického cyklu na hospodářskou politiku České republiky prostřednictvím vývoje státního rozpočtu a vybraných ekonomických proměnných bude provedeno zodpovězením následujících otázek. Tyto otázky byly formulovány již na začátku diplomové práce a díky jejich zodpovězení dojde ke splnění stanoveného cíle práce. V rámci uváděných odpovědí na jednotlivé otázky budou brány v potaz také výše zmíněné údaje, související s hospodářskou politikou, které jednotlivé vlády uvedly ve svých programových prohlášeních a jichž chtěly v rámci svých volebních období dosáhnout.

1. Jsou celkové výdaje a příjmy státního rozpočtu, respektive bilance státního rozpočtu ovlivňovány politickým cyklem? Je velikost státního rozpočtu České republiky ovlivněna působením politického cyklu?

Níže uvedený graf zachycuje plánovanou a následně skutečnou bilanci státního rozpočtu. Plánované saldo státního rozpočtu je uváděno v zákoně o státním rozpočtu na příslušný fiskální rok a toto saldo se následně díky provedeným změnám na straně příjmů či výdajů může lišit od skutečného salda státního rozpočtu. Skutečné saldo je každoročně uváděno v rámci státního závěrečného účtu pro daný rok, který obsahuje zprávu o výsledcích hospodaření státního rozpočtu. Označené roky představují roky, ve kterých se odehrály volby do poslanecké sněmovny.

Graf č. 7 – Plánovaná a skutečná bilance státního rozpočtu (v mil. Kč)



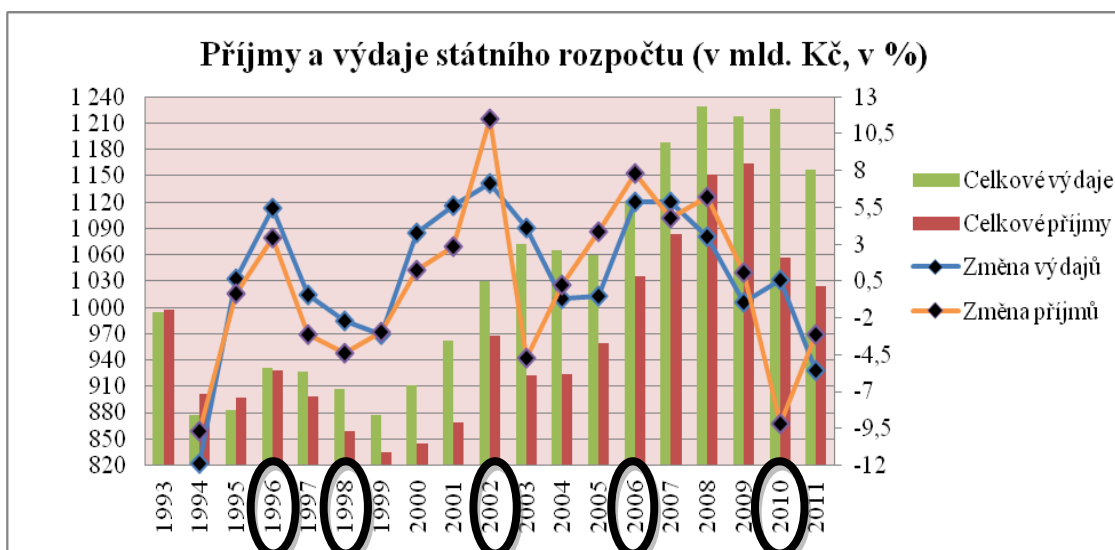
Zdroj: Státní závěrečný účet 1993 - 2011, Státní rozpočet pro rok 2012, vlastní úprava

Prvním rokem, kdy skutečné i plánované saldo dosáhlo deficitu, byl rok 1996, který byl i současně rokem volebním. V dalším volebním roce 1998 dosáhl deficit státního rozpočtu hodnoty 29,3 mld. Kč, což představovalo téměř dvojnásobný růst oproti roku 1997. Volební rok 2002 byl spojen se saldem státního rozpočtu ve výši 45,6 mld. Kč a oproti roku 2001 došlo k jeho poklesu o 20 mld. Kč. V roce 2006 se skutečný deficit státního rozpočtu dostal na úroveň 83,7 mld. Kč kvůli jeho růstu o 27 mld. Kč oproti výši deficitu v předcházejícím roce. Na začátku posledního volebního období v roce 2010 byla skutečná bilance státního rozpočtu na úrovni deficitu 156 mld. Kč a ve srovnání s rokem 2009 došlo k jeho poklesu o 36 mld. Kč. Pro zhodnocení vlivu politického cyklu na bilanci státního rozpočtu je nyní vhodné provést následující shrnutí vývoje této bilance ve volebním roce s rokem předcházejícím: v roce 1998 deficit vzrostl, v roce 2002 došlo k poklesu deficitu, rok 2006 byl spojen s růstem skutečného deficitu a v roce 2010 skutečný deficit poklesl. Z toho vyplývá, že na základě hodnoty celkové bilance státního rozpočtu, není možné prokázat vliv politického cyklu na konečný výsledek státního rozpočtu.

Na tento závěr navazují ekonomické teorie, které byly detailněji uvedeny v teoretické části. Tyto teorie tvrdí, že výdaje vlády rostou v rámci závěru daného volebního cyklu, protože jednotlivé vládní strany či vytvořená vládní koalice se snaží o volební vítězství v následujícím volebním období. Z veřejných rozpočtů se politické strany snaží získat hlasy voličů formou finanční podpory nebo poskytnutím výhod zvoleným skupinám obyvatel. Tato podpora je složena jak z mandatorních, tak i nemandatorních výdajů. Dále se také podle těchto teorií s růstem politického vlivu zvětšuje odchylka rozpočtových výdajů od jejich průměrné výše, které dosahují v průběhu volebního cyklu.

Na základě výše uvedeného závěru a teoretických předpokladů je tedy nutné se zaměřit na celkové schválené výdaje státního rozpočtu, z nich vyjádřit výši mandatorních výdajů a dále průměrnou velikost celkových schválených výdajů v daném volebním období. Tyto údaje jsou zachyceny v následující tabulce a grafu.

Graf č. 8 – Příjmy a výdaje státního rozpočtu a meziroční změny celkových příjmů a výdajů (v mld. Kč, v %)



Zdroj: Státní závěrečný účet 1993 – 2011, Státní rozpočet pro rok 2012, vlastní úprava

Výše uvedený graf ukazuje absolutní hodnoty schválených příjmů a výdajů a dále meziroční změnu schválených výdajů a příjmů státního rozpočtu od roku 1993. Schválené výdaje a příjmy státního rozpočtu byly pro odstranění vlivu inflace přepočteny na stálé ceny roku 2011. Průměrné tempo růstu schválených výdajů státního rozpočtu je od roku 1993 do roku 2010 na úrovni 1,34 %. Při porovnání této hodnoty s meziroční změnou těchto výdajů je možné zjistit, že ve volebních letech 1996, 2002, 2006 byla hodnota meziroční změny výdajů vyšší než průměrná hodnota a v letech 1998 a 2010 byla tato hodnota nižší než průměrná. Toto zjištění tak hypotézu politického cyklu nepotvrzuje. V předvolebních letech 1995, 2001, 2005 byla absolutní hodnota příjmů a výdajů nižší než v následujícím příslušném volebním roce. Naopak v předvolebních letech 1997 a 2009 byly příjmy vyšší než v následujícím roce volebním. Vývoj směru meziročních změn příjmů kopíruje v jednotlivých volebních letech změny ve vývoji výdajů s výjimkou roku 2010, kdy výdaje vzrostly a příjmy oproti předchozímu roku klesaly.

Tabulka č. 3 – Průměrná výše celkových schválených výdajů státního rozpočtu a průměrná meziroční změna v jednotlivých volebních obdobích (v mil. Kč, v %)

Volební období	Suma celkových výdajů (v mil. Kč)	Roční průměr (v mil. Kč)	Průměrná meziroční změna (v %)
1993-1996	3 684 267	921 067	-1,90
1997-1998	1 833 000	916 500	-1,32
1999-2002	3 780 832	945 208	3,34
2003-2006	4 318 830	1 079 708	2,19
2007-2010	4 861 458	1 215 365	2,27

Zdroj: Státní závěrečný účet 1993 – 2011, vlastní úprava

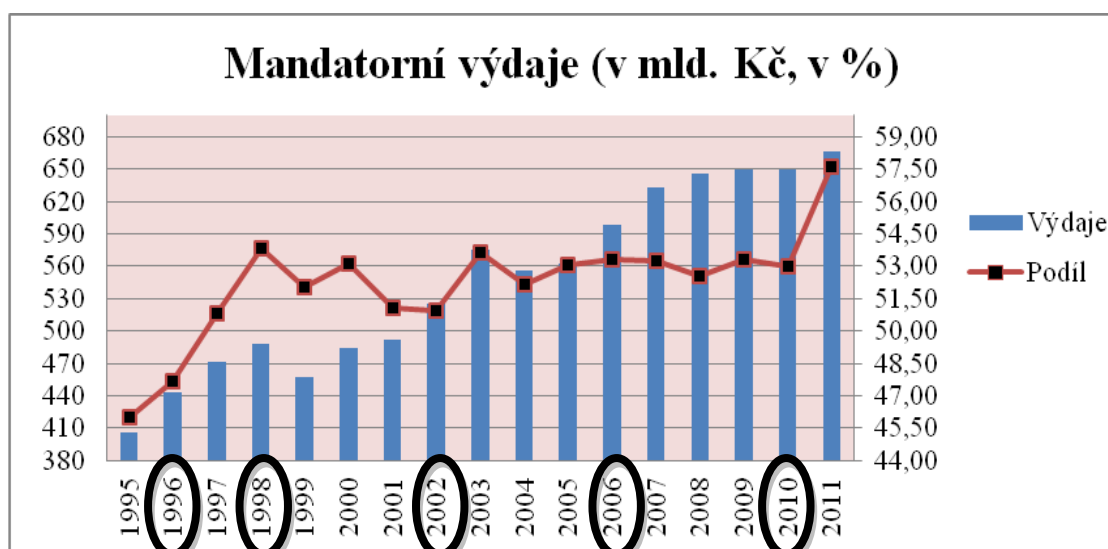
Při porovnání průměrné výše celkových výdajů v jednotlivých volebních obdobích vyjádřených ve stálých cenách roku 2011 ve výše uvedené tabulce s výší schválených výdajů státního rozpočtu v jednotlivých letech příslušného volebního období zachycených v grafu, je možné dojít k tomu, že velikost těchto výdajů byla s výjimkou roku 1998 v každém volebním roce vyšší než průměrná hodnota schválených celkových výdajů v daném volebním období. Toto zjištění tak na konkrétních podmínkách volebního cyklu v České republice potvrzuje již dříve zmíněné ekonomické teorie o vlivu volebního cyklu na vývoj výdajů státního rozpočtu. Z vyplývajících závěrů této analýzy je pro hodnocení vlivu politického cyklu na výdaje státního rozpočtu v jednotlivých volebních letech důležité uvést na základě jakých měřítek je tento vliv posuzován. V rámci zjišťování vlivu politického cyklu na výdaje státního rozpočtu z hlediska procentních meziročních změn těchto výdajů nebo z hlediska porovnání absolutní výše výdajů s jejich průměrnou výší v daném volebním období je možné dojít k odlišným závěrům.

Z této tabulky je také vidět, že při porovnání hodnoty průměrné meziroční změny výdajů státního rozpočtu, tj. 1,34 % s hodnotou meziročních změn v jednotlivých volebních obdobích, rostla tato hodnota rychleji v období, kdy byla vláda tvořena středově – levicově orientovanými stranami v období 1999-2006, než v období 1993-1998 kdy vládla středově - pravicově orientovaná vládní koalice. Následně ale v období, kdy se vlády opět ujala středově - pravicově orientovaná vládní koalice, tj. v letech 2007-2010, rostla hodnota meziroční změny schválených výdajů ze státního rozpočtu rychleji než v období předchozí vlády. Na základě tohoto vývoje je možné říci, že vliv politického zaměření vládnoucích stran v daném období na celkovou výši schválených výdajů státního rozpočtu není prokazatelný.

2. Dochází prostřednictvím politického cyklu ke změnám v rámci mandatorních a nemandatorních výdajů státního rozpočtu?

Výdaje státního rozpočtu se rozdělují na mandatorní a nemandatorní výdaje. Mandatorní výdaje státního rozpočtu představují takové výdaje, které musejí být vynaloženy na základě požadavků, které vyplývají ze zákona, z jiných právních norem či smluvních závazků a stát je povinen je zajišťovat. Druhou část z celkových výdajů státního rozpočtu tvoří nemandatorní výdaje, které lze využívat při tvorbě fiskální politiky. Celková výše mandatorních výdajů v jednotlivých letech byla převzata ze Státního závěrečného účtu pro příslušné roky.

Graf č. 9 – Mandatorní výdaje a jejich podíl na celkových schválených výdajích státního rozpočtu (v mld. Kč, v %)



Zdroj: Státní závěrečný účet 1993 – 2011, Státní rozpočet pro rok 2012, vlastní úprava

V rámci srovnání výše mandatorních výdajů v jednotlivých letech vyjádřených ve stálých cenách roku 2011 s průměrnou výší mandatorních výdajů v příslušných volebních obdobích uvedenou v následující tabulce, můžeme zjistit, že velikost těchto výdajů byla v každém volebním roce vyšší než průměrná velikost mandatorních výdajů v příslušných volebních obdobích. Vývoj podílu mandatorních výdajů na celkových výdajích ve volebních letech 1996, 1998 a 2006 vzrostl oproti příslušnému předchozímu roku, v ostatních volebních letech, tj. v letech 2002 a 2010, tento podíl ve srovnání s předchozím rokem klesl. Z hlediska vývoje hodnoty podílu mandatorních výdajů na celkových výdajích by se vliv politického cyklu

na vývoj mandatorních výdajů nepotvrdil. Na základě této analýzy je tak nutné si při hodnocení vlivu politického cyklu uvědomit, zdali je pro toto hodnocení brán vývoj absolutních hodnot mandatorních výdajů v daném roce nebo jejich procentuální podíl na celkových výdajích v jednotlivých letech.

Tabulka č. 4 – Průměrná výše mandatorních výdajů státního rozpočtu v jednotlivých volebních obdobích (v mil. Kč)

Volební období	Suma mandatorních výdajů (v mil. Kč)	Roční průměr (v mil. Kč)
1995-1996	849 568	424 784
1997-1998	958 580	479 290
1999-2002	1 957 193	489 298
2003-2006	2 291 037	572 759
2007-2010	2 578 426	644 606

Zdroj: Státní závěrečný účet 1993 – 2011, vlastní úprava

3. Nastávají v průběhu volebního období postupné změny v oblasti sociálních politik, jež by mohly mít příčinu v aktuálně probíhající fázi politického cyklu?

Na celkových výdajích státního rozpočtu se nejvíce podílejí výdaje obsažené v kapitole rozpočtu Ministerstva práce a sociálních věcí. Současně s tím také výdaje Ministerstva práce a sociálních věcí, jejich případné změny a vytváření nových výdajových položek působí na relativně vysoký počet obyvatelstva. Takže i přesto, že prostor, který je ohraničen nemandatorními výdaji, a které tak mohou představovat určitou oblast pro tvorbu reálné politiky, je ve srovnání s výdaji povinnými relativně malý, hrají mandatorní výdaje důležitou roli. Z těchto důvodů bude rozpočet Ministerstva práce a sociálních věcí podroben detailnější analýze při testování vlivu politického cyklu na vývoj rozpočtových výdajů v této oblasti. Bude provedeno zhodnocení toho, zdali dochází ke změnám celkových výdajů MPSV v důsledku politického cyklu či nikoliv. Dále budou z rozpočtu MPSV vybrány takové výdajové položky, které patří v této rozpočtové kapitole k nejvyšším a bude na nich zkoumáno, zdali je u nich možné potvrdit či vyvrátit existenci volebního cyklu.

Následující tabulka představuje celkové schválené výdaje ministerstva práce a sociálních věcí a dále jejich podíl na celkových výdajích státního rozpočtu. Výdaje MPSV byly pro jejich vzájemnou srovnatelnost mezi jednotlivými roky přepočítány na ceny roku 2011.

Z této tabulky je možné vidět, že s výjimkou roku 2002 docházelo v rámci výdajů rozpočtové kapitoly ministerstva práce a sociálních věcí k poklesu tempa růstu těchto výdajů v jednotlivých volebních letech ve srovnání s příslušným předcházejícím rokem.

**Tabulka č. 5 – Výdaje Ministerstva práce a sociálních věcí
od roku 1993 do roku 2011 (v mil. Kč, v %)**

Fiskální rok	Výdaje MPSV ve stálých cenách roku 2011 (v mil. Kč)	Celkové schválené výdaje státního rozpočtu ve stálých cenách roku 2011 (v mil. Kč)	Podíl výdajů MPSV na celkových výdajích SR (v %)	Meziroční změna (v %)
1993	338 016	994 358	33,99	0
1994	313 213	876 510	35,73	-7,34
1995	318 201	882 562	36,05	1,59
1996	304 632	930 837	32,73	-4,26
1997	321 845	926 711	34,73	5,65
1998	310 971	906 289	34,31	-3,38
1999	308 491	877 790	35,14	-0,80
2000	323 016	910 663	35,47	4,71
2001	330 673	961 947	34,38	2,37
2002	358 404	1 030 433	34,78	8,39
2003	374 255	1 072 402	34,90	4,42
2004	347 342	1 065 182	32,61	-7,19
2005	397 996	1 059 384	37,57	14,58
2006	417 936	1 121 863	37,25	5,01
2007	487 183	1 188 080	41,01	16,57
2008	482 269	1 229 590	39,22	-1,01
2009	490 963	1 218 245	40,30	1,80
2010	492 824	1 225 544	40,21	0,38
2011	474 761	1 157 017	41,03	-3,67

Zdroj: Zákon o státním rozpočtu, vlastní úprava

Z hlediska ideologického složení jednotlivých vlád a vývoje absolutní hodnoty celkových výdajů MPSV ve volebních letech je možné mezi těmito ukazateli nalézt určitou spojitost. Za předpokladu vlivu politické orientace vlád v příslušných volebních obdobích je zřejmé, že došlo k poklesu z hlediska absolutní hodnoty výdajů kapitoly MPSV ve volebních letech 1996, 1998, kdy byla vláda pravicově - středová a k jejich nárůstu v letech 2002, 2006, ve kterých byla vláda složena z politických stran, jenž byly z ideologického hlediska středo – levicově založené.

V níže uvedené tabulce jsou uvedeny průměrné hodnoty meziročních změn schválených celkových výdajů MPSV ve stálých cenách roku 2011 v jednotlivých volebních obdobích a dále je zde vyjádřena celková průměrná hodnota meziročních změn od roku 1993 do roku 2011. Následně je pak vyjádřen průměr meziročních změn těchto výdajů zvlášť pro roky volební a pro roky, ve kterých se volby nekonaly.

Tabulka č. 6 – Meziroční změna schválených celkových výdajů MPSV (v %)

	Meziroční změna schválených výdajů MPSV
Celková průměrná hodnota	1,99
Průměr volebních let	1,23
Průměr nevolebních let	2,72
1993-1996	-2,50
1997-1998	1,14
1999-2002	3,67
2003-2006	4,21
2007-2010	4,44

Zdroj: Zákon o státním rozpočtu, vlastní úprava

Z této tabulky je tak patrné, že průměrná hodnota meziroční změny výdajů v rozpočtu MPSV byla ve volebních letech nižší než hodnota průměrná a dále pak průměrná hodnota těchto výdajů v letech nevolebních byla vyšší než celková průměrná hodnota. Tento výpočet tak předpoklady politického cyklu nepotvrzuje. Na základě tohoto srovnání je tak možné usuzovat, že na změny celkových schválených výdajů ministerstva práce a sociálních věcí by předpoklady fungování politického cyklu neměly mít vliv. Z tohoto důvodu budou ještě vybrány položky z rozpočtu MPSV, které splňují níže uvedená kritéria a na základě nichž tak může být výše zmíněná hypotéza buď opět potvrzena anebo na základě provedeného zhodnocení upravena.

Pro dosažení vypovídajících hodnot, které mohou potvrdit či vyvrátit hypotézu politického cyklu, byly vybrány takové rozpočtové položky, na jejichž vývoj mají minimální vliv demografické změny spojené se stárnutím obyvatelstva a dále takové výdaje z rozpočtu MPSV, které jsou v minimálním rozsahu ovlivněny mírou nezaměstnanosti. Z tohoto důvodu jsem zvolila vybrané dávky státní sociální podpory, konkrétně se jedná o přídavek na dítě,

sociální příplatek, příspěvek na bydlení, rodičovský příspěvek, porodné a pohřebné. Pro srovnatelnost byly hodnoty jednotlivých dávek státní sociální podpory přepočítány na stálé ceny roku 2000. Šedou barvou jsou označeny sloupce s roky, ve kterých se konaly volby do poslanecké sněmovny.

Tabulka č. 7 – Skutečné výdaje na vybrané dávky státní sociální podpory v (mil. Kč)

Rozpočtová položka	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Přídavek na dítě	15 421	15 920	13 497	13 233	12 269	11 766	12 058	11 293	10 346	9 640
Sociální příplatek	7 889	7 930	10 890	6 631	5 966	5 711	5 663	5 252	4 618	4 115
Příspěvek na bydlení	939	1 036	1 605	2 211	2 423	2 480	2 734	2 557	2 235	2 117
Rodičovský příspěvek	10 195	9 699	9 136	8 187	7 402	7 079	7 244	7 184	9 147	10 873
Porodné	670	669	661	600	559	566	714	728	730	771
Pohřebné	481	422	609	576	523	485	478	495	461	459
Celkem	37 590	37 673	38 396	33 437	31 143	30 089	30 893	29 514	29 541	29 979

Rozpočtová položka	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Přídavek na dítě	9 270	8 366	4 791	3 605	2 906	2 573
Sociální příplatek	3 712	3 765	2 440	2 254	2 337	585
Příspěvek na bydlení	1 921	1 278	1 245	1 735	2 650	3 404
Rodičovský příspěvek	11 363	23 448	21 754	21 760	20 823	18 910
Porodné	1 337	1 714	1 266	1 201	1 173	215
Pohřebné	430	416	54	13	12	11
Celkem	30 039	40 994	33 558	32 577	31 911	27 709

Zdroj: MPSV, ČSSÚ, vlastní úprava

V následující tabulce můžeme vidět meziroční procentní změny absolutních hodnot jednotlivých dávek státní sociální podpory, které jsou zobrazeny ve výše uvedené tabulce. Zvýrazněné sloupečky představují roky, ve kterých proběhly volby do poslanecké sněmovny. Mezi jednotlivými dávkami a v rámci nich dochází k výrazným výkyvům a změnám. Výrazná změna v roce 2007 byla oproti roku 2006 u rodičovského příspěvku, který byl navýšen z částky 3696 Kč na částku 7 582 Kč, což se současně projevilo jak v procentním nárůstu této sociální dávky, tak i ve výrazném nárůstu celkové výše vyplacených dávek v daném roce. Další změnou, která způsobila významný růst, byla sociální dávka porodné, jež byla v roce 2006 navýšena z částky 8 750 Kč na částku 17 500 Kč za jedno narozené dítě a to opět vedlo i k procentnímu nárůstu dávky porodného oproti roku 2005. Díky této změně došlo v roce 2006 k růstu této dávky o téměř 74 % oproti roku předchozímu. V rámci hodnot celkového vývoje těchto položek došlo k nejvyšší změně mezi roky 2007 a 2008, které jsou zároveň roky, ve kterých se volby do poslanecké sněmovny nekonaly.

Tabulka č. 8 – Vývoj meziročních změn vybraných dávek státní sociální podpory (v %)

Rozpočtová položka	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Přídavek na dítě	3,24	-15,23	-1,96	-7,28	-4,11	2,48	-6,34	-8,39	-6,83
Sociální příplatek	0,52	37,32	-39,11	-10,03	-4,27	-0,85	-7,25	-12,08	-10,89
Příspěvek na bydlení	10,38	54,97	37,72	9,62	2,34	10,25	-6,47	-12,61	-5,29
Rodičovský příspěvek	-4,86	-5,80	-10,39	-9,59	-4,36	2,33	-0,82	27,32	18,87
Porodné	-0,10	-1,16	-9,18	-6,87	1,26	26,14	1,92	0,29	5,57
Pohřebné	-12,33	44,51	-5,49	-9,27	-7,13	-1,58	3,68	-6,98	-0,37
Celkem	0,22	1,92	-12,91	-6,86	-3,39	2,67	-4,46	0,09	1,48

Rozpočtová položka	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Přídavek na dítě	-3,84	-9,75	-42,73	-24,76	-19,39	-11,46
Sociální příplatek	-9,79	1,44	-35,19	-7,63	3,68	-74,96
Příspěvek na bydlení	-9,23	-33,48	-2,62	39,37	52,73	28,47
Rodičovský příspěvek	4,51	106,35	-7,23	0,03	-4,30	-9,19
Porodné	73,43	28,21	-26,16	-5,08	-2,35	-81,68
Pohřebné	-6,28	-3,29	-87,05	-75,98	-7,27	-8,00
Celkem	0,20	36,47	-18,14	-2,92	-2,04	-13,17

Zdroj: MPSV, ČSSÚ, vlastní úprava

Z meziročního vývoje vybraných dávek státní sociální podpory je v následující tabulce vyjádřena jejich průměrná hodnota meziročního vývoje za celé sledované období. Následně pak pro další srovnání meziročního vývoje vybraných dávek státní sociální podpory byly meziroční změny rozděleny na volební a nevolební roky a z nich byly zjištěny průměrné hodnoty.

Tabulka č. 9 – Průměrný vývoj vybraných dávek státní sociální podpory (v %)

Období	Přídavek na dítě	Sociální příplatek	Příspěvek na bydlení	Rodičovský příspěvek	Porodné	Pohřebné	Celkem
Celková průměrná hodnota	-10,42	-11,27	11,74	6,86	0,28	-12,19	-1,39
Průměr volebních let	-8,99	7,59	27,18	-0,82	24,01	7,34	0,69
Průměr nevolebních let	-10,94	-18,13	6,13	9,65	-8,35	-19,29	-2,14

Zdroj: MPSV, ČSSÚ, vlastní úprava

Průměrná hodnota vývoje dávek ve volebních letech byla vyšší než celková průměrná hodnota u přídatku na dítě, sociálního příplatku, příspěvku na bydlení, porodného a pohřebného. Naopak pouze u rodičovského příspěvku byla tato hodnota nižší oproti celkové průměrné hodnotě. Při srovnání celkové hodnoty průměrného meziročního růstu těchto dávek s hodnotou ve volebních letech je možné vidět, že ve volebních letech tato hodnota byla vyšší a v nevolebních letech hodnota průměrného meziročního vývoje klesala rychleji než celková průměrná hodnota. Tento závěr tak hypotézu o vlivu politického cyklu na celkovou hodnotu změny vybraných dávek státní sociální podpory potvrzuje.

4. Je možné prokázat působení politického cyklu i na takové proměnné, jako jsou například nezaměstnanost, inflace či růst hrubého domácího produktu?

Následující ekonomické ukazatele byly vybrány zejména z toho důvodu, že patří k základním ekonomickým charakteristikám dané země. Tyto ukazatele jsou součástí tzv. magického čtyřúhelníku. Tento magický čtyřúhelník je tvořen mírou inflace, mírou nezaměstnanosti, saldem obchodní bilance a růstem hrubého domácího produktu, kdy jejich vývoj může být prostřednictvím prováděných opatření ovlivněn politickým cyklem. V níže uvedených grafech je zachycena průměrná roční míra inflace a obecná míra nezaměstnanosti v procentních hodnotách. Modře zbarvené sloupce představují roky, ve kterých byla středoprávicová vláda, oranžově jsou označeny roky středo-levicové vlády, zeleně označené roky představují roky úřednické vlády (tj. rok 1998, 2009) a dále rok 2006 je označen z proto, že došlo k vystřídání středolevicové vlády vládou středoprávicovou. Dále jsou v grafech oválně označeny roky, ve kterých se konaly volby do poslanecké sněmovny.

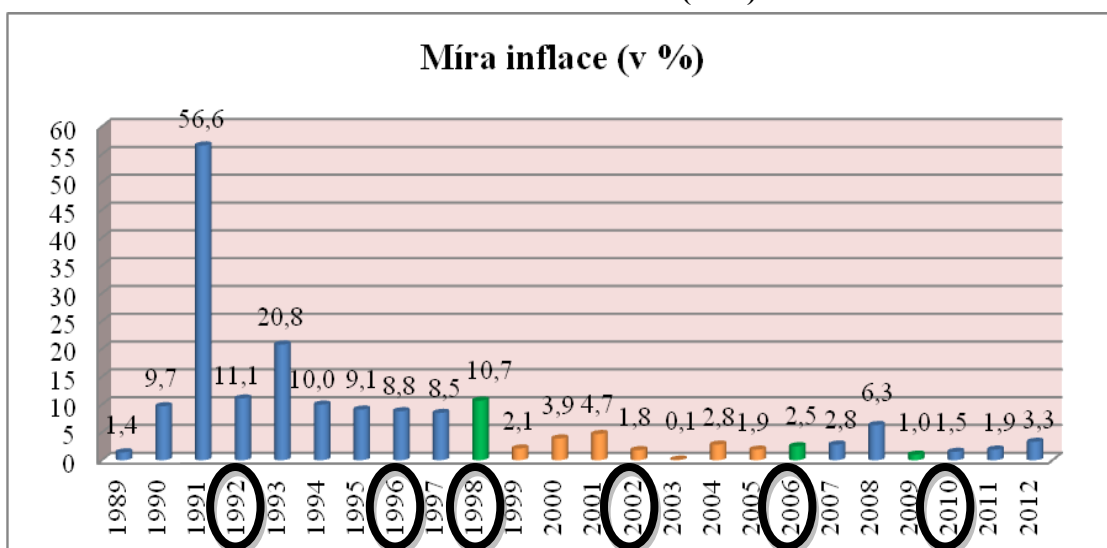
Na základě teoretických předpokladů o vlivu politického cyklu by mělo v období středoprávicových vlád docházet především ke snižování míry inflace a v období středolevicových vlád by se měla snižovat zejména míra nezaměstnanosti.

V období středoprávicových vlád od roku 1992 do roku 1998 byla míra inflace na relativně vysoké úrovni ve srovnání s nadcházejícím časovým obdobím. Na druhou stranu míra nezaměstnanosti se v tomto období pohybovala oproti následujícím volebním obdobím na relativně nízké úrovni. Od roku 1999 do roku 2006 se za vlády středolevicové, míra inflace již

udržovala na nižší úrovni, ale současně došlo k výraznějšímu nárůstu míry nezaměstnanosti, která se po celé toto období pohybovala na téměř dvojnásobné úrovni oproti letům 1992 až 1998.

Volby do Poslanecké sněmovny se konaly v letech 1992, 1996, 1998, 2002, 2006 a 2010. Pro zhodnocení vlivu politického cyklu na hodnoty ukazatele míry inflace a míry nezaměstnanosti je nutné vzít v úvahu především roky předvolební a volební a zjistit tak, zdali byla v těchto letech snaha dosahovat takových hodnot těchto ukazatelů, které by naznačovaly, že dané politické strany se chovají vůči voličům oportunisticky.

Graf č. 10 - Míra inflace (v %)



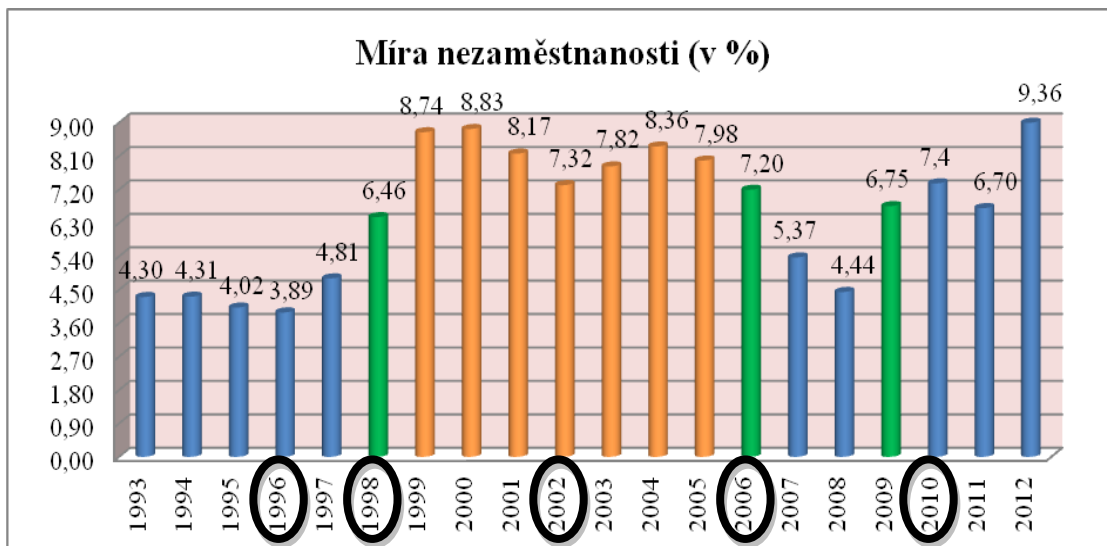
Zdroj: ČSSÚ, vlastní úprava

V roce 1996 byla míra inflace 8,8 % a míra nezaměstnanosti byla 3,89 %, u obou těchto ukazatelů došlo ve srovnání s předchozími roky k poklesu. Na druhou stranu u míry inflace docházelo k poklesu již od roku 1993 a ten následně pokračoval až do roku 1997. Naproti tomu míra nezaměstnanosti od roku 1993 do roku 1996 klesala, vzápětí ale od roku 1997 do roku 2000 docházelo k jejímu stálému růstu.

Míra inflace v roce 1996 poklesla o 0,3 p. b. oproti roku 1995, současně s tím také míra nezaměstnanosti poklesla z hodnoty 4,02 % v roce 1995 na hodnotu 3,89 % v roce 1996, tj. o 0,13 p. b. V případě pravicových vlád by mělo docházet zejména k poklesu inflace, v tomto roce však klesla jak míra inflace, tak i míra nezaměstnanosti.

Dalším volebním rokem byl rok 1998, kdy došlo k předčasným volbám. Míra inflace se v tomto roce zvýšila na hodnotu 10,7 % oproti 8,5 % v roce 1997, tedy o 2,2 p. b. Míra nezaměstnanosti byla v roce 1998 na úrovni 6,46 %, v předchozím roce byla ve výši 4,81 %, tj. vzrostla o 1,65 p. b. Jak míra inflace, tak míra nezaměstnanosti vzrostly.

Graf č. 11 - Míra nezaměstnanosti (v %)



Zdroj: ČSSÚ, vlastní úprava

V následujícím volebním roce 2002 byla míra inflace 1,8 % a v předchozím byla 4,7 %, klesla tedy o 2,9 p. b. Míra nezaměstnanosti se v roce 2002 pohybovala na úrovni 7,32 % a v roce 2001 byla ve výši 8,17 %. Došlo tak k poklesu o 0,85 p. b. Oba ukazatele se tak vyvíjely stejným směrem, tj. klesaly.

Ve volebním roce 2006 byla míra inflace 2,5 % a v předchozím 1,9 %, došlo tak k růstu o 0,6 p. b. Míra nezaměstnanosti byla v roce 2006 na úrovni 7,20 % a v předchozím roce 7,98 %, čili klesla o 0,78 p. b. V tomto roce se míra inflace zvýšila a míra nezaměstnanosti klesla.

V současné době v posledním volebním roce 2010 se míra inflace zvýšila na hodnotu 1,5 % oproti předchozímu roku, kdy byla ve výši 1,0 %, tj. došlo k nárůstu o 0,5 p. b. Míra nezaměstnanosti byla v roce 2010 7,4 % a v předchozím roce 6,75 % čili míra nezaměstnanosti vzrostla o 0,65 p. b. V tomto volebním roce tak došlo jak k růstu míry inflace, tak i k růstu míry nezaměstnanosti.

Z výše uvedeného časového vývoje míry nezaměstnanosti a míry inflace ve volebních letech tak vyplývá, že pouze v roce 2006 se míra inflace a míra nezaměstnanosti vyvíjely opačným směrem a potvrzovaly by tak výše uvedené teorie politického cyklu. Tyto teorie uvádějí, že politické strany se v jednotlivých volebních letech snaží dosáhnout spíše poklesu míry nezaměstnanosti a růstu míry inflace, a dále po proběhnutých volbách by mělo docházet k růstu míry nezaměstnanosti a poklesu míry inflace. Na základě aplikace této teorie na jednotlivá volební období v České republice je možné dojít k závěru, že v letech 1996 a 2002 klesla míra nezaměstnanosti i míra inflace, naproti tomu v roce 1998 a 2010 došlo však k růstu obou těchto ukazatelů a jediný rok 2006 byl rokem, ve kterém se míra inflace zvýšila a míra nezaměstnanosti klesla.

Toto shrnutí tak vyvrací hypotézy o vlivu politického cyklu na vztah mezi mírou inflace a mírou nezaměstnanosti. Přesto ale není možné tento závěr aplikovat všeobecně, aniž by se braly v potaz okolnosti, které měly vliv na ekonomický vývoj v jednotlivých volebních obdobích. Například vysoký růst míry inflace v roce 1991 a 1993 byl zapříčiněn zejména prováděnou cenovou liberalizací a měnovou odlukou, díky které zanikla československá koruna. Relativně nízká míra nezaměstnanosti na počátku 90. let byla způsobena především tím, že před samotným vznikem tohoto ukazatele, stát před rokem 1991 v rámci centrálně řízené ekonomiky zajišťoval plnou zaměstnanost celé populaci, jež byla v dané době v ekonomicky aktivním věku. Na základě předchozí analýzy vztahu vývoje mezi mírou nezaměstnanosti a mírou inflace a probíhajícími změnami v hospodářské politice, jsou tyto ukazatele ovlivněny spíše samotným ekonomickým vývojem než vlivem politických stran.

Ekonomické teorie a výzkumy uvedené v teoretické části práce také uváděly, že v rámci volebního cyklu může docházet k povolebnímu nárůstu inflace. Povolební nárůst míry inflace zde bude uvažován jako rok, který následuje po roce, ve kterém se konaly volby do poslanecké sněmovny. Na základě výše uvedeného grafu, ve kterém je uveden vývoj míry inflace, je možné zkonstatovat, že k povolebnímu nárůstu míry inflace došlo v letech, jež následovaly po rocích, ve kterých se volby konaly, tj. 1993, 2007 a 2011, naopak pokles míry inflace byl zaznamenán v letech 1997, 1999 a 2003. Z toho vyplývá, že v rámci vývoje míry inflace v podmínkách České republiky nelze povolební nárůst míry inflace prokázat.

5. Je možné prokázat skutečnost, že předpoklady politického cyklu se u všech zvolených politických stran projevují stejně?

Potvrzení či vyvrácení předpokladu vlivu ideologické orientace zvolených politických stran a následně sestavené vlády v daném volebním období může být provedeno na základě srovnání velikosti a vývoje skutečné bilance státního rozpočtu s výší a vývojem hrubého domácího produktu v daných letech. Bilance státního rozpočtu může být buď přebytková, nebo schodková. V případě schodkové bilance státního rozpočtu se tento deficit rozděluje na cyklický a strukturální. Při aplikaci tohoto rozdělení na vývoj hodnot bilance státního rozpočtu v letech 1993 – 2001 je možné říci, že všechny deficity v tomto období byly strukturálního charakteru, protože k jejich prohlubování docházelo i v obdobích, ve kterých absolutní hodnota nominálního hrubého domácího produktu rostla. V dalších volebních obdobích rostl deficit státního rozpočtu zároveň v době růstu nominálního HDP pouze v letech 2003, 2006 a 2009.

Fáze hospodářského růstu vyvrcholila v letech 1995-1996, kdy došlo k růstu veřejných výdajů, které byly také do určité míry ovlivněny nadcházejícími volbami v roce 1996. V letech 1994 – 1995 dosahovala ekonomika vysokých temp růstu (v roce 1994 a 1995 oproti předchozím rokům bylo tempo růstu HDP 16 %), za souběžné stabilní míry inflace a nízké nezaměstnanosti ve srovnání s předchozími roky a díky tomu byl také státní rozpočet v každoročním mírném přebytku. Dle Schwarze (2003) již v roce 1995 začalo uvolňování fiskální restrikce, která byla před volbami v roce 1996 vystřídána fiskální expanzí. Současně také docházelo ke zvětšování veřejných rozpočtů kvůli rozšiřování činnosti transformačních institucí, mezi které patřil například Fond národního majetku. Dále také Bezděk a Král (2001) představují analýzu, na základě níž vykazovala fiskální politika až do roku 1997 expanzivní prvky. Na počátku roku 1997 se však začalo projevovat zpomalování ekonomiky. S poklesem tempa hospodářského růstu v roce 1997 došlo také současně k propadu příjmů státního rozpočtu a bylo dosaženo deficitu ve výši 15,7 mld. Kč.

Tabulka č. 10 – Skutečná bilance státního rozpočtu a tempo růstu HDP

Fiskální rok	Vláda	Skutečná bilance státního rozpočtu (v tis. Kč)	HDP v běžných cenách (v mil. Kč)	Tempo růstu HDP (v %)
1993	ODS/ODA/KDU	1 081 000	1 144 645	0
1994	ODS/ODA/KDU	10 148 830	1 323 328	15,61
1995	ODS/ODA/KDU	7 300 000	1 533 676	15,90
1996	ODS/ODA/KDU	-1 600 000	1 761 575	14,86
1997	ODS/ODA/KDU	-15 700 000	1 884 924	7,00
1998	ODA/KDU/NES/ČSSD	-29 300 000	2 061 583	9,37
1999	ČSSD	-29 600 000	2 149 023	4,24
2000	ČSSD	-46 060 000	2 269 695	5,62
2001	ČSSD	-67 704 665	2 448 557	7,88
2002	ČSSD/KDU/US	-45 710 000	2 567 530	4,86
2003	ČSSD/KDU/US	-109 050 000	2 688 107	4,70
2004	ČSSD/KDU/US	-93 680 000	2 929 172	8,97
2005	ČSSD/KDU/US	-56 340 000	3 116 056	6,38
2006	ČSSD/KDU/US/ODS	-83 710 000	3 352 599	7,59
2007	ODS/KDU/SZ	-66 390 000	3 662 573	9,25
2008	ODS/KDU/SZ	-20 000 000	3 848 411	5,07
2009	Úřednická vláda	-192 390 000	3 758 979	-2,32
2010	ODS, TOP 09, VV	-156 420 000	3 799 547	1,08
2011	ODS, TOP 09, VV	-142 770 000	3 841 370	1,10

Zdroj: Státní závěrečný účet 1993 – 2011, ČSSÚ, vlastní úprava

Po volbách v roce 1998 se k moci dostala menšinová vláda ČSSD. Po restriktivní měnové politice a vysoké fiskální disciplíně pravicově orientovaných vlád akcentovala sociální demokracie hospodářskou politiku strany poptávky. Vlivem zpomalení ekonomiky v letech 1997 a 1998 došlo k výrazným výpadkům na straně příjmů státního rozpočtu. V důsledku levicové vlády tak dochází k výraznému uvolňování fiskální politiky, která se stává expanzivní, kdy se vláda snaží oživit spotřebitelskou poptávku.

V rámci volebního období od roku 1998 do roku 2006 byla vláda sestavena zejména z členů ČSSD a dále pak z členů politických stran KDU-ČSL a UD-DEU. V roce 2001 dosáhl deficit státního rozpočtu výše 67,7 mld. Kč a podle Janáčka a Zamrazilové (2002) se jednalo o chronické deficity s tím, že problémem byla strukturální stránka rozpočtu, protože ani urychlení ekonomického růstu nevedlo do té doby k poklesu deficitu, ale naopak k jeho růstu.

Po volbách v roce 2002 došlo k nárůstu salda státního rozpočtu, kdy v roce 2003 se jeho hodnota více než zdvojnásobila a dosáhla výše – 4,1 % HDP. Mezi roky 2002 a 2003 došlo také k výraznému nárůstu podílu mandatorních (tj. ze zákona povinných výdajů) a nikoliv

investičních výdajů. Jednu z příčin vysokých deficitů státního rozpočtu je možné tak nalézt ve vysokém podílu mandatorních výdajů, které do určité míry omezovaly vládní možnosti provádět fiskální politiku. Nicméně podle Žídka (2006) vysoké schodky státního rozpočtu v době silného hospodářského růstu svědčí o neschopnosti vlády vypořádat se s rozpočtovými problémy i o rozhazovačném chování levicových vlád.

Do konce volebního období v roce 2006 se pak mimo jiné v důsledku plánovaného vstupu do Evropské unie následně povedlo snížit hodnotu deficitu státního rozpočtu na hrubém domácím produktu pod 3 %. V důsledku hospodářské krize a výrazného růstu absolutní hodnoty mandatorních výdajů se bilance státního rozpočtu v roce 2009 propadla do většího deficitu, než který byl plánovaný, kdy plánovaný deficit sektoru vládních institucí byl 1,6 % HDP a skutečný dosáhl hodnoty 5,1 % hrubého domácího produktu.

6. V jaké míře se deklarované cíle jednotlivých politických stran uvedené v programových prohlášeních shodují s těmi, které následně prosazují po jejich zvolení?

V programovém prohlášení v rámci prvního volebního období od roku 1992 do roku 1996 bylo uvedeno, že vláda bude usilovat o vyrovnaný státní rozpočet a bude pokračovat v regulaci rozpočtových výdajů. Tento cíl byl do určité míry splněn, protože v období 1992 – 1995 byla skutečná bilance státního rozpočtu kladná. V roce 1996 pak došlo k vzniku deficitu, jehož výše je ale nejnižší v rámci všech volebních období až do současnosti.

V následujícím volebním období od roku 1996 si vláda v programovém prohlášení mezi svými cíli v oblasti hospodářské politiky vytyčila snižování míry inflace, zvýšení tempa hospodářského růstu, nízkou nezaměstnanost a vyrovnaný státní rozpočet. Míra inflace se snížila pouze v roce 1997 z 8,8 % na 8,5 %, v roce 1998 došlo k jejímu růstu na 10,7 % a od roku 1999 se následně pohybovala v takovém rozmezí relativně nízkých hodnot, ve kterém míra inflace již nedosahovala a ani se nepřibližovala k výše uvedeným hodnotám. V oblasti vývoje tempa růstu hrubého domácího produktu došlo v následujících letech oproti roku 1996 k výrazným poklesům. V roce 1996 vzrostl hrubý domácí produkt o téměř 15 % oproti předchozímu roku, v následujícím roce se tempo růstu snížilo na 7 %, v roce 1998 vzrostlo na 9 % a v následujících dvou letech bylo v průměru na úrovni 5 %. V oblasti

nezaměstnanosti se požadavku snižování nezaměstnanosti nepodařilo dosáhnout, protože od roku 1996, ve kterém byla hodnota nezaměstnanosti na úrovni 3,89 %, docházelo k jejímu stálému růstu až do roku 2000, ve kterém hodnota míry nezaměstnanosti dosáhla výše 8,83 %. Z hlediska požadavku vyrovnaného státního rozpočtu, který byl již v roce 1996 deficitní, se předpoklad jeho vyrovnanosti nenaplnil, protože od tohoto roku až do roku 2001 schodek státního rozpočtu stále rostl. Programové prohlášení vlády z roku 1998 obsahovalo v oblasti hospodářské politiky srovnatelné požadavky jako programové prohlášení z roku 1996, kdy cílem bylo snížit míru inflace a dosáhnout vyrovnané bilance státního rozpočtu. V programovém prohlášení se levicově orientovaná vláda zavázala k dosažení nejnížší míry nezaměstnanosti. V tomto volebním období se ale její hodnota pohybovala na průměrné úrovni 8 % a řadí se tak spíše do oblasti vyšších hodnot míry nezaměstnanosti ve srovnání s ostatními volebními obdobími.

Programové prohlášení z roku 2002 si kladlo za cíl snížit podíl schodku státního rozpočtu na hrubém domácím produktu. V roce 2002 byla hodnota tohoto ukazatele ve výši -1,78 % a do konce volebního období, tj. do roku 2006, hodnota tohoto ukazatele vzrostla nad úroveň, které bylo v roce 2002 dosaženo. Hodnotu míry nezaměstnanosti se v tomto volebním období snížit zcela nepodařilo. Za celé volební období byla nejnížší pouze v roce 2002 a v roce 2006, kdy dosáhla hodnot 7,32 %, respektive 7,2 % v roce 2006, v ostatních letech se pak pohybovala na úrovni 7,8 - 8,4 %. Dalším bodem v programovém prohlášení bylo snížit podíl mandatorních výdajů. Tento podíl se snížil pouze mezi lety 2003 a 2004. V ostatních letech jejich podíl na celkových výdajích státního rozpočtu vzrostl a průměrná hodnota podílu mandatorních výdajů na celkových výdajích státního rozpočtu byla v tomto volebním období na úrovni 53 %.

Cíl, který byl v programovém prohlášení vlády z roku 2006 uveden a podařilo se ho splnit, se týkal snižování míry nezaměstnanosti. Hodnota míry nezaměstnanosti se od roku 2006 do roku 2008 snižovala, v roce 2009 došlo sice k jejímu růstu, ale stále byla tato hodnota nižší než v roce 2006. Podíl mandatorních výdajů na celkových výdajích státního rozpočtu měl na základě požadavku v programovém prohlášení klesnout pod 50 %. Tento požadavek nebyl až do současné doby (tj. rok 2012) splněn.

V roce 2009 došlo v poslanecké sněmovně k vytvoření tzv. úřednické vlády. Tato vláda si dala ve svém programovém prohlášení za cíl, snížení výdajů státního rozpočtu na takovou úroveň, kdy deficit státního rozpočtu na rok 2009 nepřekročí 5 % hrubého domácího produktu. Současně pak v roce 2010 si jako cíl vytyčila sestavení návrhu státního rozpočtu s deficitem, který nebude vyšší než 170 mld. Kč. V roce 2009 se skutečná bilance státního rozpočtu na HDP pohybovala na úrovni 5,8 %. V roce 2010 byl schodek státního rozpočtu naplánován na úroveň 162 mld. Kč a skutečný deficit tohoto roku byl následně ve výši 156 mld. Kč.

Na základě výše uvedeného srovnání cílů a požadavků, které si jednotlivé vlády stanovily v rámci svých programových prohlášení, s reálným vývojem v příslušném období vyplývá, že některé cíle byly pro dané volební období, příslušnou vládu a ekonomickou situaci příliš ambiciózními a ne vždy se je podařilo zcela splnit. Tento závěr je ovlivněn jak příslušným hospodářským vývojem a probíhajícími změnami v ekonomické oblasti na národní a mezinárodní úrovni, tak i do určité míry samotným rozhodováním jednotlivých vlád.

7. Vyskytuje se mezi vybranými makroekonomickými veličinami taková, která by nebyla probíhajícím politickým cyklem ovlivněna?

Vliv politického cyklu tak, jak je definován v teoretických předpokladech, není možné prokázat u míry inflace a míry nezaměstnanosti. Vývoj hodnot těchto ukazatelů se nepohyboval předpokládaným směrem s ohledem na časový vývoj politického cyklu a na zastoupení politických stran v daném volebním období. Hodnota míry nezaměstnanosti a míry inflace se v rámci zhodnocení volebních cyklů pohybovaly pouze v roce 2006 očekávaným směrem, kdy míra inflace a míra nezaměstnanosti se vyvíjely opačným směrem a tento jediný rok by tak potvrdil uvedenou teorii politického cyklu, jež se týká vztahu míry inflace a míry nezaměstnanosti v rámci vývoje volebního období.

8 Porovnání vlivu politického cyklu ve Finské republice a v České republice

V rámci této kapitoly bude porovnán vývoj hodnoty bilance státního rozpočtu České republiky s vývojem hodnoty bilance státního rozpočtu Finska vztažené k hodnotě hrubého domácího produktu v dané zemi s ohledem na probíhající politický cyklus. Na základě těchto údajů bude zjišťováno, zdali v předvolebním a volebním roce dochází k růstu rozpočtového deficitu, tak jak to vyplývá ze závěrů některých ekonomických teorií či nikoliv.

Finská republika byla pro srovnání vlivu politického cyklu na vývoj hodnot vybraného ukazatele zvolena zejména z toho důvodu, jelikož je zemí, jejíž vývoj v oblasti veřejných financí od 90. let 20. století do současnosti nebyl vždy stejnorodý a následně díky tomuto vývoji byla v oblasti fiskální politiky provedena určitá opatření. V 90. letech bylo Finsko zasaženo bankovní krizí a recesí a v této době tak došlo ke značnému nárůstu veřejného dluhu a celkových výdajů centrální vlády. Tyto důsledky přinutily finskou vládu k zavedení takových fiskálních opatření, která by v budoucnosti vedla ke stabilnějšímu vývoji v oblasti rozhodování o velikosti veřejných rozpočtů. Jedním z pravidel, které bylo zavedeno, je víceletý výdajový strop na celkové výdaje ústřední vlády a dále i pro jednotlivá ministerstva. V rámci rozpočtové politiky Finska tak v průběhu několika let došlo k výrazné konsolidaci v oblasti veřejných rozpočtů.

Hodnoty bilance státního rozpočtu ve vztahu k hrubému domácímu produktu v příslušných letech byly vybrány ze statistických údajů Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD), aby hodnoty příslušného ukazatele za Českou republiku a Finsko vycházely ze stejného statistického zdroje a byly tak porovnatelné.

V následujících tabulkách jsou zachyceny hodnoty bilance státního rozpočtu ve vztahu k vývoji ekonomiky, tj. k vývoji hrubého domácího produktu v běžných cenách, tedy k nominálnímu HDP. Červeně označeny jsou roky, ve kterých se konaly volby do poslanecké sněmovny. Hodnota průměr znamená průměrnou hodnotu bilance státního rozpočtu/HDP za jednotlivá volební období. Hodnota odchylky v jednotlivých letech ukazuje o kolik procent je hodnota bilance/HDP odlišná od hodnoty průměru v příslušných volebních obdobích.

Tabulka č. 11 – Saldo státního rozpočtu jako % HDP v České republice

Česká republika	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Bilance státního rozpočtu/HDP	-3,1	-3,6	-4,8	-3,6	-3,6	-5,6	-6,5	-6,7	-2,8	-3,2	-2,4
Průměr		-4,22		-4,83			-3,78				
Odchylka (v %)		86	114	74	75	116	135	177	75	86	62
Česká republika	2007	2008	2009	2010							
Bilance státního rozpočtu/HDP	-0,7	-2,2	-5,8	-4,8							
Průměr	-3,37										
Odchylka (v %)	22	66	172	141							

Zdroj: OECD, vlastní úprava

Tabulka č. 12 – Saldo státního rozpočtu jako % HDP ve Finské republice

Finská republika	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Bilance státního rozpočtu/HDP	-3,4	-1,3	1,7	1,7	7,0	5,1	4,2	2,5	2,3	2,7	4,1	5,3
Průměr	-0,3				4,7				3,6			
Odchylka (v %)	1 056	400	-519	-537	149,2	109,0	88,7	53,1	63,0	74,9	113,5	148,6
Finsko	2008	2009	2010	2011								
Bilance státního rozpočtu/HDP	4,3	-2,7	-2,8	-0,9								
Průměr	-0,5											
Odchylka (v %)	-825,3	515,9	532,3	177,1								

Zdroj: OECD, vlastní úprava

Hodnoty odchylek v jednotlivých letech od roku 1993 do roku 2010 jsou zobrazeny v následujícím grafu, ve kterém je lépe vidět jejich vývoj ve volebních a předvolebních letech, kdy červenou barvou jsou označeny hodnoty v letech, v nichž se konaly volby do poslanecké sněmovny. V případě, že je hodnota odchylky vyšší než 100 % znamená to, že hodnota ukazatele deficit/HDP v daném fiskálním roce je vyšší než průměrná hodnota tohoto ukazatele v daném volebním období.

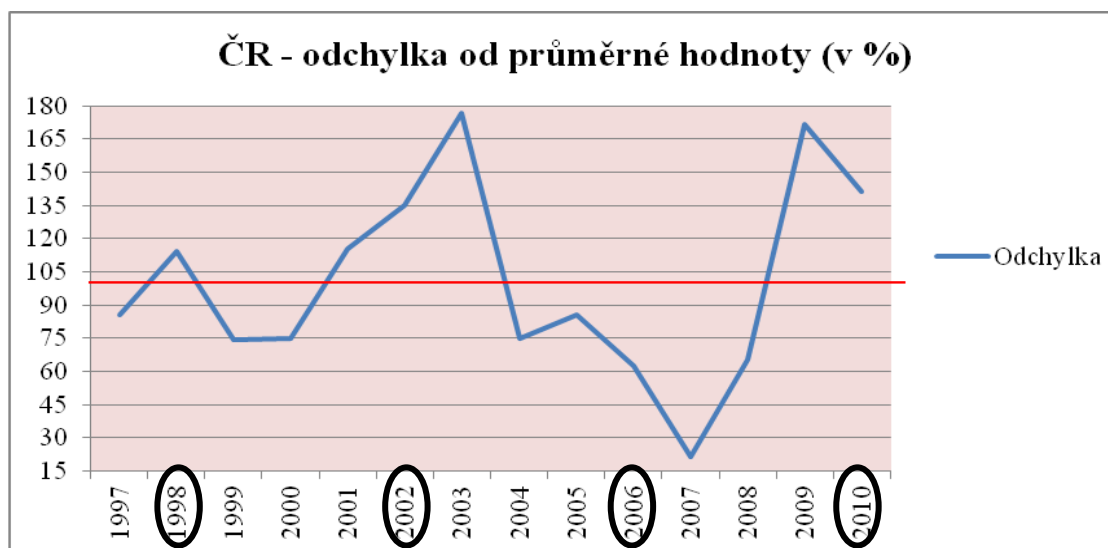
První volební období od roku 1993 do roku 1996 bylo především spojeno s transformací ekonomiky a rozdělením České a Slovenské republiky. Z tohoto důvodu se také hodnota ukazatele bilance státního rozpočtu na HDP pohybovala v rozmezí velmi vysokých a následně záporných hodnot, což bylo způsobeno zejména tím, že skutečná bilance státního rozpočtu dosahovala v roce 1994 úroveň 10,1 mld. Kč a následně v roce 1996 se snížila na -1,6 mld. Kč. Volební cyklus, který poté následoval, trval pouze dva roky, tedy do roku 1998. V tomto roce také došlo k výraznějšímu nárůstu skutečného deficitu státního rozpočtu.

Ve volebním období od roku 1999 do roku 2002 docházelo k rostoucím deficitům a vláda se tak snažila získávat voličské hlasy, kdy následně v roce 2003 došlo k velkému růstu rozpočtového deficitu z úrovně 45,7 mld. Kč v roce 2002 na úroveň 109 mld. Kč v roce 2003, což je patrné i z výše uvedeného grafu. Předpokládaný vstup do Evropské unie v roce 2004 pak následně přiměl vládu k tomu, aby se deficit státního rozpočtu snížil a došlo tak v roce 2005 k jeho poklesu pod průměrnou úroveň v rámci daného volebního cyklu. Po volbách v roce 2006 došlo k výměně vlády a vzniku nové vládní koalice, která ale byla v roce 2008 vystřídána úřednickou vládou. V důsledku hospodářské krize se pak výše deficitu státního rozpočtu výrazně zvýšila a podíl deficitu na HDP v roce 2010 se pak podařilo snížit jen částečně.

Jeden z poznatků z oblasti teoretické části této práce se týká hodnoty rozpočtových deficitů ve vztahu k hrubému domácímu produktu. Tato hodnota by průměrně měla ve volebních, respektive předvolebních letech vzrůst o jeden procentní bod. Při aplikaci tohoto předpokladu na vývoj této hodnoty v podmínkách České republiky můžeme dojít k následujícímu závěru. Z výše uvedené tabulky je možné zjistit, že tento předpoklad by se dal aplikovat pouze na roky 1997 a 1998, kdy v roce 1997 byla hodnota tohoto ukazatele -3,6 % a v následujícím volebním roce -4,8 %, a dále pak na roky 2001 a 2002, kdy v roce 2001 dosahoval tento ukazatel hodnoty -5,6 % a v dalším roce pak hodnoty -6,5 %. Pouze u těchto hodnot by se předpoklad růstu hodnoty tohoto ukazatele přibližně o jeden procentní bod potvrzoval.

V rámci České republiky dochází od roku 1996 k rostoucím deficitům státního rozpočtu a současně s tím také roste záporná procentní hodnota ukazatele bilance státního rozpočtu na hrubém domácím produktu. V případě České republiky nebyl vývoj hodnoty tohoto ukazatele konstantní a docházelo v průběhu sledovaného období k jeho výrazným změnám. V případě volebních let 1998 a 2002 došlo k růstu hodnoty tohoto ukazatele, mezi těmito roky je také možné nalézt určité potvrzení teorií, které hovoří o tom, že politici tzv. „nakupují své hlasy“ a zvyšují hodnoty deficitů státního rozpočtu. V rámci dalšího období do roku 2006, ve kterém se konaly volby, došlo k poklesu hodnoty tohoto ukazatele, což by teorii o vlivu politického cyklu na vývoj bilance státního rozpočtu vyvracelo. Tento postupný pokles hodnot odchylky mohl být způsoben zejména očekávaným vstupem do Evropské unie v roce 2004. V posledním zaznamenaném období, které trvalo do roku 2010, však s výjimkou roku 2009 k růstu hodnoty tohoto ukazatele docházelo.

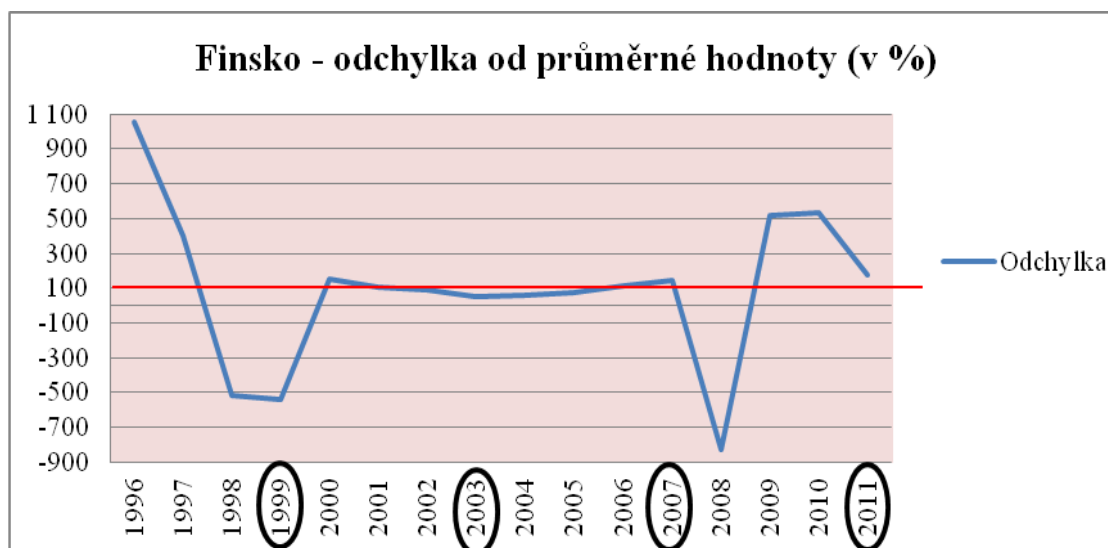
Graf č. 12 – Odchylka hodnoty bilance státního rozpočtu/HDP od průměrné hodnoty bilance SR/HDP v jednotlivých volebních obdobích v ČR (v %)



Zdroj: OECD, vlastní úprava

Hodnoty odchylek uvedené v následujícím grafu představují údaje o vývoji bilance státního rozpočtu na hrubém domácím produktu ve Finsku. Graficky znázorněná odchylka v tomto grafu nepotvrzuje teorie politického cyklu a všeobecně přijímané závěry teorie školy veřejné volby o tom, že v předvolebním či volebním roce by mělo docházet k tzv. „nakupování volebních hlasů“. Výrazná změna nastala v období mezi roky 1996 a 1999, kdy došlo ke snížení rozpočtových deficitů a vzniku přebytků, což trvalo až do roku 2008, ve kterém se projevil důsledek globální recese.

Graf č. 13 – Odchylka hodnoty bilance státního rozpočtu/HDP od průměrné hodnoty bilance SR/HDP v jednotlivých volebních obdobích ve Finsku (v %)



Zdroj: OECD, vlastní úprava

Z těchto grafů a výše zmíněných údajů je tak zřejmé, že volební cyklus na vývoj bilance státního rozpočtu určitý vliv má, jelikož v konkrétním případě České republiky vývoj jednotlivých hodnot ukazatele bilance státního rozpočtu jako % hrubého domácího produktu výrazně kolísá a jeho trend není stabilní. Na druhou stranu je nutné vždy brát v potaz aktuálně probíhající hospodářský a ekonomický vývoj a to jak na národní, tak na mezinárodní či globální úrovni.

Závěr

Vliv politického cyklu na hospodářskou politiku v jednotlivých zemích je tématem, kterým se v minulosti a i v současné době zabývá mnoho odborníků, kteří v oblasti veřejných politik působí. Diplomová práce měla za cíl zjistit, jestli se politické strany v rámci jednotlivých vlád v příslušných volebních obdobích chovají oportunisticky, čili zda se ve vývoji zvolených proměnných odráží existence předvolebního či volebního roku. Na druhou stranu se jedná o tak složitou problematiku, že je nutné si na začátku zkoumání tohoto problému jasně definovat oblasti, v rámci nichž je hypotéza o případném vlivu politického cyklu aplikována. Současně také není možné zevšeobecňovat předpoklady a závěry již vytvořených teorií, které se vlivem politického cyklu na hospodářskou politiku zabývají a jeho vliv potvrzují či vyvracejí. Je nutné si při aplikaci těchto teorií a z nich vycházejících závěrů stanovit, na jaké konkrétní ukazatele má politický cyklus vliv a jakým způsobem se předpoklady teorií politického cyklu projevují.

Z jednotlivých veličin a ekonomických proměnných, které byly v průběhu diplomové práce zkoumány a podrobovány tomu, zdali na ně má či nemá vliv politický cyklus, bylo možné dojít k určitým závěrům. Současně se ale vliv politického cyklu projevuje různým způsobem a v odlišných formách mezi jednotlivými zeměmi, což bylo znázorněno v rámci srovnání vývoje hodnot ukazatele bilance státního rozpočtu na hrubém domácím produktu ve Finské republice a v České republice.

Vliv politického cyklu na vybrané proměnné byl aplikován na časové období od roku 1993 do roku 2011, což z hlediska vyvozování určitých závěrů, představuje relativně krátkou časovou řadu. Již na základě tohoto předpokladu není proto úplně možné pokládat závěry, kterých bylo v této práci dosaženo, za zcela definitivní. V práci byl zkoumán pouze vliv dolní komory Parlamentu České republiky, tj. Poslanecké sněmovny ČR na vývoj zvolených ukazatelů. Z tohoto hlediska také není zcela možné vyvozovat závěry, jež by se vztahovaly na volební cyklus, který se týká voleb obecních, krajských, senátních či voleb do Evropského parlamentu.

Vyvozené závěry je v rámci jejich dalšího hodnocení nutné uvažovat v širším kontextu. Tento předpoklad se v případě České republiky týká zejména období let 1997 a 1998, kdy se česká ekonomika ocitla v recesi a na tuto situaci musela vláda vhodnými opatřeními

reagovat, což se projevilo zejména ve výši výdajů ministerstva práce a sociálních věcí, kdy v letech 1998 a 1999 došlo k jejich poklesu ve srovnání s předcházejícími roky. Vliv politického cyklu se také nepodařilo zcela prokázat na vývoj hodnot výdajů státního rozpočtu, protože tento vývoj je odlišný a záleží na tom, jaké měřítko se pro srovnání použije. V případě, kdy je porovnávána hodnota průměrného tempa růstu schválených výdajů za celé sledované období s procentními meziročními změnami těchto výdajů v jednotlivých letech, nebo se porovnává absolutní výše výdajů v jednotlivých letech ve vztahu k jejich průměrné výši za dané volební období. V oblasti mandatorních výdajů docházelo v jejich absolutní výši v předvolebních a volebních letech k růstu, na druhou stranu ale jejich podíl na celkových výdajích v některých volebních a předvolebních letech nerostl.

Z hlediska rozpočtové kapitoly ministerstva práce a sociálních věcí nelze teorii volebního cyklu zcela potvrdit. Tento závěr je založen na porovnání průměrných hodnot ve volebních letech a v letech nevolebních. Jednotlivé výdaje byly pro jejich srovnatelnost v čase přepočítány na stálé ceny. V rámci nevolebních let byla hodnota průměrné meziroční změny výdajů vyšší než hodnota celkové průměrné meziroční změny za celé sledované období od roku 1993 do roku 2011. Z tohoto důvodu tak byly zvoleny vybrané dávky státní sociální podpory, které mohou být na vliv politického cyklu citlivější. Závěry, které z této analýzy vyplývají, ukazují na to, že v oblasti hodnot průměrného meziročního vývoje jednotlivých dávek státní sociální podpory a hodnoty jejich celkového průměrného vývoje ve volebních a nevolebních letech se vliv politického cyklu v určité míře objevuje.

Hlavním cílem práce bylo zjistit, zdali se probíhající politické cykly ve výši a vývoji zvolených ukazatelů odrážejí a potvrzují tak teoretické předpoklady či nikoliv. V této práci tak došlo k propojení probíhajících volebních období s vývojem zvolených ekonomických hodnot a ukazatelů. Cílem práce tedy bylo dojít k tomu, zdali je vývoj ekonomických proměnných politickými cykly ovlivňován nebo závěry teorií vztahujících se k politicko-ekonomickým cyklům spíše vyvrací. Z výše uvedených shrnutí o vztahu politického a ekonomického cyklu je možné vyvodit určité závěry.

Závěry a doporučení jsou nastíněny s ohledem a respektem k tomu, že na takto relativně krátkém časovém období nelze vyvozovat zcela definitivní závěry a doporučení. V oblasti transferů v rámci MPSV k určitému populistickému záměru docházelo. Z tohoto důvodu

by v oblasti sociálních politik mělo docházet spíše k větší koncepčnosti a návaznosti vývoje hodnocených dávek státní sociální podpory mezi jednotlivými roky a tedy ke strategičtějšímu plánování změn v oblasti těchto dávek s ohledem na jejich následný dopad. Na druhou stranu tato problematika je také navázána na rozložení počtu poslaneckých hlasů a sestavenou vládu v jednotlivých volebních obdobích. Tento předpoklad může vést k tomu, že v případě nedostatečně vysokého počtu poslaneckých hlasů, jejichž politická strana je součástí vlády, se nemusí vždy povést prosadit volební programy příslušných politických stran.

V rámci vývoje hodnot celkové bilance státního rozpočtu není možné stanovovat závěry, kterými by bylo definitivně řečeno, že se teorie politického cyklu na vývoji tohoto ukazatele potvrzují či nikoliv. V souvislosti se změnami celkové bilance je nutné také uvažovat a zkoumat vlivy, které na utváření hodnoty výsledné sumy státního rozpočtu působí. Domnívám se, že pro samotné vyvození závěrů ohledně vlivu politického cyklu na vývoj hodnot bilance státního rozpočtu v jednotlivých letech by bylo vhodné vzít v potaz rozpočtové kapitoly příslušných ministerstev a zaměřit se na vývoj těchto bilancí a z toho následně vyvozovat určité závěry o vlivu politického cyklu.

Vliv politického cyklu na vývoj v oblasti rozpočtové politiky je popisován zejména zahraničními autory. V konkrétních podmínkách České republiky se tímto tématem příliš mnoho odborníků na oblast veřejných politik či veřejných financí dosud nezabývá. Vytvoření takového podkladu by však mohlo vést k zajímavým debatám mezi ekonomy, politiky, sociology a dalšími aktéry, kteří v oblasti veřejných politik působí. Zároveň zaměření se na toto téma, jeho zpracování a následné vyvozování určitých závěrů v rámci této problematiky, by mohlo vést k lepší a větší komunikaci mezi jednotlivými veřejně politickými obory.

Shrnutí

V diplomové práci „Hospodářská politika České republiky na pozadí politického cyklu“ je analyzován a hodnocen vliv politického cyklu na zvolené ukazatele a ekonomické proměnné. Změny ve vývoji hodnot jednotlivých proměnných mohou být ovlivněny mnoha různými faktory. Na druhou stranu může být vhodné se pokusit určit, které faktory by mohly být schopny vývoj hodnot zvolených ukazatelů ovlivňovat více a které naopak méně. Mezi faktory, které působí na vývoj zvolených ukazatelů, je možné zařadit takové, jejichž dopady jsou výsledkem vlivů, které jsou utvářeny uvnitř dané ekonomiky. Druhou část tvoří naopak faktory, jejichž výsledný dopad na vývoj hodnot vybraných ukazatelů, působí zejména zvenčí a může být obtížnější je ovlivňovat a daná země se jim musí spíše přizpůsobovat.

V této práci byl analyzován vliv politického cyklu na vybrané proměnné. Vliv tohoto faktoru je považován za jeden z vnitřních vlivů v rámci změn ve vývoji hodnot zvolených ukazatelů. Na druhou stranu je tento faktor na konkrétních podmínkách České republiky popisován v relativně malé míře, navzdory tomu, že se v literatuře o politicko – ekonomickém cyklu v rámci dosud popsaných teorií hovoří.

V této práci bylo analyzováno období od roku 1993 do roku 2011. V oblasti transferů v rámci rozpočtové kapitoly ministerstva práce a sociálních věcí k určitému populistickému záměru docházelo. Z tohoto důvodu by bylo vhodné se na utváření příslušných změn a politických opatření v rámci oblasti sociálních politik více zaměřit a zamýšlet se nad jejich následnými dopady. V oblasti vývoje hodnot bilance státního rozpočtu není možné vyvodit závěry, kterými by bylo definitivně řečeno, že se teorie politického cyklu na vývoji tohoto ukazatele potvrzují či nikoliv. V souvislosti se změnami celkové bilance je nutné také uvažovat a zkoumat vlivy, které na utváření hodnoty výsledné sumy státního rozpočtu působí. Současně je vhodné si při formulaci daných závěrů uvědomovat, že není zcela možné na základě výstupů z této relativně krátké časové řady, vyvozovat definitivní závěry o působení politického cyklu.

Literatura

1. ALESA, A. *Macroeconomic policy in two-party system as a repeated game*. The Quarterly journal of economics, Vol. 102, N. 3, pp. 651-678. 1987. [cit. 2013-03-10]. Dostupné z: <<http://www.jstor.org/stable/1884222>>.
2. ALESINA, A. - ROUBINI, N. *Political Cycles in OECD Economies*. The Review of Economic Studies. 1992, 59, pp. 663-688. ISSN 00346527. [cit. 2013-03-09]. Dostupné z: <<http://www.nber.org/papers/w3478>>.
3. ALESINA, A. *Political and business cycles in industrial democracies*. Economic Policy, 1989, Vol. 4, N. 8, s. 55-98. [cit. 2013-02-15]. Dostupné z: <<http://www.jstor.org/discover/10.2307/1344464?uid=17945&uid=3737856&uid=2134&uid=17944&uid=2&uid=70&uid=3&uid=5910040&uid=67&uid=62&uid=5910232&sid=21102250535027>>.
4. BALÍK, S. – CÍSAŘ, O. – FIALA, P. *Veřejné politiky v České republice v letech 1989 – 2009*. 1. vydání. Brno: Pro Institut pro srovnávací politologický výzkum Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity (ISPO) vydalo Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2010. 695 s. ISBN 978-80-7325-236-6.
5. BEZDĚK, V. – KRÁL, P. *Fiskální politika a její příspěvek k vývoji poptávky v české ekonomice*. *Národohospodářský obzor*, 2001, č. 1, s. 3-17. ISSN 1213-2446.
6. BRENDER, A. – DRAZEN, A. *Political budget cycles in new versus established democracies*. Bank of Israel, 2005, v. 52, pp. 1271-1295. [cit. 2013-02-16]. Dostupné z: <<http://www.nber.org/papers/w10539>>.
7. DOWNS, A. *An economic theory of political action in a democracy*. Journal of political economy, 1957, v. 65, n. 2, pp. 135-150. [cit. 2013-01-14]. Dostupné z: <<http://www.jstor.org/stable/1827369>>.
8. GAUTIER, L. *Political business cycle: A theoretical appraisal*. *Ceteris paribus*, 2002. [cit. 2012-12-10]. Dostupné z: <<http://ceterisparibus.uprm.edu/articulos/vol3/articulo7.htm>>.
9. HAMERNÍKOVÁ, B. – MAAYTOVÁ, A. *Veřejné finance*. Praha: ASPI, 2007. 364 s. ISBN 978-80-7357-301-0.
10. HLOUŠEK, V. – KOPEČEK, L. *Politické strany – původ, ideologie a transformace politických stran v západní a střední Evropě*. Praha: Grada, 2010. 320 s. ISBN 978-80-247-3192-6.

11. HLOUŠEK, V. – KOPEČEK, L. – ŠEDO, J. *Politické systémy*. Praha: Barrister & Principal, 2011. 292 s. ISBN 978-80-87474-23-5.
12. HOLMAN, R. *Dějiny ekonomického myšlení*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2005. 539 s. ISBN 80-7179-380-9.
13. CHYTILEK, R. – ŠEDO, J. *Volební systémy*. Brno: Masarykova univerzita, 2004. 237 s. ISBN 80-210-3548-X.
14. JANÁČEK, K. – ZAMRAZILOVÁ, E. *Rok 2002: Zpomalí česká ekonomika?* Politická ekonomie, 2002, č. 3.
15. KLIKOVÁ, C. – KOTLÁN, I. *Hospodářská politika*. 2. vyd. Ostrava: Institut vzdělávání Sokrates, 2006. 339 s. ISBN 80-86572-37-4.
16. KLÍMA, M. *Volby a politické strany v moderních demokraciích*. Praha: RADIX, 1998. 273 s. ISBN 80-86031-13-6.
17. KREBS, V. *Sociální politika*, ASPI, 2007. 503 s. ISBN 978-80-7357-276-1.
18. NAHODIL, F. *Veřejné finance v České republice*. Praha: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. 359 s. ISBN 978-80-7380-162-5.
19. Národní ekonomická rada vlády. *Závěrečná zpráva*. 2009. [cit. 2013-03-23]. Dostupné z: <<http://www.vlada.cz/assets/media-centrum/dulezite-dokumenty/zaverecna-zprava-NERV.pdf>>.
20. OCHRANA, F. *Veřejná volba a řízení veřejných výdajů*. Praha: Ekopress, 2003. 184 s. ISBN 80-86119-71-8.
21. OCHRANA, F. *Veřejný sektor a efektivní rozhodování*. Praha: Management Press, 2001. 246 s. ISBN 80-7261-018-X.
22. PEKOVÁ, J. *Veřejné finance: úvod do problematiky*. Praha: ASPI, 2008. 579 s. ISBN 978-80-7357-358-4.
23. POTŮČEK, M. a kol. *Veřejná politika*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2005. 399 s. ISBN 80-86429-50-4.
24. POTŮČEK, M. *Nejen trh. Role státu, trhu a občanského sektoru v proměnách české společnosti*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997. 188 s. ISBN 80-85850-26-5.
25. PROROK, V. *Tvorba rozhodování a analýza v politice*. Praha: Grada, 2012. 189 s. ISBN 978-80-247-4179-6.
26. ROWLEY, CH. K. – SCHNEIDER, F. *Readings in public choice and constitutional political economy*. Springer Science+Business Media, 2008. ISBN 978-0-387-74574-9. [cit. 2013-04-10]. Dostupné z: <<http://metro-natshar-31-71.brain.net.pk/articles/9780387745749.pdf#page=41>>.

27. SHAW, J. S. *Public choice theory*. The Concise encyclopedia of economics, Library of economics and liberty, 2008. [cit. 2013-02-07]. Dostupné z: <<http://www.econlib.org/library/Enc1/PublicChoiceTheory.html>>.
28. SHI, M. – SVENSSON, J. *Political budget cycles: Do they differ across countries and why?*. Journal of Public Economics, 2002, vol. 90, n. 8-9, pp. 1367-1389. [cit. 2013-03-09]. Dostupné z: <http://people.su.se/~jsven/PBC_JPubEc.pdf>.
29. SCHEINDER, O. – KREJDL, A. *Strukturální schodky veřejných rozpočtů*. Finance a úvěr, 2000. [cit. 2013-01-24]. Dostupné z: <http://journal.fsv.cuni.cz/storage/2328_200003os.pdf>.
30. SCHWARZ, J. *Transformace, reforma a třetí cesta*. Politická ekonomie, 2003, č. 3.
31. ŠAFAŘÍKOVÁ, V. *Transformace české společnosti 1989 – 1995*. Brno: Doplněk, 1996. 300 s. ISBN 80-85765-57-8.
32. ŠTIKOVÁ, R. *Modely politického cyklu a jejich testování na podmínkách ČR*. Working papers. Praha: Institut ekonomických studií FSV UK, 2007. 26 s.
33. VESELÝ, A. – NEKOLA, M. *Analýza a tvorba veřejných politik*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2007. 407 s. ISBN 978-80-86429-75-5.
34. VODIČKA, K. – CABADA, L. *Politický systém České republiky: historie a současnost*. Praha: Portál, 2003. 352 s. ISBN 80-7178-718-3.
35. WINTR, J. *Česká parlamentní kultura*. Praha: Auditorium, 2010. 432 s. ISBN 978-80-87284-13-1.
36. ŽÍDEK, L. *Transformace české ekonomiky. 1998 – 2004*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2006. ISBN 80-7179-922-X.

Veřejně politické dokumenty

Programové prohlášení Vlády České republiky z roku 1992
 Programové prohlášení Vlády České republiky z roku 1996
 Programové prohlášení Vlády České republiky z roku 1998
 Programové prohlášení Vlády České republiky z roku 2002
 Programové prohlášení Vlády České republiky z roku 2004
 Programové prohlášení Vlády České republiky z roku 2005
 Programové prohlášení Vlády České republiky z roku 2007
 Programové prohlášení Vlády České republiky z roku 2010

Státní závěrečný účet za rok 1993
Státní závěrečný účet za rok 1994
Státní závěrečný účet za rok 1995
Státní závěrečný účet za rok 1996
Státní závěrečný účet za rok 1997
Státní závěrečný účet za rok 1998
Státní závěrečný účet za rok 1999
Státní závěrečný účet za rok 2000
Státní závěrečný účet za rok 2001
Státní závěrečný účet za rok 2002
Státní závěrečný účet za rok 2003
Státní závěrečný účet za rok 2004
Státní závěrečný účet za rok 2005
Státní závěrečný účet za rok 2006
Státní závěrečný účet za rok 2007
Státní závěrečný účet za rok 2008
Státní závěrečný účet za rok 2009
Státní závěrečný účet za rok 2010
Státní závěrečný účet za rok 2011

Ústava České republiky ze dne 16. prosince 1992

Zákon č. 10/1993 Sb., o státním rozpočtu České republiky na rok 1993
Zákon č. 331/1993 Sb., o státním rozpočtu České republiky na rok 1994
Zákon č. 268/1994 Sb., o státním rozpočtu České republiky na rok 1995
Zákon č. 305/1995 Sb., o státním rozpočtu České republiky na rok 1996
Zákon č. 315/1996 Sb., o státním rozpočtu České republiky na rok 1997
Zákon č. 348/1997 Sb., o státním rozpočtu České republiky na rok 1998
Zákon č. 22/1999 Sb., o státním rozpočtu České republiky na rok 1999
Zákon č. 58/2000 Sb., o státním rozpočtu České republiky na rok 2000
Zákon č. 491/2000 Sb., o státním rozpočtu České republiky na rok 2001
Zákon č. 490/2001 Sb., o státním rozpočtu České republiky na rok 2002
Zákon č. 579/2002 Sb., o státním rozpočtu České republiky na rok 2003
Zákon č. 457/2003 Sb., o státním rozpočtu České republiky na rok 2004

Zákon č. 675/2004 Sb., o státním rozpočtu České republiky na rok 2005
Zákon č. 543/2005 Sb., o státním rozpočtu České republiky na rok 2006
Zákon č. 622/2006 Sb., o státním rozpočtu České republiky na rok 2007
Zákon č. 360/2007 Sb. o státním rozpočtu České republiky na rok 2008
Zákon č. 475/2008 Sb., o státním rozpočtu České republiky na rok 2009
Zákon č. 487/2009 Sb., o státním rozpočtu České republiky na rok 2010
Zákon č. 433/2010 Sb., o státním rozpočtu České republiky na rok 2011
Zákon č. 455/2011 Sb., o státním rozpočtu České republiky na rok 2012
Zákon č. 504/2012 Sb., o státním rozpočtu České republiky na rok 2013

Internetové zdroje

Česká národní banka - www.cnb.cz

Český statistický úřad - www.czso.cz

Eurostat – www.epp.eurostat.ec.europa.eu

Světová banka – www.worldbank.org

Ministerstvo financí - www.mfcr.cz

Ministerstvo práce a sociálních věcí - www.mpsv.cz

Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) – www.oecd.org

Parlament Finské republiky - web.eduskunta.fi/Resource.phx/parliament/index.htm

Poslanecká sněmovna České republiky – www.psp.cz

Vláda České republiky - www.vlada.cz

Volební server Českého statistického úřadu - www.volby.cz

Seznam grafů, tabulek a schémat

Obrázek č. 1 – Downsův model přibližování politických programů dvou volebních stran.....	10
Obrázek č. 2 – Downsův model se zdržením se hlasování jednotlivými voliči.....	10
Obrázek č. 3 – Downsův model voličských preferencí v blízkosti volebních stran	11
Obrázek č. 4 – Downsův model s širším rozdělením voličských preferencí	11
Graf č. 1 – Počet poslaneckých mandátů v roce 1992.....	28
Graf č. 2 – Počet poslaneckých mandátů v roce 1996.....	32
Graf č. 3 – Počet poslaneckých mandátů v roce 1998.....	33
Graf č. 4 – Počet poslaneckých mandátů v roce 2002.....	35
Graf č. 5 – Počet poslaneckých mandátů v roce 2006.....	37
Graf č. 6 – Počet poslaneckých mandátů v roce 2010.....	39
Graf č. 7 – Plánovaná a skutečná bilance státního rozpočtu (v mil. Kč).....	42
Graf č. 8 – Příjmy a výdaje státního rozpočtu a meziroční změny celkových příjmů a výdajů (v mld. Kč, v %).....	44
Graf č. 9 – Mandatorní výdaje a jejich podíl na celkových schválených výdajích státního rozpočtu (v mld. Kč, v %).....	46
Graf č. 10 - Míra inflace (v %).....	53
Graf č. 11 - Míra nezaměstnanosti (v %)	54
Graf č. 12 – Odchylka hodnoty bilance státního rozpočtu/HDP od průměrné hodnoty bilance SR/HDP v jednotlivých volebních obdobích v ČR (v %).....	64
Graf č. 13 – Odchylka hodnoty bilance státního rozpočtu/HDP od průměrné hodnoty bilance SR/HDP v jednotlivých volebních obdobích ve Finsku (v %).....	64
Tabulka č. 1 – Počet poslaneckých mandátů a % získaných voličských hlasů.....	27
Tabulka č. 2 – Volby do Poslanecké sněmovny ČR od roku 1993 do roku 2010.....	41
Tabulka č. 3 – Průměrná výše celkových schválených výdajů státního rozpočtu a průměrná meziroční změna v jednotlivých volebních obdobích (v mil. Kč, v %)	45
Tabulka č. 4 – Průměrná výše mandatorních výdajů státního rozpočtu v jednotlivých volebních obdobích (v mil. Kč).....	47
Tabulka č. 5 – Výdaje Ministerstva práce a sociálních věcí od roku 1993 do roku 2011 (v mil. Kč, v %).....	48
Tabulka č. 6 – Meziroční změna schválených celkových výdajů MPSV (v %)	49
Tabulka č. 7 – Skutečné výdaje na vybrané dávky státní sociální podpory v (mil. Kč)	50
Tabulka č. 8 – Vývoj meziročních změn vybraných dávek státní sociální podpory (v %).....	51
Tabulka č. 9 – Průměrný vývoj vybraných dávek státní sociální podpory (v %)	51
Tabulka č. 10 – Skutečná bilance státního rozpočtu a tempo růstu HDP	57
Tabulka č. 11 – Saldo státního rozpočtu jako % HDP v České republice	62
Tabulka č. 12 – Saldo státního rozpočtu jako % HDP ve Finské republice.....	62